

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КНЗ «ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

*Патріотизм як основа
сучасного виховання дітей
та учнівської молоді*

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ОБЛАСНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

ЖОВТЕНЬ 2018 р.

ЧЕРКАСИ

Патріотизм як основа сучасного виховання дітей та учнівської молоді // Матеріали обласної науково-практичної інтернет-конференції. / Автор-упорядник Ю. М. Зоря. – Черкаси : ЧОІПОПП, 2018. – 115 с.

Збірник містить матеріали педагогічного загалу області, які мають досвід застосування технологій STEM-навчання та інноваційних моделей розвитку обдарованої молоді у закладах загальної середньої освіти.

Тексти представлено у авторській редакції. Автори несуть повну відповідальність за зміст публікації, а також за добір і точність наведених фактів, цитат, власних імен та інших відомостей.

ЗМІСТ

№ з/п	ІІІ
1.	Бардадим Олена Миколаївна. РОЛЬ ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ В УМОВАХ ШКОЛИ-ІНТЕРНАТУ
2.	Бурлака Оксана Василівна. НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ГРОМАДЯНИНА-ПАТРІОТА
3.	Волинець О.А. ПАТРІОТИЗМ ЯК КОНСОЛІДУЮЧА ОСНОВА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ
4.	Забожко Ірина Миколаївна. ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ БАНДУРИСТІВ-АМАТОРІВ ЧЕРКАЩИНИ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ГРОМАДЯНИНА-ПАТРІОТА
5.	Катернюк Ірина Миколаївна. НАЦІОНАЛЬНО – ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ГРОМАДЯНИНА – ПАТРІОТА
6.	Корнієнко Р.Ю. «ПАТРІОТАМИ НЕ НАРОДЖУЮТЬСЯ. НИМИ СТАЮТЬ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ»
7.	Майборода Ольга Леонідівна. НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ГРОМАДЯНИНА-ПАТРІОТА
8.	Маценко Таїсія Ігорівна. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ
9.	Підпалько Валентина Олександрівна. ПАТРІОТИЧНИЙ БЛОК ЗАВДАНЬ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ
10.	Поліщук Л.П. ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЧЕРЕЗ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З РІДНИМ КРАЄМ
11.	Пономаренко Антоніна Вікторівна. МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ
12.	Пришлюк Алла Василівна. ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ ПАТРІОТА
13.	Рижак Вікторія Анатоліївна. НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ГРОМАДЯНИНА ПАТРІОТА
14.	Стадник Алла Валентинівна. ЛЮБОВ ДО СВОЄЇ КУЛЬТУРИ ЯК КОНСОЛІДУЮЧА ОСНОВА НАЦІЇ
15.	Чепель Лілія Петрівна. НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ГРОМАДЯНИНА-ПАТРІОТА
16.	Чепурна Маргарита Анатоліївна. «НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ, ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ СУЧАСНОГО ГРОМАДЯНИНА-ПАТРІОТА»
17.	Яковлева Жанна Анатоліївна. ЖИТТЄВА ПОЗИЦІЯ ОСОБИСТОСТІ: НАЦІОНАЛЬНА СВІДОМІСТЬ, ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ, ГРОМАДЯНСЬКА АКТИВНІСТЬ

О.М. Бардадим,
вчитель бандури Шевченківської спеціалізованої загальноосвітньої школи-інтернату з поглибленим вивченням предметів гуманітарно-естетичного профілю Черкаської обласної ради

РОЛЬ ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ В УМОВАХ ШКОЛИ-ІНТЕРНАТУ

У статті висвітлено питання ролі пошуково-дослідницької роботи, мистецтва, відродження кращих традицій українського народу у патріотичному вихованні дітей в умовах школи-інтернату. Практичне значення ж робіт полягає в тому, що результати досліджень можуть бути використані у шкільній практиці викладання спеціальних курсів народознавства, краєзнавства, у позакласній роботі з дітьми різного віку, при підготовці занять батьківського лекторію, написанні етнографічних праць.

Ми, вчителі бандури, навчаючи дітей грі на дивовижному, ні з чим не зрівняному українському інструменті, привертаємо їх увагу до народної творчості, намагаємося залучати молоде покоління до творчої участі у рідній культурі, виховувати дітей на культурно-історичному досвіді рідного народу, його традиціях, звичаях і обрядах, багатовіковій виховній мудрості, духовності.

Українська пісня та українська бандура – це два невід’ємні скарби нашого народу, які неможливо відібрати, знищити, продати, які завжди будуть дивувати і зачаровувати світ. Сучасна бандура – це вже далеко не той інструмент, який асоціюється лише з архаїчною минувшиною та стражданнями народу. Це скринька, в якій сховані фантастичні темброві барви, це цілий світ образів та емоцій. Бандура і справді фантастичний інструмент, який може співати не лише про глибоко національне, а й про загальнолюдське. Тож, часте звертання до української пісні, українських мелодій, Шевченкового слова, навело на думку зайнятися дослідницькою роботою, а тематика робіт досить різноманітна.

Проектно-пошукова робота мого класу: «Славетні співаки України XX століття». Учні-бандуристи знайомились із творчістю видатних українських виконавців, збирали різні матеріали, укомплектовували їх. Цінними для нас стали зібрані відомості про співаків Черкаського краю. Також на уроках бандури ми знайомимо учнів з відомими бандуристами, кобзарями, ансамблями виконавців на цьому чудовому інструменті, розповідаємо про життя та творчість сучасних колективів, їх внесок в надбання української культури. Це розширює світогляд вихованців нашої школи, збагачує знання учнів у галузі мистецтва, підвищує музичну та загальну культуру, формує особистість, людину. Такі заняття сприяють вихованню культури мови та поведінки, викликають емоційне піднесення, яке в свою чергу сприяє збудженню думки і бажанню працювати більш серйозно і наполегливо, що позитивно впливає на адаптацію у суспільстві.

З життям дитини, від колиски до юності, у традиційному народному побуті міцно пов'язане художнє явище, що у фольклористів дістало назву «дитячий фольклор». Коло творів, охоплених цим поняттям, широке і різноманітне – за призначенням, тематикою й образною системою, формою, способом і часом виконання. Жанри дитячого фольклору мають різні джерела і виникали в різні історичні періоди розвитку народу. Деякі з них ведуть початок від народних обрядів і вірувань, що сягають своїм корінням у глиб віків і є своєрідним способом пізнання навколишнього світу для дитини.

Спілкування дорослих із малятами за допомогою художнього слова не обмежується лише колисковими піснями. Дитині потрібні не тільки ніжні, лагідні звуки колисанки під ритмічне погойдування колиски. Їй потрібна активність, яка б розвивала, надихала.

Тому ми вирішили вивчити і проаналізувати малі фольклорні жанри дитячої творчості – «пальчикові» ігри, забавлянки (потішки, пестушки, примовки, чукикалки), заклички, лічилки, прозивалки, дражнили, мирилки та пісні-ігри. Свою науково-дослідницьку роботу так і назвали: «Дитячий фольклор – джерело народної культури в естетичному розвитку дітей».

Теоретичне значення науково-дослідницької роботи полягало у з'ясуванні значення і ролі дитячого фольклору в побуті вихованців Шевченківської школи-інтернату, обґрунтуванні необхідності його застосування вихованні підростаючого покоління.

Ми запропонували нашим маленьким друзям проект – «Вивчи з другом дитячий фольклорний жанр». Цю ідею підхопили майже всі вихованці школи, і відмітили, що дитячі фольклорні жанри допомагають здружитись, покращують настрій, розвивають естетичні смаки, виховують почуття гордості та поваги до українського фольклору.

Українські пісні-ігри є чи найяскравішим феноменом народної творчості, що протягом тисячоліть відігравала вагоме суспільне та естетичне значення в житті українців. Тож необхідно із раннього дитинства поряд із казкою залучати в сім'ї і пісню-гру, яка є одним із найпоширеніших видів дитячого фольклору. Саме вона супроводжує все свідоме життя людини. Пісня-гра й донині перебуває в стані активного побутування, а отже – і у соціалізації дітей.

Ми провели анкетування серед дітей молодшого шкільного віку, опитали учнів шестирічного віку, що дало нам змогу визначити особливості вживання дитячого фольклору у побуті вихованців нашої школи.

З кожним роком наші діти все менше і менше грають у народні ігри. Комп'ютер, ігрові приставки заповнили душі наших дітей, вони перестають спілкуватися один з одним, живуть у примарному світі, стають кволими, як фізично, так і духовно.

Ми вирішили дізнатись, як пісні-ігри (хороводи) впливають на фізичний та естетичний розвиток дітей, як допомагають проявляти себе у різних ситуаціях. З їхніх слів зрозуміли, що хороводи розвивають спритність, уважність, витривалість та сприяють встановленню міцних дружніх відносин серед однокласників.

В традиції народного виховання протягом тисячоліть художнє слово у поєднанні із мелодикою і живими спостереженнями збагачувало знання дітей про навколишній світ, вчило доброти й співчуття, допомагало

самоствердженню, формувало естетичні смаки та потреби. Тож залучення кращих зразків дитячого музичного фольклору, як невід'ємної частини практичної народної педагогіки, становить не лише морально-етичну основу розвитку особистості, а й здатне забезпечити реалізацію основних завдань естетичного виховання особистості, сприяти формуванню естетичні смаків, інтересів та потреби дитини.

Батьки покликані усвідомити цінність дитячого фольклору та активно користуватися ним. Дитячий фольклор сприяє активному спілкуванню з дитиною, знайомству з кращими надбаннями українського народу. Недарма він, створений в незапам'ятні часи, живе і досі.

В 2016-2017 н.р. ми вирішили звернутись до народної пісні, вивчити мотиви сирітства та самотності в контексті українських народних пісень та зіставити причини залишення дітей без батьківського піклування в Україні минулих часів і сьогоденні.

Наша наукова робота називалася – «Мотиви сирітства та самотності в контексті українських народних пісень».

Теоретичне значення науково-дослідницької роботи полягало у з'ясуванні причин явищ сирітства та самотності в Україні та ставлення вихованців Шевченківської школи-інтернату до проблеми сирітства, обґрунтуванні, що кожна дитина заслуговує на родинне тепло й щасливу долю, вільне, справедливе життя. Практичне ж значення роботи полягало в тому, що результати даного дослідження можуть бути використані у шкільній практиці викладання спеціальних курсів народознавства, краєзнавства, у позакласній роботі з дітьми різного віку.

Пісенна творчість українського народу багата й різноманітна. З глибокої давнини супроводжує вона життя трудівника. Жоден із фольклорних жанрів не може порівнятися з піснею широтою охоплення життєвих явищ, відображення народного світосприймання, моралі, естетичних уподобань. Створена в незапам'ятні віки, вона хвилює й сьогодні правдивістю, свіжістю і щирістю почуттів, чарує поетичністю, художньою красою.

Як повідомлялось, сирітство існує, як тільки утворилось суспільство.

Таким чином, мотиви сирітства та самотності в українських піснях осмислюються у зовнішньому та внутрішньому вимірах.

В ході знайомства з пісенною творчістю українського народу було також встановлено, що тема самотності у піснях тісно пов'язана з чужиною, ностальгією за Батьківщиною, нещасливою долею, і як ми вже зауважили вище, передчуттям смерті на чужині.

Хочеться відмітити, що в сирітських піснях простежується важлива думка: кожна дитина заслуговує на родинне тепло й щасливу долю, вільне, справедливе життя, розкривається багатий внутрішній світ людини, висловлюється гнівний протест проти жорстокого світу, ненависть до насильства й експлуатації. Тобто, у сирітській ліриці відображаються думки, почуття, настрої, викликані явищами, подіями чи обставинами суспільного життя.

Сирітство як соціально-психологічне явище існує стільки ж, скільки людське суспільство. У всі часи: війни, епідемії, стихійні лиха, інші причини призводили до загибелі батьків, внаслідок чого діти ставали сиротами. Стабільність держави, її економічний розвиток значною мірою залежить від фізичного та духовного розвитку дитини, ставлення держави до проблем дітей, їх інтересів та потреб. Помітною тенденцією останніх років є відокремлення сім'ї від батьківства. Насамперед вона проявляється у значному збільшенні неповних сімей, часто в результаті свідомої відмови від реєстрації шлюбу, з метою отримання соціальної допомоги від держави. Все це і призводить до поширення сирітства в Україні, що має особливо загрозливий характер для такої його складової, як соціальне сирітство.

Варто сказати, що сучасні соціально-економічні умови в Україні негативно впливають на матеріальну стабільність навіть благополучних сімей, що викликає в людей почуття незахищеності та страху перед майбутнім. Такі складні життєві ситуації та зовнішні обставини призводять до того, що виховання дітей приноситься батьками в жертву матеріальному благополуччю.

Усе це призводить до зростання конфліктів в сім'ї, і, відповідно, негативно позначається на вихованні дітей. Через постійні матеріальні проблеми значна частина українського населення вдається до трудової міграції, яка впливає на життя як окремої особистості, так і цілої родини. Зокрема, через відсутність батьків чи одного з батьків діти виховуються в неповних сім'ях, а часто й зовсім чужими для них людьми, що й спричинює виникнення ще одного різновиду соціального сирітства. Варто відзначити, що трудові мігранти можуть покидати своїх дітей не тільки через економічні проблеми в сім'ї, а й через часті конфлікти між членами подружжя. Військові дії на сході України також підвищують ризик дитини залишитися без батьків.

А ще однією з причин загострення проблеми сирітства дітей вважаємо те, що перестали бачити сім'ї, дітей з їх проблемами, потребами та бідами. Останніми роками дуже ослабли устрої сім'ї. Небувалий рівень розлучень, побутове пияцтво, зменшення відповідальності батьків, школи, суспільства за виховання й освіти боляче вдарили по дітях. Не варто виключати як причину виникнення соціального сирітства й послаблення релігійних традицій. Адже з давніх-давен сім'я була основою церкви, просвітницька діяльність якої мала величезний вплив на формування цінностей щодо сім'ї та виховання дітей.

Ми провели опитування серед учнів старших класів щодо заходів, спрямованих на зменшення кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Майже всі думки старшокласників збігалися. Учні визначили ось такі перспективні напрямки: підвищення рівня матеріального забезпечення населення, що можливе за умов створення робочих місць та відповідного розміру оплати праці; реалізація соціальних програм, спрямованих на матеріальну та соціальну підтримку сімей з дітьми, молодих сімей, неповних сімей; соціальна політика, спрямована на піднесення сімейних цінностей, формування культури сім'ї, виховання в батьків відповідальності за виконання батьківських обов'язків; боротьба з алкоголізацією та наркоманією, мирне вирішення проблем. Думки дітей збігались, коли обговорювалось питання виховання дітей у будинках сімейного типу. Всі погоджувались, що в таких

сім'ях вихованцям приділятиметься більше уваги, всі матимуть свої обов'язки, що максимально допоможе налагоджувати життя в родинях. Також в таких сім'ях дітки вчитимуться долати труднощі, вирішувати різні питання самостійно, або з допомогою дорослих, що потім полегшить їхнє самостійне життя.

Своєю роботою ми хочемо достукатись до сердець, довести, що не можна залишати дітей, що необхідно піклуватись про них, намагатись вирішувати всі сімейні негаразди мирними шляхами, берегти один одного, підтримувати у будь-якій ситуації чи хворобах, адже разом можна подолати всі труднощі.

Обираючи тему до науково-дослідницької роботи 2017-2018н.р., ми хотіли довести, що пісні нашого краю, а особливо пісні, в яких так яскраво розкриваються образи жінки та чоловіка за допомогою флоросимволів, і нині потрібні не лише для земляків поетових, але й для усіх в Україні і не в Україні суших, потрібні для дальшого духовно-культурного поступу.

Науково-дослідницька робота називається «Пісні Шевченкового краю: флоросимволи жіночих та чоловічих образів»

Народнопісенний фольклор Шевченкового краю протягом віків надійно виконував свою непроминальну роль у багатогранному процесі розвитку національної культури, передавав життєвий досвід українського народу, народну мудрість, світогляд та ідеали. Усна народна творчість віками формувалась разом з мовою і тому увібрала в себе багатовіковий досвід, знання та пам'ять, що неабияк допоможе дітям на їх життєвому шляху.

Суспільна позиція чоловіків та жінок, особливості їхніх стосунків зі світом, своєрідність виконуваних ролей вплинули на формування відповідних образів. В народних піснях оспівується дівоча врода, а образ хлопця-козака розкривається через відношення до дівчини, рідної землі – України.

У процесі дослідження ми встановили, що народна символіка як кодовий знак світосприйняття розкриває ментальність українського народу. Через рослинний світ розкриваються образи чоловіків та жінок.

Всі роботи добре віддзеркалюють культурно-історичні умови життя українців, світогляд, соціальні відносини, тому актуальні і допоможуть дітям, ми надіємось, у розв'язанні багатьох питань, проблем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артющкіна Л. М. Сирітство в Україні як соціально-педагогічна проблема/ Л. М. Артющкіна, А.О. Полянничко – Суми: СумДПУ, 2002. –С. 268.
2. Бордіян Я. Соціальне сирітство як один із наслідків існування транснаціональних сімей / Я. Бордіян // Трансна- ціональні сім'ї як наслідок української трудової еміграції: проблеми та шляхи їх розв'язання : збірник наукових статей і виступів на міжнародній науково-практичній конференції (м. Львів, 22 березня 2012 р.). – Львів, 2012. – С. 74–81.
3. Галатир І. Щодо виникнення явища соціального сирітства у сучасному українському суспільстві / І. Галатир // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – 2011. – № 3.
4. Горбенко Сергій. Розвиток музичної освіти і виховання в Україні в контексті гуманістичної спрямованості: Історичний аспект // Рідна школа. - 2003.- 3. - С.38-42.
5. Довженко Г. В. Жанри українського дитячого фольклору // Народна творчість та етнографія. – 1978. – №5. – С. 88.
6. Історія української культури/ За загал. ред. Крип'якевича І. – 4-те вид., стереотип. - К.: Либідь, 2007 – С.621 – 648.
7. Кіліченко Л. М., Лещенко П. Я., Проценко І. М. Народнопоетична творчість для дітей // Українська дитяча література. – К. : Вища шк., 1979. – С. 29-51.
8. Лановик М., Лановик З. Усна народна творчість, 2-ге вид. – К.: «Знання Пресс», 2003. — С. 591
9. Українські народні пісні. Пісні суспільно-побутові. К., 1967., С. 333-345
10. Електронний ресурс:
11. <http://www.ukrop.com/ua/ukraine/folk/bervy/39007.html>
12. http://www.infb.net/52_02/5.shtml

О.В. Бурлака,

*директор Острожанського закладу загальної
середньої освіти І-ІІІ ступенів Соколівської сільської ради*

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ГРОМАДЯНИНА-ПАТРІОТА

Анотація. У статті міститься матеріал, що описує систему національно-патріотичного виховання в закладі освіти, спрямовану на формування «нового» українця, що діє на основі національних та європейських цінностей.

Наша держава перебуває на шляху радикальних політичних, соціальних та економічних трансформацій, обравши шлях переходу від тоталітарних ідеологій до свободи й демократії, до національного відродження та побудови нового громадянського суспільства.

Для досягнення таких перетворень потрібні громадяни, які мають глибоко усвідомлену життєву позицію. Виховати таких особистостей можна за умови розвитку національно-патріотичної освіти, яка ґрунтується на ідеях народної філософії, народознавства, родинного виховання тощо.

Виховання в учнів почуття любові до Батьківщини, свого народу, відданості справі, становлення нації нині визнані актуальними проблемами Української держави. Для педагогічного колективу нашого закладу освіти патріотичний напрямок роботи був і залишається пріоритетним.

Патріотизм у сучасному розумінні – це відчуття того, що в моєму класі, школі, селі, країні все мене стосується, все залежить від мене. Отже все, що мене оточує має виховувати патріотизм. І стіни нашої школи – не виняток. Важливим традиційним засобом національно-патріотичного виховання є вивчення символіки нашого народу. Знайомство з народними та державними символами відбувається з першого класу та постійно поглиблюється в ході проведення виховних годин та різних заходів («Козацький роде, роде мій прекрасний», «Ми всі діти українські», «Люблю тебе, мій рідний краю» тощо).

Завдяки проведеній педагогами школи виховній на навчальній роботі учні школи мають знають та ставлять на незаперечне почесне місце державні символи України. Разом з цим, і наша школа також має свою символіку: прапор, герб, гімн.

Головною домінантною національно-патріотичного виховання молоді є формування у особистості ціннісного ставлення до навколишнього, активної за формою та моральної за змістом, життєвої позиції. Повноцінне національно-патріотичне виховання неможливе без усвідомлення традицій, звичаїв, особливостей побуту та життя попередніх поколінь. Враховуючи це, учителі використовують у своїй роботі інформацію зі сторінок історії села та школи.

Адже діти повинні знати історію свого народу, роду та свою власну історію. Бути патріотом – означає любити материнську мову, свій дім, батьків, всіх людей, природу рідного краю, звичаї, шанувати традиції народу, людську працю.

З метою формування національної свідомості на базі нашого закладу освіти створено Музей історії села. В ньому проводяться екскурсії, тематичні уроки, виховні години та заходи, презентації, зустрічі з військовими, Аташе Чеської Республіки в Україні.

Велику роль у військово-патріотичному вихованні учнів відіграють стенди «Революція гідності» та «Народ мій є, народ мій завжди буде!», покликані довести до учнів значущість захисту суверенітету і територіальної цілісності України, розкрити перед учнями значення Збройних Сил України для розвитку країни та роль держави у збереженні життя і здоров'я своїх громадян.

Патріотичне виховання здійснюється як на уроках, так і під час позакласної роботи. Це насамперед тематичні місячники та декади: місячники військово-патріотичного виховання, декади правових знань, Вахта пам'яті до дня Перемоги.

Протягом багатьох років педагогічний та учнівський колективи закладу освіти плідно співпрацюють з радою ветеранів. Кожен клас має «підшефних» людей похилого віку, яких вітає на свята та надає допомогу. До визначних подій в житті країни проходять уроки мужності, години пам'яті, виховні години.

Вихованню національної свідомості учнів сприяють й родинні свята. В напрямку патріотичного виховання невід'ємними є різноманітні конкурси та змагання. Щорічно до Дня партизанської слави проходить огляд-конкурс військово-патріотичної пісні, до Дня захисника України – військово-спортивні змагання між учнями 9-11 класів «Козацький гарт». У процесі позакласних заходів учні вчаться орієнтуватися у сучасних ситуаціях, критично оцінювати факти і події суспільного життя, відстоювати свою точку зору.

Без сумніву, що доцільно організований позаурочний захід має виховний потенціал і відіграє певну роль у вихованні патріотизму підлітків. Для одержання позитивного результату вихованці беруть активну участь у різноманітних заходах, вчаться слухати, спілкуватися, обговорювати хвилюючі проблеми, аналізувати одержану інформацію.

Позаурочна діяльність у закладі освіти покликана виховувати активних і свідомих громадян України. Практика показує, що старші діти проявляють живий інтерес до подій суспільно-політичного життя країни. Враховуючи ці інтереси ми організовуємо виховну діяльність так, щоб вона сприяла залученню учнів до участі у громадсько-корисній діяльності, роботі шкільного самоврядування. Саме при виконанні цієї роботи в учнів формується ставлення до сучасної дійсності, своїх патріотичних, громадських і моральних обов'язків.

Таким чином, патріотичне виховання розглядається як складова національного виховання, головною метою якого є становлення самодостатнього громадянина – патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання своїх громадських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сухорукова В.М. Як виховати патріота.-Х.:Вид-во «Ранок»,2015.-с.3-27.
2. Апраксина О.А. Позакласна робота в школі, К., Освіта 2007
3. Васильченко С.М. Форми, методи і засоби національно – патріотичного виховання дітей та молоді у сучасних умовах [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/old_rn/Natural/Vznu/.../129-135.pdf .
4. Загородня А. Сучасне розуміння патріотичного виховання молоді [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.tme.umo.edu.ua/docs/10/6.pdt
5. Петронговський Р.Р. Формування патріотизму старшокласників у позанавчальній виховній діяльності:Дис.канд. пед. наук: 13.00.01-Житомир,2002.-180с.

Волинець О.А.,

вихователь закладу дошкільної освіти «Сонечко» с. Скибин

Жашківського району Черкаська область

ПАТРІОТИЗМ ЯК КОНСОЛІДУЮЧА ОСНОВА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Патріотичне виховання є одним з пріоритетних завдань освіти, зокрема і дошкільної. Виховати громадянина означає ознайомлювати дитину з історією та культурою рідної країни, бажання діяти на благо людей та держави. Формувати у неї розуміння своїх прав і обов'язків у суспільстві, моральну відповідальність за свою поведінку.

Патріотизм – це насамперед усвідомлення своєї причетності до життя країни, її державності, народу, його культури й традицій. У ній гармонійно поєднуються і почуття патріотизму, і моральна, і правова культура особистості.

Формування основ патріотизму в дошкільнят здійснюється з поступовим розширенням змісту від мікросередовища (рідного дому, сім'ї, вулиці) до макросередовища (місцевості, у якій живуть діти, держави). Це відображено у завданнях чинних комплексних програм. Узагальнимо їх.

Молодша група

Ознайомити з назвою рідного населеного пункту.

Дати уявлення про те, що діти живуть в Україні, тому вони — українці.

Ознайомити з Державним прапором та елементами національного костюма (український вінок, вишиванка).

Середня група

Розширювати та уточнювати уявлення дітей про рідне місто (селище).

Ознайомити з назвою вулиці, де живе дитина, та тієї, на якій розташовано дитячий садок.

Виховувати почуття гордості за рідну домівку, вулицю, шанобливе ставлення до людей, що оберігають навколишню красу, примножують її.

Розширювати уявлення про Україну, ознайомити з поняттям "Батьківщина", характерними рисами українського народу.

Дати первинні уявлення про державні символи (Прапор, Герб, Гімн), виховувати повагу до них.

Ознайомлювати з національним одягом.

Дати уявлення про державну мову України.

Підтримувати інтерес до історичних подій, що відбувалися на рідній землі.

Сприяти розумінню своєї приналежності до українського народу, вихованню любові до Батьківщини.

Старша група

Поглиблювати, узагальнювати та активізувати уявлення дітей про рідний край.

Дати їм доступні відомості про країну: географічні (природні багатства), економічні (промисловість), культурні (відомі історичні особи та українці-сучасники, видатні пам'ятки, розвиток мистецтва).

Розширювати уявлення про державні символи країни: Прапор, Герб, Гімн.

Ознайомлювати з народними символами України.

Ознайомити з портретом чинного Президента України, його ім'ям, дати уявлення про його основні повноваження.

Дати уявлення про столицю та інші великі міста країни (Львів, Чернігів, Харків, Одеса тощо).

Розширювати уявлення про рідне місто (селище).

Ознайомити з картою країни, вчити знаходити на ній столицю та свій населений пункт.

Дати уявлення про державні свята: День Незалежності України, День Конституції України тощо.

Формувати вміння розрізняти позитивні й негативні дії людей щодо держави, давати адекватну мотивовану оцінку патріотичних (антипатріотичних) учинків персонажів, реальних осіб.

Виховувати любов до рідного краю, що проявляється в ціннісному ставленні до всього українського, почуття гордості за досягнення країни.

Спонукає до прояву патріотизму в різних життєвих ситуаціях.[5. с. 3].

Патріотизм маємо розглядати не лише як почуття, а і як значущу цінність у системі ціннісних орієнтирів суспільства й окремої людини. За своєю внутрішньою структурою це розумово-емоційне утворення. Розумова складова надає йому усвідомленості, а емоція — сенсу, суб'єктивної значущості. Саме завдяки такому поєднанню формується будь-яка цінність, адже без цього дитина набуває лише знання про важливість любові до Батьківщини, яке не спонукає її до конкретного вчинку. Уся складність процесу виховання патріотизму пов'язана не з набуттям знання про нього (воно не є складним для засвоєння), а з наданням йому відповідного сенсу через емоційне переживання.

Педагог має забезпечити "зустріч" вихованця з реальним патріотизмом, тобто із ситуацією, коли це почуття проявляється у формі конкретних дій у реальному житті дитини. Важливо показати малюкові, які патріотичні вчинки він може здійснити сам (наприклад, подарувати свою іграшку дитині з родини, що переїхала з зони АТО; прибрати свій двір тощо), та дати можливість відчувати позитивні результати своїх дій (вдячність, радість дитини, схвалення сусідів тощо).

Необхідно спонукати вихованця до патріотичних учинків, разом аналізувати процес їх здійснення і досягнутий результат (практична користь для людей, духовна користь для себе). Тут вихователів варто продемонструвати своє задоволення від дій вихованця та обов'язково викликати у нього це почуття, що й слугуватиме емоційним підкріпленням.

Найважливішим з громадянського виховання дітей це ознайомлення дитини й людини з її правами, обов'язками та найголовнішим правом, яке визначає місце людини в державі, — правом на громадянство.

Право на громадянство – це захист з боку держави людини. Вона в свою чергу має виконувати обов'язки, встановлені законом.

Правове виховання буде ефективним тоді, коли на основі знань про себе, свої права та обов'язки формуватимемо у дітей оцінні ставлення до явищ соціальної дійсності, вчитимемо їх застосовувати здобуті знання у різноманітних видах діяльності, життєвих ситуаціях.

Введення до змісту морального виховання базового правового аспекту сприятиме його збагаченню, конкретизації ставлення дитини до самої себе та до інших, розвитку рефлексії щодо ставлення до неї людей, які її оточують, та її власного ставлення до батьків, інших дорослих, однолітків, поглибленню гуманістичних аспектів міжособистісної взаємодії.

ФОРМИ І МЕТОДИ РОБОТИ, ТРАДИЦІЙНІ ТА СУЧАСНІ

Оновлення потребує не лише змістовий аспект проблеми, а й методи та форми організації патріотичного виховання. Актуальними залишаються традиційні методи:

- екскурсії рідним містом (селом) до історичних пам'яток, визначних місць, музеїв;
- розповіді вихователя;
- розглядання картин, фотографій;
- бесіди з цікавими людьми;
- читання та інсценування творів художньої літератури;
- слухання і виконання народних пісень;
- спільні з родинами виховні заходи (День сім'ї, тощо);
- відзначення державних свят;
- ігри (народні та дидактичні);
- написання колективних листів з листівками-малюнками у зону АТО й шпиталі.

Поряд з переліченими варто використовувати й сучасні методи:

- проектування;
- онлайн-екскурсії визначними місцями країни;
- перегляд мультимедійних презентацій, відеофрагментів;

- онлайн-листування (за принципом складання колективного листа) тощо[5, с. 4].

Важливо пам'ятати: у формуванні основ патріотизму велику роль відіграє рідна мова, бажання нею розмовляти, тому в щоденній практиці необхідно послуговуватися українською мовою та всіляко заохочувати дітей до спілкування нею, використовувати на заняттях і у повсякденні народні пісні, ігри, приказки.

Окремої уваги потребують дидактичні ігри, адже здебільшого у патріотичному вихованні перевага віддається народним. На відміну від них, дидактична гра дає можливість врахувати конкретні умови соціокультурного простору, в якому перебуває дитина, тому зміст таких ігор близький і зрозумілий дошкільнятам.

Почуття патріотизму – одна з провідних цінностей, що мають сформуватися у дитини. Без цього її соціальне життя буде неповноцінним, вона не матиме можливості повністю самореалізуватися в суспільстві. Успіх у вихованні дитини залежить від батьків та вихователів, в розумінні її, та в спільних діях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Науково методичний журнал міністерства освіти і науки України для педагогів і батьків. Богуш А. М. Дошкільне виховання / А. М. Богуш, Н. О. Андрусич. – 2015.-№4 – С. 39.
2. Науково методичний журнал міністерства освіти і науки України для педагогів і батьків. Богуш А. М. Дошкільне виховання/ А. М. Богуш, Н. О. Андрусич. – 2016.-№9 – С. 40.
3. Науково методичний журнал міністерства освіти і науки України для педагогів і батьків. Богуш А. М. Дошкільне виховання/ А. М. Богуш, Н. О. Андрусич. – 2016.-№8 – С. 40
4. Науково методичний журнал міністерства освіти і науки України для педагогів і батьків. Богуш А. М. Дошкільне виховання/ А. М. Богуш, Н. О. Андрусич. – 2016.-№6 – С. 40.
5. Науково методичний журнал міністерства освіти і науки України для педагогів і батьків. Богуш А. М. Дошкільне виховання/ А. М. Богуш, Н. О. Андрусич. – 2017.-№8 – С. 40.
6. Навчальний посібник «Дошкільна педагогіка» Т.І. Поніманська, Київ Академвидав 2006.

І.М. Забожко,

вчитель вищої категорії, вчитель бандури Шевченківської спеціалізованої загальноосвітньої школи-інтернату з поглибленим вивченням предметів гуманітарно-естетичного профілю Черкаської обласної ради

ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ БАНДУРИСТІВ-АМАТОРІВ ЧЕРКАЩИНИ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ГРОМАДЯНИНА- ПАТРІОТА

У статті висвітлено питання суспільної ролі кобзарів як просвітителів, носіїв кращих ідей козацтва, певної філософсько-гуманістичної мудрості, високої духовності в народі. Актуальність зумовлена посиленням інтересом в системі освіти до питання виховання патріотизму та кращих національних чеснот, формування національної самосвідомості і гідності.

Патріотичне виховання – виховна діяльність, спрямована на формування у вихованців почуття патріотизму, яке є досить багатогранне за своїм змістом: це і любов до Батьківщини, рідних місць, гордість за свій народ, і відчуття нерозривності з тим, що оточує, і бажання зберегти, примножити багатство своєї країни. Таке виховання включає і розвиток національної самосвідомості й гідності – це відчуття і усвідомлення гордості за приналежність до своєї нації. А це успішно формується в тих учнів, які в сім'ї і в школі користуються рідною мовою, охоче вивчають історичне минуле України, її культуру.

Могутня виховна сила мистецтва була відома завжди й тому використовувалась на всіх етапах розвитку людства. Я цілком згідна з такою думкою. За допомогою музики відбувається формування сильної, творчої, життєздатної особистості, вона дозволяє повніше відчувати цінність життя, відчувати її пульс. Музика облагороджує внутрішній світ особистості і робить його справжнім «аристократом духу». В.О. Сухомлинський зазначав, що «музика відкриває людям очі на красу природи, моральні відносини, працю. Завдяки музиці в людині пробуджується уявлення про високе, величне, прекрасне не тільки в навколишньому світі, але і в самому собі». [4]

Бандура... Кобза... Спитайте українця у будь-якому куточку Земної кулі, що він відчуває, коли дзвенять казкові акорди срібних струн? І почуєте: «Бандура і кобза, спів кобзарів – та це ж символ самої України, невмирущості її славних духовних і мистецьких традицій, символ української музики!» Виконуючи численні народні пісні і думи, наші славні співці відкривали і відкривають кожному поколінню українців неймовірно багатий поетичний світ народу, що породив його і прийняв їх у своє історичне лоно. Вони постійно нагадують своїм братам і сестрам, що мова і пісня українська – то крила національної культури нашого народу, що вони лежать в основі нашої самобутності і роблять нас цікавими світові. Без мови і культури своєї кожна нація приречена на історичне небуття.

Кобзарі-бандуристи з прадавніх часів були оберегом пам'яті народу, національної свідомості та гідності. Споконвіку Черкаська земля славилася своїми героями, тож не дивно, що і в нашому краї були люди, які обрали своїм покликанням оспівування їхніх героїчних діянь. Серед кобзарів Черкащини найбільш відомі: Василь Варченко, Прокіп Скрыга з Остапова, які підтримували бойовий дух гайдамаків нашого краю своїми патріотичними піснями під акомпанемент бандури. Найбільше історичних свідчень вдалося відшукати про Василя Варченка, бандуриста із Звенигородки, який був активним учасником бойових дій Коліївщини та походів у складі загону повстанців під керівництвом Ремези. Василь Варченко перейшов із Звенигородки в Козацьку Долину (село Козацьке), звідки пішов із ватажком Ремезою і ходив у Водяники, Кобиляки і т.д. Бандурист, разом із загонами Максима Залізняка брав участь у облозі Умані, де зібралось понад 2000 повстанців і остаточно було розгромлено всю шляхту, католицьких та греко-католицьких священників, орендарів-євреїв, які тікали до Умані протягом всього повстання.

Є відомості і про інших кобзарів, які донесли кобзу, а також кобзарські думи і пісні разом із старовинними кобзарськими традиціями до наших днів. Це і Домонтович (справжнє Злобінцев) Микола Васильович, (між 1886-1887, між 1923-1928.) із Золотоніського р-ну Черкаської області – співак-бандурист,

бандурний майстер, керівник ансамблів. Збирав дані і репертуар кобзарів (понад 700 записів). В Золотоноші створив ансамбль бандуристів, який успішно виступав в 1920-1923 роках. Це і Жарко Федір Аврамович (4.(17).06.1914,– 17.07.1986, м.Київ) із Кам'янського району Черкаської області – співак-бандурист. У репертуарі – українські думи та народні пісні на вірші Т.Шевченка, І.Франка, М.Рильського та ін. І Борзій Михайло Остапович (1909, Городище на Черкащині), один із зачинателів і перших учасників місцевої капели бандуристів.

Творча діяльність сучасного кобзарського руху здійснюється під егідою Всеукраїнської спілки кобзарів, головним завданням якої є пропаганда цього мистецтва, систематизування та зберігання кобзарської спадщини. Сучасний провісник народного інструменту – Лютий Василь (Живосил) Іванович теж наш земляк, народився у м.Звенигородці Черкаської області. Талановитий бард, поет грає не лише на бандурі, а й на гітарі, фортепіано, акордеоні, сопілках, барабанах, колісній лірі, кобзі, цимбалах, дуді, тощо. Більшість пісень Василя – народні, але є й власні, з сучасним акомпанементом.

Будьмо вдячні нашим кобзарям, бандуристам за їхню спасенну для українського народу історичну місію. Це вони стояли і стоять на сторожі нашої історичної пам'яті, будили і будять у нас почуття національної гідності. Плекаючи своєю пісенно-музичною творчістю народу невмирущий дух, кобзарі, бандуристи і лірники здійснюють чи не найголовніше у нашому земному бутті – зводять воєдино сиві віки і сучасну історичну дійсність нашого народу, сприяють утвердженню ним своєї національної ідентичності і державної самостійності.

До таких невтомних хранителів пісенної спадщини українського народу можна віднести і бандуристів-аматорів Черкащини, життєвий шлях і творчий доробок яких я дослідила. Хто вони і як зуміли залишити своє ім'я в історії кобзарського мистецтва не маючи відповідної музичної освіти, як досягли успіхів і визнання. Чотири творчі портрети, чотири долі, яких об'єднує безмежна любов до народного інструменту – бандури, та одна спільна справа –

продовження багатовікових традицій кобзарства. Н. Прудкий та О. Чуприна, Ф.Й.Середенко та М.Д.Коваль.

Никін Прудкий та Олексій Чуприна – кобзарі з Чернечої гори. Бандуристи, які присвятили себе служінню Тарасові. Їх життєвий шлях проходив майже одночасно, я думаю, що вони навіть зустрічалися на Чернечій горі в Каневі, разом співали пісні на слова видатного поета. Їх творчий репертуар мав понад 100 пісень та дум на слова Т.Г.Шевченка, українські народні різноманітні за тематикою та сюжетами. Їх життєві шляхи були довгими і насиченими різними подіями, але навіть у найскладніші моменти вони не покидали свою бандуру. Ґрунтовно грі на бандурі ні Н.Прудкий ні О.Чуприна ні в кого не вчилися, самотужки підбирали супровід до українських пісень і виходило у них це досить вдало. Їх знали прості люди, завжди сприймали із захопленням та вдячністю. Вони дійсно є невтомними хранителями пісенної спадщини українського народу. Любов до пісні, народного інструменту визначила їх життєвий шлях, зробила відомими не лише на території України, а й далеко за її межами.

Никін Іванович Прудкий (5 квітня 1890, Канів – 8 грудня 1982, Черкаси), український бандурист, у 1920-30-х роках – постійний доглядач музею на могилі Т. Шевченка в Каневі, виступав з бандурою перед відвідувачами, почесний член Українського хорового товариства. З 1932 року працював у Черкасах у майстерні музичних інструментів, керував гуртками бандуристів. За нацистської окупації був одним із музикантів капели бандуристів при Черкаському театрі, деякий час очолював капелу – з червня 1942 по травень 1943 року. У 1950-х роках керував самодіяльними ансамблями бандуристів у Черкасах, виконував українські народні пісні й думи, пісні на вірші Т.Шевченка.

Про черкаського бандуриста Никона Івановича Прудкого я довідалась із книги краєзнавця Рената Польового «Кобзарі в моєму житті». Мандруючи по Україні в 1970 році, Р.Польовий завітав в оселю кобзаря, де зустрівся з його дружиною. «Розповіла вона нам, що Никонові Івановичу тепер 80 років.

Недавно йому зробили операцію ока, після якої він ще не зовсім одужав. Замолоду був музичним майстром, виготовляв різні струнні інструменти, в тім числі бандури, і грав. Тепер тільки грає і співає. Має затверджений (тобто дозволений для виконання) репертуар пісень, які співає на річкових пасажирських теплоходах, що курсують між Черкасами і Києвом, а щонеділі – на Чернечій горі на могилі Тараса Шевченка. З «обслуговування» (вислів дружини бандуриста) теплоходів та могили Кобзаря вони й живуть. Після війни, хто зна за що, Прудкого було ув'язнено за політичною статтею (цього факту не згадує жодна публікація про нього). Просидів щось із п'ять років. Був реабілітований. Вважав, що йому поталанило, бо більшість кобзарів в ув'язненні гинули...»[3, с.32] Незважаючи на свій похилий вік і слабкий зір, Н.Прудкий виявляв неймовірну ініціативність і мобільність, був відданий своїй улюбленій справі до кінця життя.

Всі, хто побував на могилі Т.Г.Шевченка у 60-90 роки минулого століття, мали можливість почути голос народного співця – Олексія Сергійовича Чуприна, який самовіддано тридцять років співав на могилі Кобзаря. Ім'я, яке вписане в історію Шевченківського краю кінця ХХ століття. Це невтомний хранитель пісенної спадщини українського народу, в репертуарі мав понад 130 пісень та дум на слова Т.Г.Шевченка. Його життєвий шлях був довгим (прожив 85 років) і насиченим різними подіями, але навіть у найскладніші моменти він не покидав свою бандуру. Народився 29 лютого 1908 року в селі Гарбузин Корсунь-Шевченківського району Черкаської області в багатодітній селянській родині. З початком німецько-радянської війни у 1941 році був призваний до війська Корсунь-Шевченківським РВК. Служив військовим музикантом. На все життя запам'ятав солдат-бандурист страшні роки війни. Краяло серце, боліла душа, і тоді тужила-ридала бандура то на привалі, то в землянці чи окопі. І лунала українська дума, надихаючи бійців на ратні подвиги. Олекс Чуприна виконував переважно пісні на слова Т.Г.Шевченка, його спів і гру бійці завжди сприймали із захопленням та вдячністю, линувши думкою до батьківської хати. Після війни пісня кобзаря лунала і на Черкащині, і

в Курську, Харкові, Братиславі, Будапешті, Празі, в Порт-Артурі. Географія його виступів також охоплювала Кавказ, Дагестан, Ставропольський і Краснодарський краї. В музеї Т.Г.Шевченка на Чернечій горі зберігається бандура О. С. Чуприни, на зворотному боці якої позначені всі бойові і мирні дороги, якими він мандрував.

Ознайомившись з біографічними даним двох бандуристів, Ф.Й.Середенка та М.Д.Коваля, я була вражена тим, що вони, маючи професію вчителя іноземних мов, стали відомими як бандуристи-виконавці. Творчість цих двох митців – це приклад того, що може людина, здібний бандурист, якщо поставити за мету досягнути чогось у мистецтві.

Фавст Йосипович Середенко (1905р. – 2002р.) - бандурист, самодіяльний композитор, вчитель. Це ім'я було досить відомим на Черкащині в минулому столітті. Народився 16 серпня 1905 року в селі Бровахи Корсунського району Черкаської області. У 1929 році закінчив Боярський зоотехнікум за спеціальністю пасічника. Вищу освіту здобував у Харківському педагогічному та Московському інституті іноземних мов.

Працював учителем у селі Романівці Тальнівського району, в селі Калинівці Ротмистрівського району, в селах Лящівці та Крутьках Чернобаївського району, вчителював і на Харківщині. Із 1934 по 1963 роки працював у сільських школах Звенигородщини: в Гусаковому, Чичиркозівці, Вільховці, а потім вчителював у Ватутінській школі №6.

В с. Гусаковому, у 25-річному віці почув гру на бандурі Ферапонта Русалівського, вирішив навчитися грати на бандурі.

Фавст Йосипович був учасником Великої Вітчизняної війни, мав чимало нагород. Керував шкільними та іншими хорами. Багато виступав як бандурист, переважно на Черкащині деколи зі своїм учнем бандуристом Іваном Олефіренком. У репертуарі українські народні пісні, пісні на слова Т.Г.Шевченка, твори композиторів. У 69 років розпочав композиторську діяльність, у його творчому доробку майже сім десятків пісень.

Ф.Й. Середенко співав у батьківській хаті Т. Шевченка під час святкування 175-річчя Великого Кобзаря та на концерті-святі української мови в Черкасах, брав участь у II міжнародному фестивалі фольклору в Каневі (1990р.). Пісні його звучали на обласному і українському радіо. Останній виступ записаний в документальному фільмі, знятому Укртелекомпанією на II Всесвітньому форумі українців (1997). Ряд його учнів стали музикантами, хормейстерами.

Помер Фавст Йосипович Середенко 31 січня 2002 року. Похований у селі Кропивні Золотоніського району Черкаської області.

Творча діяльність сучасного кобзарського руху здійснюється під егідою Всеукраїнської спілки кобзарів, головним завданням якої є пропаганда цього мистецтва, систематизування та зберігання кобзарської спадщини. Один з наших земляків, член Національної спілки кобзарів України, відроджує кобзарське мистецтво на Драбівщині. Колишній учитель іспанської та англійської мов, а нині пенсіонер з села Великий Хутір, Коваль Михайло Дмитрович виконує на старосвітській бандурі балади, думи, обрядові, побутові, історичні та ліричні музичні твори. Коваль М.Д. (21. 11. 1948р.н.) – кобзар, майстер декоративно-ужиткового мистецтва. «Божа людина з Великого Хутора», – так називають цього народного музику, сучасного кобзаря, який, вперше почувши бандуру десятирічним хлопчиком 1958 р. по радіо з виступу бандуристки Антоніни Голуб, поєднався з нею на все життя.

Бандура не єдине Михайлове захоплення. Він майстерно виготовляє брилі, різноманітні сувеніри, традиційні жіночі пояси-крайки. З 1998 року Михайло Коваль – член Спілки народних майстрів України. Але найвагоміше місце в його творчості посідає пісня та улюблений музичний інструмент. Працював на цегельному заводі, заочно вчився в Черкаському відділенні Київського інженерно-будівельного інституту. 1967 – навчився грати на бандурі в капелі бандуристів при Будинку вчителя. Після служби в армії закінчив Київський інститут іноземних мов, працював вчителем іноземних мов, музики і співу. Добув старосвітську бандуру і став виступати як бандурист.

Михайло Коваль грає на старосвітській бандурі, яку йому запропонували «оживити» працівники Черкаського краєзнавчого музею Галина та Микола Корнієнки. Учасник багатьох кобзарських сходів, нарад, фестивалів, свят в Черкасах, Києві, Дніпропетровську, Львові та інш., дійсний член Всеукраїнської (тепер Національної) спілки кобзарів (з 1996). Репертуар дуже різноманітний та багатий: це думи, псалми, балади, історичні пісні, побутові, обрядові, власні (на свої слова та на слова сучасних поетів та класиків). 2003 року найбільша професійна асоціація національних мовників світу – Європейська Мовна Спілка (ЕВІП) видала другий музичний альбом світової музики з двох компакт-дисків, до якого увійшов запис виконавця з України Михайла Ковалю. (євродиск «World Music 2003»).

Отже, хоча проблем у нашій державі багато, але ми не маємо права забувати про те, що кобзарство не перестало бути вагомим чинником у вихованні духовної культури народу, патріотизму, любові та поваги до національної історії, традицій.

Опрацювавши матеріали по темі, зробила висновки, що народне визнання бандуристів-аматорів, їх успіхи не тільки у високих званнях і почесних нагородах, отриманих за творчість. Вони, насамперед, у тому, що народні митці займалися і займаються улюбленою справою, у яку вкладають усю свою душу і майстерність. Тому виступи бандуристів рідко кого залишають байдужими: одним вони дарують радість і задоволення, інших заставляють плакати і сумувати, а ще інших примушують глибше задумуватися над тяжкою долею нашої України і українського народу. Мабуть, для митця це – найвища нагорода. Мабуть, у цьому й полягає сила та невмирущість українського кобзарства, яке не знищили ні війни, ні репресії, ні Голодомори.

Можливо вони і не мали вдосконаленої техніки гри на бандурі, не оперували спеціальними музичними термінами, але своє життя повністю посвятили кобзарському мистецтву, прославляючи свою країну, народ далеко за межами України. Це патріоти, це ті люди, які думали і думають про

майбутнє України, носії нашої історичної спадщини, а їх життєвий і творчий шлях є прикладом служіння Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дергач В. Спогад / В.Дергач – газета Шевченків край. – 2002. – 5.04.
2. Куцан Г. Кобзарство Шевченкового краю. / Григорій Куцан – газета // Шевченків край. – 2003. – 22.08
3. Польовий Р. Кобзарі в моєму житті – Київ: Діофор, 2003, – С. 31 -45
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори у 5 т. / Василь Олександрович Сухомлинський. – Київ: – т. 3 – 544с
5. ІНТЕРНЕТ - РЕСУРСИ
6. <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
7. [http:// br.com.ua>referats/Music](http://br.com.ua/referats/Music)
8. <http://improve-me.ru/3297>
9. velikijhutir.cherkassy.ua/great_people/koval.php?news_id..
10. www.svitbandur.com/shkoly-gry
11. www.valeolog.com/kobzar.htm

Катернюк І.М.,

*заступник директора з виховної роботи Золотоніської ЗОШ І-ІІІ
ступенів №5 Золотоніської міської ради Черкаської області*

НАЦІОНАЛЬНО – ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ГРОМАДЯНИНА – ПАТРІОТА

У статті проаналізовано основні напрями патріотичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів, подано сутність і завдання інноваційних підходів щодо національно - патріотичного виховання, проаналізовано законодавчу базу щодо даної проблематики.

Ідея любові до Батьківщини формується тонко і складно.

В.Сухомлинський

Нині наша держава упевненим кроком прямує до Європи. Тому перед кожним навчальним закладом постає питання, який обрати шлях у вихованні

молоді, які ціннісні орієнтири закладати у дитину, як обрати пріоритетний напрям діяльності у системі освіти Нової української школи. Педагогічні колективи шукають відповідь на питання: як же зробити заклад освіти привабливішим для батьків та учнів? Що потрібно у першу чергу покласти в основу сучасної моделі нової школи, щоб вона змогла виконати завдання, покладені на неї суспільством, державою, життям? Чи така школа зможе стати центром становлення і виховання дитини в умовах розвитку держави?

Історія України являє собою нерозривне переплетіння трагічного і героїчного, яке не тільки не підлягає забуттю, а повинно служити головним стержнем у діяльності всіх суб'єктів патріотичного виховання. Виховання, як зазначав ще у свій час Г. Сковорода, є умовою людського буття. Оскільки кожна людина прагне прожити радісне, щасливе, мирне життя, тому і виховання повинно приносити позитив і задоволення. Процеси перебудови у сучасній школі зумовлені утвердженням нової системи цінностей, у якій суб'єктом виступає дитина. Виховання важливих життєвих орієнтирів в умовах нової української школи дуже важливе, адже цінності людини об'єднуються в єдину систему, володарем якої виступатиме особистість [1, с.25]. Формування особистості нового типу – національно – свідомої, вільної, ініціативної – можливе за умови цілеспрямованого виховання школярів. Діти – це наше мирне майбутнє, наша еліта, тому потрібно модернізувати основні напрямки виховної роботи. Слід упроваджувати такі форми та методи у роботу, які б враховували інтереси особистості, розкривали її таланти, здібності, вміння. Стержнем усієї системи виховання в Україні є національна ідея, яка відіграє роль об'єднуючого фактору у суспільному розвитку, спрямованого на становлення життєвої позиції, зростання її як особистості, як громадянина своєї держави. Але стати ним дуже непросто. Громадянином не народжуються. Ним стають, якщо розвивати у собі порядність, совість, співчуття до чужого болю, терпимість, толерантність, здатність боротися проти несправедливості, проти зовнішньої загрози. Отже, виховати у дитині громадянина – означає навчити її жити заради народу і Батьківщини.

Виховання у молодого покоління почуття патріотизму, відданості справі, національної свідомості, зміцнення і захисту державності, активної громадянської позиції щодо забезпечення розвитку країни на сьогодні, безпосередньо, визнані як основні та пріоритетні цінності, які має вкладати педагог у своїх вихованців. Патріотичні почуття мають стати нині головним стабілізуючим чинником сучасного українського суспільства. Тільки виховуючи патріотизм у сучасних дітей, можна розвинути їхню свідомість на кращих традиціях Вітчизни, людства, примножувати досягнення минулого, перетворювати їх у складову частину світової культури, духовного життя. Від того, наскільки молодь пройметься патріотизмом, залежатиме міцність, воля, незалежність Української держави [5, с. 45] .

В усі часи й епохи, в усіх цивілізованих країнах суспільство, народна та світова педагогіка, школа ставили перед собою важливе завдання – виховувати патріота. А це означає сформувати в учня комплекс особистісних якостей і рис характеру на добровільній основі. На сьогодні проблема патріотизму, на нашу думку, займає першочергове місце в освітньому процесі, адже саме він складає найважливішу ціннісну основу будь-якого демократичного суспільства і виступає не лише інтегруючим початком, а й, безпосередньо, суттєвим внутрішнім мотивом для формування основних життєвих цінностей школярів.

Головна мета національно-патріотичного виховання нашого закладу освіти – набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді ціннісних рис громадянина Української держави, розвиненої духовності, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури. Ця мета, на нашу думку, може досягатися через систему виховних заходів, що є загальними не тільки для школи, а й для всього суспільства.

Сьогодні ми навчаємо та виховуємо наших учнів в умовах Нової української школи. Як чітко зазначено в основному документі, нашу державу поведе вперед у ХХІ столітті дитина освічена, всебічно розвинута,

відповідальна, громадянин і патріот, який поважає права та гідність кожного. Ми впевнені, що кожна дитина – неповторна, здібна, талановита. Місія Нової української школи – допомогти розкрити та розвинути вміння, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками.

«Якщо вчитель став другом дитини, якщо ця дружба осяяна благородним захопленням, поривом до чогось світлого, розумного, у серці дитини ніколи не з'явиться зло», – писав Василь Сухомлинський[1, с.25].

Уключившись до процесу відродження національної системи виховання, головну мету колектив Золотоніської загальноосвітньої школи І - ІІІ ступенів №5 вбачає в передачі молодому поколінню соціального досвіду, багатства духовної культури народу, його національної ментальності, своєрідності світобачення і на цій основі – формування рис громадянина – патріота, духовну, моральну, правову, трудову, екологічну, релігійну, естетичну культуру. Ми пам'ятаємо, що сучасні діти - це особистості «нового тисячоліття». Вони мають свої неординарні погляди на різні проблеми, своє бачення вирішення різних ситуацій. Але ми переконані і у тому, щоб вони стали народом, творцем своєї долі, необхідно глибоко пройнятися національним духом, способом мислення і буття. Таким чином, у нашій школі впродовж останніх п'яти років успішно діє програма «Ми – українці». Уся робота базується на виконанні трьох основних принципів:

- виховання національної гідності;
- виховання людини- патріота, яка гордиться своєю Вітчизною;
- виховання інтелігентної, милосердної, толерантної, тактовної особистості.

Досягти поставленої мети можна, виконуючи важливі завдання:

- утвердження патріотичної свідомості, відповідальності, ініціативності, активності, готовності працювати для розквіту Батьківщини, її захисту, піднесення міжнародного авторитету;

- виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки, високої правосвідомості;
- досконале володіння державною мовою, турбота за підняття її престижу та функціонування у всіх сферах нашого життя;
- підвищення престижу військової служби як виду державної служби, учні мають усвідомити, що їхні гідність і честь залежать від власної рішучості, волі [1, с. 78];
- виховання поваги до старшого покоління, батьків, родини, народу, його звичаїв та традицій, усвідомлення своєї приналежності до нього, як його спадкоємця;
- виховання працьовитості, дисциплінованості, дбайливості, піклування про екологію свого краю;
- сприяння набуттю дітьми патріотичного досвіду на основі готовності до участі в процесах державотворення, вміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності суспільства, спілкуватися з місцевими органами влади, спроможності дотримуватись законів та захищати права людини, готовності взяти на себе відповідальність, здатності розв'язувати конфлікти відповідно до демократичних принципів;
- формування етнічної та національної самосвідомості, єдності населення усіх регіонів України;
- формування фізичної досконалості, моральної самосвідомості;
- утвердження гуманістичної моральності як базової основи громадянського суспільства;
- спонукання зростаючої особистості до активної протидії аморальності, правопорушенням.

Проте найважливішим завданням для досягнення указаної мети має стати безпосередньо створення і розвиток патріотичних почуттів у молоді через низку виховних позакласних заходів. Практично це означає відродження цієї системи зі всіма її компонентами: історико – патріотичне, героїко-патріотичне та військово-патріотичне. Ми вважаємо, що патріотичні почуття не повинні

бути споглядальними. Головне залучати дітей до активної пошукової, краєзнавчої, дослідницької роботи. Учень сучасної школи повинен любити Україну, пишатися нею, бажати їй добра і процвітання вже тільки тому, що вона є.

Вирішити дані завдання можна через формування високих духовно-моральних принципів та національно – культурної ідентичності.

Патріотичний напрям виховання учнів у школі складається безпосередньо з:

- громадянської освіти та національного виховання;

- військово-патріотичного виховання;

- правового виховання;

- морально – етичного та духовного виховання на основі вивчення традицій українського народу;

- музейної справи;

- краєзнавчої та пошуково-дослідницької діяльності;

- соціального проектування;

- учнівського самоврядування.

Вище перелічені складові системи виховання реалізуються в школі різними шляхами. Національне виховання здійснюється як на уроках через вивчення дисциплін гуманітарного циклу, так і під час позакласної роботи. Впродовж років незалежності підходи до цієї проблеми зазнали значних видозмін, наповнилися новим змістом. Головна серед них – виховати справжнього українця з гострим морально – етичним почуттям національної самосвідомості, патріота своєї землі. Для того щоб люди могли відіграти вирішальну роль у збереженні миру, необхідна перебудова системи цінностей [2, с. 207].

У процесі реалізації програми особливе місце, на нашу думку, посідає така інноваційна форма роботи, як проектна діяльність. Створюючи довгострокові проекти, ми виходимо з того, що даний метод — одна з інноваційних педагогічних технологій, яка сприяє реалізації особистісно-

орієнтованого підходу в патріотичному вихованні дітей. Її суть полягає у стимулюванні інтересу учнів до проблеми, самопізнанні, самовдосконаленні, самоусвідомленні, оволодінні необхідними знаннями і навичками для організації проектної діяльності, а у кінцевому результаті — їх практичне застосування. Виховна система навчального закладу — це не кількість проведених заходів, а спосіб життя колективу за певними законами, традиціями. Щоб національне виховання було органічним компонентом освіти і охопило всі її складові, у школі організовувалися проекти:

- «Добро починається з тебе»;
- « На цій землі я народився»;
- «Народні та родинні традиції мого краю»;
- «Щоденник корисних справ»;
- «Здоровим бути модно»;
- «Квіти біля школи»;
- «Подвір'я школи найчистіше»;
- «Сім духовних святинь малої Батьківщини».

Також ми надаємо перевагу таким формам роботи як: діяльність клубу «Пошук», беремо участь у грі «Джура», фестивалі патріотичної пісні «Героям слава», святкуванні Дня Примирення, Збройних Сил України, захисника Вітчизни, дня пам'яті Героїв Крут, змагання з військово-прикладних видів спорту, літні військово-спортивні табори, участь у спортивних іграх та фізкультурно-оздоровчому патріотичному комплексі «Козацький гарт», інтелектуальні вікторини «Гордимися подвигами предків».

Не на останньому місці пошукова робота, екскурсії до музеїв, зустрічі з ветеранами АТО, родичами загиблих захисників Батьківщини, випуск плакатів, буклетів, листівок, газет за матеріалами пошукової діяльності. Учні школи беруть участь у «Вахтах пам'яті» та акціях «Лист солдату», «Солодкий подарунок захисникам України», «Граната для солдати», «Голуб миру». Класні керівники організовують зустрічі з воїнами АТО (випускниками нашої школи) та з ветеранами Афганістану, проводять уроки Пам'яті та Мужності:

«Зростаємо патріотами землі, що Україною зветься», «Імена фронтовиків на обеліску братської могили у моєму місті». Для формування багатого духовного світу школярів слід обирати такі способи і прийоми спонукання до активної діяльності, які розкривають перед вихованцями перспективу подолання труднощів, пробуджують у них такі емоції, як: почуття гідності, честі, самоповаги. Результатом комплексного підходу до спільної роботи педагогічного і батьківського колективів є діти з належним рівнем сформованості духовних цінностей [4, с. 275]. Морально-духовний розвиток особистості не відбудеться без глибокої поваги до людей, до держави, до себе, без усвідомлення вихованцем власної моральної гідності. Примножувати духовні багатства означає вдосконалювати наявні та формувати нові якості в людини [3, с. 70].

Одним із пріоритетних напрямків у формуванні рис справжнього громадянина України є створення та функціонування шкільних музеїв, що сприяють формуванню національної свідомості і людської гідності, любові до рідної землі, родини, свого народу, забезпечують духовну єдність поколінь, виховують повагу до батьків, культури та історії рідного народу. Відомий педагог О. Захаренко так визначає роль музеїв у формуванні патріотичних почуттів учнів: «Моральна краса людської поведінки, життя людей великої сили духу – невичерпне джерело формування глибоких переконань, одухотворення учнів громадськістю» [3, с. 141]. Краєзнавча робота виховує духовну культуру особистості та створює умови для вільного формування нею власної світоглядної позиції, формує мовну культуру, соціальну активність та відповідальність особистості через включення у процес вирішення актуальних проблем сучасності.

В освітньому закладі діє етнографічна музейна кімната «Українська світлиця», яка є центром національного виховання. Пошуки краєзнавчого матеріалу, збір експонатів до шкільного музею, зустрічі з учасниками і свідками історичних подій, догляд за пам'ятками історії та робота по вивченню і збереженню історичної спадщини роблять учнів активним учасником

історичного процесу. Діти вивчають минуле рідного краю і народу – відвідують місця історичних подій, перечитують літературу, збирають документи та фото, влаштовують виставки, організовують та проводять заочну екскурсійну подорож «Стежками Добротворця» (за спадщиною О.А.Захаренка), укладають «Книгу Пам'яті», беруть активну участь у роботі шкільних гуртків, долучаються до святкування Дня Конституції, Дня незалежності України.

Неабияка роль відведена вихованню бережного ставлення до природи, як запоруки щасливого майбутнього розвитку країни. Школярі беруть участь у проєкті «Квіти біля школи», виставці виробів з природних матеріалів, конкурсі на кращий плакат «Бережи довкілля», операціях «Шпаки прилетіли», «Збережемо першоцвіти»; екологічних екскурсіях, святах, конкурсі «Зоологічна галерея», пошуковій діяльності. А ще учні виховуються засобами праці, а саме через: соціально-проєктну діяльність, бізнес-клуби, ярмарки, трудотерапію - розширення зеленої зони біля школи, впорядкування та догляд за могилами, проведення операцій «Милосердя», «Подвір'я школи – найчистіше».

Насамкінець можна зробити висновок, що виховувати – означає зберігати та примножувати людські почуття, будити добро та любов у юних серцях, а залучення дітей до заходів національно-патріотичного спрямування допомагає їм осмислити необхідність і важливість українського державотворення, усвідомити свою роль і місце у зміцненні захисту Української держави, виробити внутрішню потребу служити Батьківщині. Як наголошено в Національній доктрині розвитку освіти України [6], пріоритетним напрямком в її реалізації є формування особистості, яка усвідомлює свою приналежність до українського народу, сучасної європейської цивілізації; виховання людини демократичного світогляду, яка поважає громадянські права і свободи, традиції народів і культур світу, національний, релігійний, мовний вибір кожної людини. Ми у своїй роботі керуємося глибокою народною мудрістю, яка говорить: «Якщо дитина живе у справедливості – вона стає справедливою. Якщо дитина живе у довірі і приязні – вона знайде в житті любов. Якщо дитина живе у любові до Батьківщини – вона виросте патріотом».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бех І.Д Виховання особистості: книга перша / Іван Дмитрович Бех. – К.: Либідь, 2003. – 278 с.
2. Бех І.Д Виховання особистості: книга друга / Іван Дмитрович Бех. – К.: Либідь, 2003. – 341 с.
3. Захаренко О., Мазурик С. Школа над Россю.- К.:Радянська школа, 1979.- 150с.
4. Академік із Сахнівки / Під редакцією професора Кузьмінського А.І. – Черкаси: Вид.від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008.-448с.
5. Ігнатенко П.Р. Виховання громадянина: Психолого – педагогічний і народознавчий аспекти. Навчально – методичний посібник.- К.: Інститут змісту і методів навчання, 1997.- 252 с.
6. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті//Освіта: Всеукраїнський громадсько – політичний тижневик.- 2001.-№54-55.-26 березня - 3 жовтня.- С.4-5
7. Сухомлинський В.О. Як виховувати справжню людину // Вибр. твори: В 5-ти. – К: Рад.школа. 1976 – Т.2 – с. 158-416.
8. Концепція: Нова Українська школа. <https://mon.gov.ua/>

Р.Ю.Корнієнко,
*заступник директора з навчально-виховної роботи Квітчанського НВК
Корсунь-Шевченківської районної ради*

«ПАТРІОТАМИ НЕ НАРОДЖУЮТЬСЯ. НИМИ СТАЮТЬ В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ»

У статті презентується робота педагогічного колективу щодо національно-патріотичного виховання сучасної молоді. Наведені приклади ефективних форм роботи щодо відродження національних традицій, української культури, формування у дітей та молоді патріотизму і національної гідності.

Школа - це маленька держава, вона не може існувати без ідеї задуму, що захоплює дітей, вчителів, батьків. Ідея завжди безперервна. Вона існує постійно і, зрозуміло, притаманна всім. За основу наш навчальний заклад взяв слова О.А.Захаренка: «Патріотами не народжуються. Ними стають у процесі становлення особистості. Патріотичні почуття – це сплеск емоцій, які трапляються в пориві спільної праці, щоб знайти вихід із безвихіддя, захистити свою незалежність і волю». [1, с.35] Одним із напрямків роботи в освітньому процесі школи є національно-патріотичне виховання.

Ми добре розуміємо, що виховання людини має бути спрямоване передусім на розвиток патріотизму - любові до свого народу, до України. Адже стабільність і могутність держави багато в чому залежить від патріотизму її громадян. Патріот - це не той, хто говорить красиві слова про Україну, прикрашає дійсність, а той, хто бачить труднощі, помилки, невирішені проблеми, розуміє суспільно – політичну ситуацію в країні і світі, готовий долати перешкоди. Педагогічний колектив намагається пояснювати учням, що патріот це той, що розуміє, що просто так ні свободи ні права ніхто не роздає, їх потрібно взяти самому. Дуже великою проблемою в школах зараз є те, що діти дорослішають в дуже незрозумілому суспільстві. Що ми будемо і що будемо робити через рік, два, три невідомо. Якщо невідомо політикам, то як може дитина розібратися, що буде далі. І тільки педагоги повинні пояснювати дітям, що патріотом є та людина, яка любить свою Батьківщину, свій народ, свою культуру, мову, звичаї. Бути патріотом - означає духовно піднятися, усвідомити безперечну цінність своєї країни і приєднатися до неї волею і почуттями. Патріотизм - це відкриття в собі беззавітної відданості Батьківщині, вміння безкорисно радіти її вдосконаленню, любити її і служити їй, поєднувати свою долю з її долею. [3, с.13]

Дуже важливим фактором у вихованні юного патріота є прагнення зберегти пам'ятки старовини, традиції, звичаї, обряди, бережне ставлення до природи. Повсякчасною працею і власним прикладом ми повинні показувати дітям, що бути патріотом - означає духовно піднятися, усвідомити в батьківщині безперечну цінність, яка дійсно притаманна їй, і приєднатися до неї волею і почуттями. Пояснювати дітям, що любов до Батьківщини поєднується з вірою у неї, її покликання, прекрасне майбутнє, що обов'язково прийде. І хоч як важко сьогодні народу України, справжній патріот, керуючись живим досвідом і героїчним минулим, вірить, що він упорається зі своїми

історичними випробуваннями і вийде з них міцнішим і духовно багатшим.[4, с.13]

Велику роботу проводить педагогічний колектив школи із національно-патріотичного виховання підрастаючого покоління. Ми насамперед звертаємо увагу учнів на вивчення трагічних сторінок життя українського народу. Щороку проводиться лінійка, присвячена пам'яті Чорнобильської трагедії, Революції Гідності, Дню Соборності України, вшановується пам'ять про загиблих у роки голодомору 1932-1933 років, у роки Другої Світової війни та на майдані. У шкільній бібліотеці створюються виставки на тему: «Жахи голодомору», «Чорнобиль: горе й біль» та ін.. В навчальному закладі створені куточок «Небесна сотня» та «Воїни АТО – наші випускники».

До Дня Збройних Сил України та Дня захисників України проводяться свята, ігри «Нумо, хлопці», «Козацькі забави», як для учнів старших класів, так і для початкових класів.

Виховання громадянських почуттів передбачає постійну турботу про те, щоб учні добре знали історію своєї родини, свого села, своєї Батьківщини, пишалися справами і досягненнями старших поколінь, своєю країною, яка пройшла багатовіковий шлях. [2, с.39]. З метою розвитку знань про героїчне минуле нашого народу здійснюються екскурсії до музею Квітчанської оборони, Корсунь-Шевченківської битви. Ведуться перегляди кінофільмів на патріотичну тематику.

У листопаді кожного року проводиться тиждень жертв голодомору і політичних репресій, в рамках якого проводимо і мітинг-реквієм.

Щоб розширити кругозір учнів про видатних діячів України відвідуємо музей К.Г.Стеценка та І.Нечуй-Левицького.

У лютому місяці проводиться місячник патріотичного виховання, який дає можливість нашим учням знову і знову зазирнути в сторінки минулого нашого народу.

І учні, і педагогічні працівники, всі без виключень, беруть участь в акціях: «Забута могила» (прибирають могили невідомих солдатів, Братську

могили, могили вчителів, які навчали наших батьків, дідусів, бабусь); «Засвіти свічку»; «Ми пам'ятаємо» (в рамках тижня голодомору і політичних репресій);

«Голуб миру» (учні виготовляють голуби і роздають односельчанам з побажанням миру на землі).

Проводиться конкурс малюнків, плакатів, газет на тему: «Україна – єдина країна», «Безсмертний подвиг українського народу». Учні нашої школи також беруть участь в обласних конкурсах «Мій ідеал громадянина патріота». Члени учнівського самоврядування проводять патріотичний флешмоб «Я люблю Україну свою».

Учні нашого закладу, а саме рій «Орли» беруть участь у військово-патріотичній грі «Джура». Так в квітні 2016 року вони представляли наш район на II (обласному) етапі Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»). За підсумками всіх конкурсів, нажаль, вони не здобули перемоги, проте у номінації «Впоряд», їм не було рівних, тому й здобули перемогу в цій номінації.

Три роки поспіль команда Квітчанського НВК «Орли» бере участь у районному арт-фестивалі конкурсі «Покровське коло», де проводяться військово-патріотичні змагання. 14 жовтня 2016 року команда нашого навчального закладу здобула почесне перше місце, 2017 році – II місце.

У вересні 2016 року команда «Орли» представляла Корсунь-Шевченківський район на змаганнях Юних Друзів Прикордонників на базі Оршанецького Навчального центру державної прикордонної служби України. Серед 17 команд Черкаської області команда нашого навчального закладу посіла 4 місце, поступившись представникам спеціалізованих навчальних закладів.

В 2016 році на базі нашої школи створений козацький клас, який має свій Статут, девіз і навчаються вони, дотримуючись кодексу козацької честі. Програма якого розрахована на 5 років.

Національно-патріотичне виховання ми можемо спостерігати на будь-якому уроці: математика, українська мови чи літератури, хімія, географія,

фізика, історія, Захист Вітчизни, інформатика чи якийсь інший предмет. На всіх уроках, педагоги нашого закладу, згадують минуле й сучасне нашої Вітчизни, намагаються пробудити в учнів почуття того, що Вітчизна це рідний дім, щастя Вітчизни – це особисте щастя кожного, її горе в годину тяжких випробувань – горе кожного.

Під час проведення заходів по національно-патріотичному вихованню глибоко продумуємо кожне слово чи виступ. Проводимо виховні години, години спілкування, бібліотечні уроки. Наприклад «Легенди і перекази рідного краю», «Національна символіка», «Конституція незалежної України», «Я - громадянин України», «Що означає бути патріотом?», «Гідно жити - що це значить?», «Прагнення до свободи вчора, патріотизм і нездоланність сьогодні – гідна Україна завтра» та ін. У кожному навчальному кабінеті мають місце державні символи України, в класних кімнатах початкових класів створені куточки народних символів України.

Мої колеги і я, люди, які народилися і зростали під мирним сонячним небом. Ми виховувалися на героїчних подвигах в боротьбі українського козацтва за свободу проти поневолення, акцентувалася увага на розкритті подвигу народу у Великій Вітчизняній війні. Без пам'яті про тих, хто приніс нам довгоочікувану Перемогу, відстоявши мир на землі, не може бути щасливого майбутнього. Ми виховані з почуттям національної гордості за свою Вітчизну, за свій народ. Тому і ми весь час намагалися за допомогою різноманітних форм і методів викликати інтерес до окремих сторінок історії нашої батьківщини. Ми жили в мирі. Давно відгриміли залпи війни. Ми все розуміли, ми пишалися героями, співчували рідним, поважали стареньких сивочолих ветеранів. Але відчувати справжній біль за тих, хто не повернувся з полів битв ми змогли тільки тепер. Страшна війна прийшла в наш дім сьогодні. Війна на Сході України... Мало яку родину не зачепила своїм чорним крилом ця страшна загроза. Провели на війну нашого вчителя історії Отземка Василя Миколайовича. Проявивши громадянську мужність та патріотизм, він

записався добровольцем, щоб захистити нас. Затамувавши подих і з болем у серці ми чекали його з війни. І він повернувся. І всі діти школи з хвилюванням і радістю зустрічали Василя Миколайовича. Він розповів нам про нелегку солдатську службу на передовій у Волноваському районі Донецької області. Свій виступ супроводжував показом відеоматеріалів з місця подій. Ми дивилися і уявляли, як живеться українським бійцям в умовах війни. Безліч запитань виникло в учнів та вчителів стосовно ситуації на Донбасі. Василь Миколайович дав вичерпні відповіді на них. Ані розчарування, ані песимізму в його словах не відчувалося. Віра в перемогу і надія на мирне врегулювання конфлікту живе в серцях кожного з бійців. На близьке звершення антитерористичної операції сподіваються всі українці. Бо ми патріоти своєї Вітчизни, і вже не на словах, на власних прикладах багато наших синів, братів, батьків доказали це.

В такі хвилини дуже добре розумію, що наші діти, хай навіть інколи дуже неслухняні, живуть нашим життям, хвилює їх усе, що відбувається в нашій рідній Україні. І нехай ми не чуємо пострілів, ми не голодні, у нас дуже тепла школа, та душею ми з нашими співвітчизниками, які зазнали такого лиха.

Працюючи 12 років поспіль поруч з дітьми, щоразу переконуюсь, що наші вихованці мають добре серце, завжди приходять на допомогу як батькам, вчителям, однокласникам, так і тим людям, хто потребує допомоги. Багато наших односельців в даний час знаходяться в зоні АТО, захищаючи Україну. За ініціативи членів учнівського парламенту школи, на підтримку наших захисників, три роки поспіль був організований благодійний ярмарок «Ми - разом». Усі кошти, що дітям вдалося зібрати за ці роки були передані на потреби наших військовослужбовців, які знаходяться в зоні АТО, та на допомогу пораненим бійцям Корсунщини (Акція «Допоможемо воїнам-корсунцям»).

Кожного року, напередодні дня Святого Миколая та Нового року учні Квітчанського НВК беруть участь в акціях «Солодкий подарунок» та «Подаруй солдату новорічне свято», «Лист солдату» в рамках яких формують посилки з цукерками, шоколадками, печеними булочка та пиріжками. Учні також пишуть листи, подяки, малюють малюнки для солдатів. Посилку з солодощами, листами, малюнками та побажаннями відправляють, через волонтерів, на Схід за адресою: «Нашим героям-захисникам». Не передати радість учнів коли вони отримують телефонні дзвінки від солдатів та подяки за ласощі.

Кожного ранку ми прокидаємось з надією, що сьогодні все буде добре. Нарешті ми почуємо таке бажане, довгоочікуване слово «мир», стане спокійно і тихо на Сході нашої держави, де виборюється право на наше мирне і спокійне життя. Але, на жаль, із засобів масової інформації ми чуємо про нові постріли градусів, знову втрачаємо молоді життя. Та все ж живемо із вірою в те, що настане мирний час.

Свідками подій, які відбуваються в зоні АТО, стають тисячі українських бійців. Щоб дізнатися з перших вуст, що там і як там нашим бійцям, проводимо зворушливі зустрічі з воїнами. Час спливає непомітно. Майже годину діти, затамувавши подих, слухають розповіді воїнів. З болем в очах розповідають школярам, що пережили за час, проведений в зоні АТО. Ми з'явилися на світ одне для одного. Тільки разом, допомагаючи й турбуючись одне про одного, ми можемо піднімати самих себе на п'єдестал людяності.

То хіба ми не патріоти? Можна певно сказати, що патріоти, ми - українці, ми віримо, цей жах скоро закінчиться і прийде на нашу славу землю мир, спокій і благополуччя. Наш непереможний український народ завжди здобував перемогу над ворогом, тому ми впевнені, що і зараз закінчиться все добре. Скоріше б тільки.

Список використаних джерел:

1.Захаренко О.А. Поради колезі, народжені в школі над Россю: Роздуми педагога. – Черкаси: Ваш Дім, видавець Дикий О.В., 2005. – 92с.

2. Захаренко С. Формування громадянина-патріота у педагогічній системі О. А. Захаренка / С. Захаренко, О. Коваленко // Рідна школа. – 2013. – № 6. – С. 36–40.

3. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді [Електронний ресурс] : додаток до наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2015/06/16/naczionalno-patriotichne-vixovannya/>

4. Литвиненко Н. Патріотичне виховання – обов'язкова складова гармонійного розвитку особистості / Н. Литвиненко // Завуч. – 2013. – № 9 (трав.). – С. 12–14.

Майборода Ольга Леонідівна,
*учитель історії та правознавства Петраківського навчально-виховного
комплексу «Дошкільний навчальний заклад-загальноосвітня школа I-III
ступенів» Катеринопільської районної ради Черкаської області*

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ГРОМАДЯНИНА-ПАТРІОТА

Сильне і розвинуте громадянське суспільство є основою могутності сучасної європейської держави. У становленні правової держави освітній заклад виступає важливим фактором зміцнення нації та формування активного сучасного громадянина-патріота, відповідального за свою країну.

Сучасний громадянин України – це свідомий, розумний, здатний до критичного мислення, невразливий до популізму та маніпуляцій. Саме такого громадянина потребує будь-яке громадянське суспільство, а тим більше українське. Такий громадянин є рушійною силою формування сильного та активного суспільства, яке є основою могутності української держави в усіх її сферах життя. Існує багато напрямків формування сучасного громадянина – патріота, але основним напрямком є національно-патріотичний, і головну роль у цьому процесі відіграє освітній заклад.

Видатний педагог В. Сухомлинський виклав своє бачення, яке є близьким до сучасних вимог національно-патріотичного виховання юних громадян України, який стверджував, що «...патріотичне виховання школярів доцільно здійснювати на національних цінностях, серед яких провідними є любов до рідної землі, народу й Батьківщини, любов до найбільш рідних людей, членів сім'ї та родини, любов до рідної мови, шанобливе й бережливе ставлення до історії та культури українського народу, праця на благо свого народу й Батьківщини» [8, с.256]. Я вважаю, що провідна роль у вихованні підростаючого покоління гідними громадянами своєї країни та справжніми патріотами в освітньому закладі належить учителям історії. Тому, що вивчення історії своєї Батьківщини, рідного краю, життя і діяльності відомих історичних персоналій є важливим чинником у вихованні справжнього сучасного громадянина-патріота, який на історичних прикладах діяльності національних героїв України усвідомлює свою значимість в українському суспільстві та в своєму майбутньому і майбутньому своєї країни. Практика роботи в школі показує, що саме старшокласники більш активно починають проявляти живий інтерес до суспільно-політичних подій, які відбувалися в історичному минулому України та до суспільно-політичного життя сучасності. Особливо проявляється інтерес до вивчення історичних персоналій, їхньої ролі в ту чи іншу епоху історії Батьківщини. Враховуючи ці інтереси педагогу доцільно організувати виховну діяльність так, щоб вона сприяла розвитку національно-патріотичних почуттів; розвитку уміння аналізувати історичні події, факти, характеризувати діяльність історичних осіб, робити висновки, усвідомлювати себе частиною великої історії рідного народу.

Так, патріотичні ідеї Київської Русі надзвичайно глибоко відображені у змісті текстів літописів, билин, повчань, житіях святих, переказах, молитвах та ін.. Такі історичні персоналії, як Нестор Літописець, Іларіон Київський, Володимир Мономах у своїх творах возвеличували любов до рідної землі, виховували мужність, сміливість, чесність, відповідальність, гордість, працелюбність, єдність народу. Та як повідомляє дослідник М. Левківський,

«Під впливом історичних легенд, переказів і билин формувалася патріотична свідомість підлітків та юнацтва» [4, с.114]. Під час вивчення змісту «Повісті минулих літ» в учнів відбувається процес формування почуття національної гідності та власної відповідальності за долю своєї Батьківщини, бо цей літопис є «...букварем нашої національної свідомості, глибоких патріотичних та інтернаціональних почуттів, пронесених народом крізь тисячоліття. Це незглибиме джерело української духовності, з якого буде насаджуватися на героїчний чин ще безліч поколінь українців» [5, с.226]. Зміст «Повчання» Володимира Мономаха, який насичений патріотичними почуттями автора, відображає гуманістичні, християнські цінності та духовно-моральні традиції народу, формують у підростаючого покоління почуття обов'язку перед рідною землею, закликають до згуртованості, єдності, мужності та безкорисливого служіння.

«У повчаннях Володимир Мономах розглядає правила та норми поведінки; любов до Батьківщини, гуманне ставлення до людей, правдивість і чесність» [4, с.116].

Вивчення історії козацької України є чи не одним із основних аспектів формування сучасного громадянина-патріота, бо український козак вражав своєю глибокою духовністю, мужністю, сміливістю, освіченістю, патріотизмом не тільки українських, а й іноземних дослідників. Видатні праці істориків М.Грушевського, Д. Дорошенка, Д.Яворницького, І. Крип'якевича, М. Аркаса, І. Огієнка розповідають юному читачеві про могутній козацький патріотичний дух, який став основою становлення Козацької держави. Козакам була притаманна відданість рідній землі, громадянська свідомість, повага до звичаїв та традицій, любов до рідної мови та глибока релігійність. В часи козаччини українська національна ідея була для українців провідною силою, яка спонукала козаків до подвигів та до великої жертвності, гартувала волю і шліфувала світогляд наступних поколінь борців за нашу свободу» [2,с.261]. Основними якостями козака вважалися «патріотизм, готовність віддати життя за волю і свободу України, чесність, самодисципліна, взаємодопомога»

[4, с.126]. Історик Д. Яворницький наголошує, що запорозьким козакам були притаманні « щедрість, безкорисливість, постійність у дружбі... висока любов до особистої свободи, після якої вони віддавали перевагу лютій смерті перед ганебним рабством» [11, с.234]. Крім того, козаки були надзвичайно віруючими людьми, які щиро шанували українську православну церкву, і готові були віддати своє життя за Батьківщину та рідну Церкву. В маніфесті 1621 року зазначалося, що козаки «плем'я славного руського... Це ж вони за Володимира, мономаха руського, воювали... Це ж їхні предки разом з Володимиром хрестились, віру християнську від Константинопольської церкви приймали» [11,с.234].

Вивчаючи історію козацтва юні громадяни відчують на собі вплив героїчного життя, подвижницької діяльності та високого військового мистецтва гетьманів та отаманів – П.Сагайдачного, П. Дорошенка, Б.Хмельницького, І. Мазепи, Д.Байди-Вишневецького, І.Сірка, І. Богуна, С. Кішки та ін. Героїчна діяльність козацьких гетьманів, отаманів, полковників «стали надихаючим прикладом, високим духовним орієнтиром, взірцем патріотизму для майбутніх поколінь» [7, с.12]. Козацька система традицій виховання підростаючого покоління стала основою козацької педагогіки, яку необхідно використовувати в освітніх закладах, яка є основою національно-патріотичного виховання з метою формування сучасного громадянина-патріота. «Козацька педагогіка-це частина народної педагогіки у вирішальному її вияві, яка формувала у підростаючих поколіннях українців синівську вірність рідній землі, Батьківщині – незалежній Україні. Це народна виховна мудрість, що своєю головною метою ставила формування в ... громадянському житті козака – лицаря, мужнього громадянина з яскраво вираженою українською свідомістю і самосвідомістю» [4, с.124].

Значний вплив на формування громадянської свідомості школярів є вивчення діяльності братських шкіл, які у XVI – XVII ст. були освітнім центром формування патріотизму та активної суспільної позиції української молоді, які закликали не забувати рідну мову, а передавати її наступним

поколінням. Приклади діяльності історичних особистостей таких, як І.Вишенський, М. Смотрицький, Г. Сковорода спонукають до аналізу підростаючого покоління свого місця в громадянському суспільстві, та власної ролі у житті держави. Адже основа поетичної творчості Г. Сковороди – це виховання особистості, яка любить свою країну, віру, народ і прагне служити людям чесно і правдиво.

Особливо ефективним інструментом впливу на формування справжнього сучасного громадянина – патріота серед учнівської молоді є слово, у якому звучить заклик до національної гідності, національного самоутвердження, як-от слово генія України – Тараса Шевченка:

«Подивіться лишень добре,
Прочитайте знову
Тую славу. Та читайте
Од слова до слова...»[10, с.289].

Свою діяльність на історико – поетичній ниві Тарас Шевченко показав українцям, як по справжньому необхідно ставитися до історії свого народу, показати основні етапи його боротьби проти соціального гніту та іноземних загарбників, кінець кінцем – представити всьому світові у всій красі і величі свій волелюбний народ. І можна з усіма підставами вважати – вся його громадська діяльність, фактично – все життя було віддане досягненню цієї мети [3, с. 197]. Все своє буремне життя Тараса Шевченка, його поетична та суспільно - громадська діяльність є живим прикладом для наслідування наступним поколінням.

Особливо значний вплив на юне покоління мають слова видатного українського поета Івана Франка: «Нам пора для України жити»; «Най пропаде незгоди проклята мара! Під України єднаймося прапор!» [9, с.45-46], які закликають до боротьби за вільну й незалежну Україну. Своїм життєвим досвідом Іван Франко виховує і навчає підростаюче покоління, бо він сам все своє свідоме життя віддав служінню поневоленому народу, він підтримував усе передове і мисляче і викорінював старе і вороже.

Поетичні слова видатних українських поетів таких, як Лесі Українки, Василя Симоненка, Василя Стуса та ін. є актуальними і в сучасній Україні, вони є прикладом відданої боротьби за правду і великої любові до України.

Вихованню активної громадської позиції у підростаючого покоління сприяє ознайомлення учнів із діяльністю громадсько – політичних та культурницьких організацій таких, як «Руська Трійця», Кирило – Мефодіївське братство, «Просвіти» та ін. На думку Драгоманова, основними напрямками національного виховання є «...патріотичне, моральне виховання дітей, яке включає виховання у дітей любові до Батьківщини, рідної мови» [4, с.192]. Основними завданнями товариства «Просвіти» були «...виховання патріотизму, формування українського виховного ідеалу» [4, с.208].

Визначні події в історії нашої країни ХХ століття, які пов'язані із значними політичними та суспільними змінами, як то проголошення Української Центральної Ради та незалежності Української Народної Республіки, діяльності видатних осіб того часу таких, як М. Грушевського, М. Міхновського, С. Петлюри та ін., героїзм юних українців – патріотів під Крутами виховують у молодого покоління почуття відповідальності за своє майбутнє, а також за майбутнє свого народу.

Особливе місце в процесі формування активної життєвої позиції серед молоді, та готовності принесення себе в жертву своїй країні, займають яскраві постаті історії України в 20 – 30 –х роках, як от М. Хвильовий та поети і письменники «Розстріляного відродження». А таке явище, як «Шістедесятництво є прикладом боротьби за правду і справедливість, за громадську свідомість і свободу власної думки. Видатні особистості цього періоду такі, як Л. Лук'яненко, І. Дзюба, П. Григоренко, В.Стус, В. Мороз, І. Світличний та інші є прикладом активної життєвої позиції, невичерпного патріотизму та жертвності заради української державотворчої справи. Патріотизм відомого дисидента-шістедесятника, нашого земляка В. Чорновола, формувався впродовж всього життя: в шкільні і студентські роки, в період

боротьби, в таборах політв'язнів, і є прикладом самовідданості і нескореності перед несправедливістю і неправдою.

Події кінця XX століття такі, як проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року та подальше її становлення, приклади боротьби українців за демократичне становлення суспільства періоду «помаранчевої революції» 2004 року, приклади героїзму наших співвітчизників під час Революції Гідності та боротьби за звільнення від окупації українських земель є живим прикладом високого почуття патріотизму, відданості своєму народу та активної життєвої позиції.

Формування справжнього сучасного громадянина – патріота є основою усієї навчально – виховної роботи в освітньому закладі. Нині школа здійснює радикальні перетворення, які мають забезпечити ефективні принципи індивідуального підходу до вихованця, на вирішення завдання ціннісного ставлення дітей до рідного краю, рідної мови, народних традицій, історії. Сучасні підлітки не народжуються з патріотичними переконаннями, їх становлення залежить від багатьох факторів, а саме від сімейного виховання, від психології учня, його активності. У процесі позаурочного виховання старші учні вчать орієнтуватися в сучасній ситуації, критично оцінювати факти і події громадського життя, відстоюючи власну точку зору. Виховну роботу необхідно здійснювати так, щоб поєднувати традиційні методи виховання із інноваційними та практичними заходами. Пріоритетну роль необхідно надати активним методам, «...що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії, спрямований на самостійний пошук істини і сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості» [6, с.30].

Національно – патріотичне виховання є складовою загального виховного процесу в освітньому закладі, і результатом цього процесу є сформований юний громадянин – патріот з виробленим вмінням критично міркувати, аналізувати події, робити власні висновки, брати активну участь у громадському житті, захищати, поважати свої та інших особистостей інтереси, права, а також само реалізуватися.

Список використаних джерел:

1. Виховання громадянина, патріота, гуманіста. Навч. Метод. Посібник./ К.І.Чорна – К.: ТОВ «ХІК», 2004.-96.
2. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: навч.посіб. / О.Вишневецький.- Вид. 3-тє,доопрац. і доповн. – К.:Знання,2008.-556 с.
3. Король В.Ю. Історія України.-К., 2008.-С.197.
4. ЛевківськийМ.В.Історія педагогіки:Навчальний посібник.-Житомир:ЖДПУ, 2002.- 292 с.
5. Повість минулих літ:Літописні оповіді: для серед. та ст. шк. віку/ Переказ В.С.Близнеця:Наук.ред. і післямова В.В.Яременка – 3-тє вид. зі змінами.-К.:Веселка,2002.- 227. с.
6. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді, Бех І. Д. Чорна К.І.- К.: Світ виховання, 2007.-31 с.
7. Руденко Ю. Концепція «Патріотичне виховання учнів» / Ю. Руденко // Освіта, 22-29 серпня, 2001,-С. 10-15.
8. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / В.О. Сухомлинський – Вибрані твори: у 5-ти т. – К.: Радянська школа.-1976- Т. 3 – С.7 -279.
9. Франко І.Вибрані твори / Упоряд.Текстів І.М. Андрусяка, Передм. І.М. Андрусяка – Харків: Веста: Видавництво Ранок, 2003.- 368 с.
10. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків в 3 т.- К. : Наукова думка, 1990.- Т 1. – 592 с.

Т. І. Маценко,

*учитель історії Лисянської загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. № 2
Лисянської районної ради Черкаської області*

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ НАЦІОНАЛЬНО- ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

Пропонована стаття розкриває окремі аспекти національно-патріотичного виховання в сучасних умовах реформування школи. Автор ділиться досвідом з практичного використання методів та форм, метою яких є формування рис сучасного громадянина- патріота.

Національно-патріотичне виховання сьогодні як ніколи актуальне як для школи, всієї системи освіти так і для нашої держави в цілому. Ще В. О. Сухомлинський наголошував на важливості цього напрямку та його пріоритетності серед інших, звичайно, не менш визначальних сторін виховного процесу. Дехто з читачів цієї статті можливо заперечить, що з тих пір пройшов вже не один десяток років. Та на мою думку, все ж є цінності, які не мають певних хронологічних меж – бо вони вічні.

В свій час орієнтація на деідеологізацію школи була прогресивним кроком, що сприяв гуманізації та демократизації освіти. На жаль, внаслідок цих рішень знизилася увага до виховання учнівської молоді, і як результат такі цінності як патріотизм, колективізм, громадянська позиція були фактично деформовані [1, с. 42].

Не ставлячи під сумнів значення особистісно-зорієнтованого підходу у навчанні і вихованні, які були до того ж занадто перебільшенні, сьогодні є певні труднощі у формуванні рис сучасного громадянина патріота. Оскільки згаданий підхід зорієнтував увагу педагогів на особистих запитах та інтересах особи, то питання, що стосувалися загальних чи колективних дій, відійшли на другорядні позиції.

Підлітковий вік – час самоутвердження молодого людини, формування в ній рис громадянина. Прикро, що сьогодні у підлітковому середовищі поступово втрачають актуальність такі цінності як любов до Батьківщини, гордість за те, що ти українець. На жаль, звинувачувати тільки в цьому молодь було б неправильно і не об'єктивно. Адже в значній мірі відповідальність лежить і на сім'ї, і на школі, і на державі. Оцінюючи ситуацію, наприклад, з робочими місцями молоді варто визнати: молоді люди шукають за кордоном можливість застосувати свої знання і навички. То ж чи буде такий українець патріотом України? Питання зовсім не риторичне.

У духовному житті сучасної України відзначається глибока криза насамперед через відсутність ідейної єдності серед населення. Чи не є це загрозою втрати частини молодого покоління саме як свідомих громадян-патріотів? Війна на сході України неймовірно загострила це питання. Зрозуміло, що там, на передовій, справжні патріоти, для яких доля України – головне.

Положення Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді саме спрямовані на формування рис громадянина-патріота. Патріотичне виховання молодого покоління, на мій погляд, це – основа стабільності у майбутньому розвитку нашої країни [2,6].

Шкільний вік дуже сприятливий час для національно-патріотичного виховання – так вважає переважна більшість дослідників даної проблеми. На думку інших, саме в цей період цілий ряд так званих «підводних перешкод» стримують формування почуття патріотизму. Це, зокрема, негативні фактори соціального середовища, не завжди адекватна позиція окремих ЗМІ, щодо шляху розвитку України, гіпертрофована критика влади на всіх рівнях, відсутність загальнодержавної ідеології та ін.

Право вибору чомусь сприймається як право вихвалити чужинське, іноземне, навіть якщо воно не таке вже й якісне чи привабливе. Тож чи можливо відродити Україну без національної свідомості її громадян, насамперед молоді?! Хочеться знати, чи відчуває вона себе частинкою великого народу, що в тяжкій боротьбі виборів право на гідне життя?!

Як формується патріотична свідомість учнів нашої школи, їхня громадянська позиція? На ці та інші питання спробою розповісти у другій частині своєї статті.

Формування сучасного громадянина-патріота є важливим завданням Української держави, школи, суспільства. Держава, яка виборола свою незалежність та проголосила її 1991 році, завдяки «велетням духу і совісті», справжнім патріотам України, які прокладали тернистий державницький шлях до омріяної незалежності, існує сьогодні. Саме щирі патріоти були міцним корінням і чистим джерелом української державності, які залишили нам, сучасним українцям, у дорогоцінний спадок любов і вірність до Батьківщини – найкращі риси української національної ментальності.

Що допомогло Україні вистояти і не зникнути з карти світу як державі?! Віра у її майбутнє людей, які здатні пожертвувати власним життям заради свого народу і Батьківщини. Як виховати такі риси у сучасних учнів, шкільної молоді? Це завдання справді складне.

В арсеналі вчителя історії є досить багато прикладів, коли видатні особистості-патріоти приносили в жертву своє благополуччя, кошти чи майно заради процвітання своєї вітчизни. Загально відомий факт коли гетьман Петро

Сагайдачний усе своє майно заповів на розвиток освіти. Особистим благополуччям пожертвував Іван Мазепа – і все заради незалежності України. Т. Г. Шевченко все своє життя переймався проблемами українського народу. А ще історії відомі патріоти-січовики, захисники України в роки Другої світової війни, герої «Небесної Сотні». Хто ж заперечить патріотичний зміст їхніх вчинків?

Сьогодні, коли територіальна цілісність України під загрозою, на щастя, є когорта справжніх патріотів, які її відстоюють і бережуть, ризикуючи власним життям та спокоєм своєї сім'ї.

Чудовим прикладом для формування патріотичних почуттів учнів нашої школи є подвиг випускників – героїв 128 Закарпатської гірсько-піхотної бригади О. Стукала та О. Ковалю, які загинули в Дебальцевському котлі в лютому 2015 р., захищаючи Батьківщину від озвірілого ворога.

Важливою у формуванні рис сучасного громадянина-патріота є подвижницька діяльність у нашому районі Лисянського козацького полку Черкаського обласного козацького товариства Всеукраїнського громадського об'єднання «Українські реєстрові козаки». Пріоритетним напрямом їх роботи є зв'язок саме з шкільною молоддю. Під час зустрічей з учнями та козацьким класом, який створений у нашій школі (Лисянська ЗОШ № 2) у 2016 р. і має назву «Нащадки Височана», вони наголошують, що сучасна молодь в переважній своїй більшості є патріотами України. які не хочуть аби історію їхніх дідів і прадідів забували.

З цією метою проводяться різноманітні заходи. Так, у рамках акції «Увічнимо пам'ять героїв різних поколінь» козаки Мовчан О.А., Колодяжний В.П. організували поїздку козачат на могилу героя-патріота Української національної революції 1917-1921 років козака – бандуриста А.О. Митяя, що у селі Стара Буда Звенигородського району Черкаської області.

Учні школи на прикладах громадської діяльності козаків ЛКП вчать патріотизму, безкорисливої взаємодопомоги. Зразком для них є колишні учні нашої школи О. Ганжа та О. Мовчан, які саме за громадянську позицію,

патріотизм, самовіддане служіння українському народові, за організацію волонтерської допомоги учасникам АТО (2015-2017 рр.) були нагороджені орденами «Срібний козацький хрест» II ступеня.

Крім того, школярі є активними учасниками акцій, що проводять козаки ЛКП, зокрема «За волю України!», приуроченої 27-й річниці незалежності України та вшануванню героїв всіх епох, що віддали своє життя за її свободу.

Ними були виділені кошти на заохочення школярів, які займаються науковими дослідженнями історії козацтва. Вірні козацькі сини, незламні борці за волю України, на думку нашого земляка Гаврилюка О.М., стали знаменням і, безперечно, символом свого часу. Саме з їх мрії й жертвності постала наша сучасна Україна [2, с. 318].

Завдяки співпраці з К. Пустільником, лисянським козаком, що відроджує гончарство в нашому краї, створюється можливість для формування традиційних козацьких рис у молоді: поваги до українського минулого, культурних досягнень.

Знати свою історію – це означає не бути безбатченками. Бо це історія про тих, хто не склав зброю в боротьбі за Українську державу і продовжує її захищати сьогодні. Козацька діяльність в сучасних умовах – це патріотичний рух, який має різні напрями. Наші земляки, які воюють на Донбасі, захищаючи кордони України, є зразком патріотизму, бо вони зміцнюють «закладені предками традиції патріотизму», що безумовно залишаться у спадок майбутнім поколінням.

У пропонованій статті були розкриті лише окремі аспекти національно-патріотичного виховання у сучасній школі. На мій погляд, окремі напрацювання можуть бути використанні колегами у своїй діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Басова О.С. Що таке патріотизм? / Історія та правознавство 2013 № 31 (347).
2. Гаврилюк О.М. За волю України. – Вишгород, ПП Сергійчук М.І., 2015. 434 с.
3. Скрипник О.О. Сучасні аспекти патріотичного виховання через забезпечення розвитку музейної справи в закладах освіти / Виховна робота в школі, 2015, №8 (129).

*Підпалько Валентина Олександрівна,
учитель зарубіжної, української літератури та української і російської
мови Дирдинської загальноосвітньої школи I – II ступенів Городищенської
районної ради Черкаської області*

ПАТРІОТИЧНИЙ БЛОК ЗАВДАНЬ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ

Анотація. На сьогодні пріоритетним напрямом вітчизняної науки і практики є особистісно спрямоване виховання національно свідомого громадянина-патріота України, людини громадянського суспільства, орієнтоване на загальнолюдські цінності та найвищі світові культурні стандарти.

В одного батьківщина починається з лелечого гнізда на хаті, в другого – з річки, луків, пшеничного поля, в третього – з яблуневого чи вишневого садка, в якому промайнуло дитинство. Всіх нас об'єднує родина, яку шануємо, пам'ятаємо. [2, с.67]

О.А.Захаренко

Становлення української державності, побудова громадянського суспільства, інтеграція України у світове і європейське співтовариство ставлять перед школою надзвичайно важливе завдання – виховання справжнього громадянина та патріота рідної землі. Щоб діти стали творцями своєї долі, необхідно, аби вони за час навчання у школі міцно засвоїли духовність, культуру свого народу, глибоко пройнялися його національним духом, способом мислення і буття. Тому у нашому навчальному закладі на основі виховних систем класних колективів учнів 1-9 класів вся робота спланована по блокам, де найважливішим є громадсько-патріотичний блок, коли громадське, морально-правове та військово-патріотичне виховання займає чільне місце. Зокрема, вся увага як на уроках, так і в позаурочний час спрямовується на ряд завдань, а саме:

формування і розвиток міцних переконань і потребу поводити себе згідно моральних норм, які склалися в суспільстві;

виховання патріотизму, колективізму, свідомої дисципліни, громадянської і соціальної відповідальності, непримиренності до аморальних вчинків;

формування цілісної моральної особистості з гуманістичними рисами: доброта, чуйність, милосердя, увага, толерантність, совість, чесність, справедливість, людську гідність, повагу і любов до людей, правдивість, скромність, сміливість і мужність.

Саме чітко продумуючи виконання певної (своєї власної) виховної системи, кожен справжній вчитель намагається передати своїм учням все те найцінніше, яким володіє сам, він відчуває свій класний колектив частинкою себе і вболіває за кожного учня, бо він голова цієї сім'ї. Вчитель бажає від усієї душі, щоб діти в класах завжди були дружні, взаємно ввічливі, товариські, шанували один одного, поважали свій народ, свою націю. Адже для становлення і утвердження незалежної України потрібно формувати в масовій свідомості підростаючого покоління не підсвідомий патріотизм, а духовно осмислений, рефлексивний, який поєднує пристрасну любов до свого народу, нації, Батьківщини з тверезим почуттям міри і поваги до інших народів. Лише такий патріотизм може вирішити реальні проблеми Української держави. При цьому важливо не протиставляти підсвідомий патріотизм усвідомленому, духовному. Значна кількість сучасних науковців, розглядаючи проблему патріотизму, стоїть на позиціях теоцентричного підходу. Підхід цей не новий. В Україні його коріння сягає часів запровадження християнства. При цьому патріотизм трактується як пріоритетне духовне служіння Батьківщині, поєднане з діяльним богослужінням і таке, що збігається з благочестям. Як свідчить наведене визначення, зміст патріотизму як почуття доповнюється поняттями моральної цінності й діяльності. З патріотизмом органічно поєднується національна самосвідомість громадян, яка ґрунтується на національній ідентифікації: вбирає в себе віру в духовні сили своєї нації, її майбутнє; волю до праці на користь народу; вміння осмислювати моральні та культурні

цінності, історію, звичаї, обряди, символіку; систему вчинку, які мотивуються любов'ю, вірою, волею, відповідальністю перед своєю нацією.

Якості свідомих громадян України потрібно виховувати в учнів тими способами, методами, засобами, традиціями, мораллю, що вироблені народом впродовж усього історико-культурного розвитку, тобто засобами етнопедагогіки та народознавства.

Педагогічний колектив Дирдинської загальноосвітньої школи І – ІІ ступенів Городищенської районної ради Черкаської області уже давно використовує українознавство у навчанні й вихованні підростаючого покоління. Поступово склалась ціннісна система виховання по формуванню національного світогляду та самосвідомості учнів, батьків, учителів. За основу береться як родина кожного учня, так і народний звичаєвий календар. Щороку проживаючи український народний календар, учні готують традиційні народознавчі свята звичаєвого характеру, засвоюють обрядові дійства, народні пісні та вірші, вивчають минуле в традиціях свого народу. Особливе місце в педагогічному процесі займає оволодіння мистецтвом ведення екскурсів у минуле в спеціально обладнаній кімнаті музейного типу «Українська світлиця», оволодіння мистецтвом випалювання по дереву. Життєвою щоденною реальністю для школярів стала українська обрядова дійсність: вони з бісеру виготовляють жайворонки, писанки, різноманітні символи – обереги українського роду (павучки, підкови, квіти). Традиційні обрядові дійства спонукають школярів не тільки до засвоєння кращих надбань людства, але й до нагромадження їх у процесі не награного, а справжнього життя й життєствердження. Виходячи з такого принципу активно пізнавального дієтворчого засвоєння народознавства в навчальному закладі за пропозицією батьків та учнів створено центр відродження національних традицій «Берегиня», який поєднує можливості різних видів діяльності у формуванні національної самосвідомості учнів всіх класів – від 1 до 9. Змістом роботи центру є створення міні-проектів (які об'єднуються в один загальний проект) –

родинних свят звичаєвого характеру на основі давно забутих українських традицій.

Так у нашій школі реалізовано проекти:

одяг у побуті українців: хустка, спідниця, штани - шаровари, кожух - жупан, намисто, сорочка, пояс, валянки-чобітки.

ремесла мого народу: народні ремесла «Чумацтво», «Деревообробництво», «Кушнірство і чинбарство», «Ковальство», «Гончарство», «Гутництво», «Будівельна справа», «Ткацтво».

рослини – історичні обереги твого майбутнього: мак, незабудки, кульбаба, любисток, деревій, вишня, жоржини, мальви.

проекти духовно-релігійного спрямування – «Свято Архістратиґа Михаїла», «Свят-вечір», «Святе Водохреща», «Великий піст», «Пасха».

У даних проектах класні керівники використовують різноманітні форми і методи виховної роботи, які сприяють розвитку в учнів якостей справжнього українця, патріота своєї держави. Зокрема, це рубрики:

- «Щоденник патріота», де учні записують визначні події тижня, що сталися в Україні;

- «Фотоподорожі», коли через слайд-шоу діти знайомляться з мальовничими місцями малої батьківщини видатних людей України: письменників, істориків, учасників АТО;

- «Архіви історії», коли вчитель знайомить учнів з переосмисленням певних історичних подій, які нині трактуються згідно архівних документів, оприлюднених за роки незалежності України.

- «Ігронавтика», де учні молодших класів обігрують нові - старі забуті народні ігри;

- «У фокусі подій», коли кожен вихованець може провести екскурс у минуле свого села, знаючи історію виникнення назви певного кутка, урочища чи річки;

- «Вісті з календаря», де певний класний колектив проводить на загал свій міні-проект згідно дати, яка притаманна саме цій події (наприклад, про чумаків – у жовтні, про Касьяна – 29 лютого, а про Пасху – у квітні);

- «Секунда удачі – свято інтелекту «Я – українець!», коли у формі ерудит-гри визначається справжній патріот, який не лише ознайомлений з історичним минулим та сьогоденням своєї країни, а й планує зробити її ще багатшою, кращою і визнаною.

Завдяки впровадженню даних форм роботи та проектів патріотичного спрямування наш навчальний заклад є школою цінителів національних традицій, проблемною темою якої є формування загальнолюдських цінностей особистості на основі вивчення і збереження історії і традицій рідного краю. Метою створення такої школи є необхідність дати дітям можливість досягнути глибину історичних коренів предків слов'ян для самовдосконалення особистості на засадах народної етнопедагогіки.

Отже система виховної діяльності саме нашої школи як школи цінителів народних традицій є гуманістичною виховною системою, де не тільки педагог, а й самі діти є суб'єктами, саме у цьому полягає одна з головних відмінностей від виховної системи впливу, де дитина виступає переважно як об'єкт виховання. У цій парадигмі й педагоги, і діти разом конкретизують, чого варті нові цілі проектів і реалізують їх на практиці, під час спільної діяльності. Важлива умова ефективності нашої гуманістичної виховної системи школи – об'єднання дітей і дорослих у загальний колектив, хоча і різнорідний за своїми функціями (діти, вчителі, батьки). «Діяльність і спілкування дітей між собою, дітей і дорослих формують певні відносини, що, у першу чергу, визначають виховний потенціал системи.» [1, с.22]

Такі відносини стають предметом особливої уваги педагогів, бо їх педагогічну підтримку відносять до культури виховання, що ґрунтується на внутрішній волі, творчості, справжньому демократизмі й гуманізмі взаємин дорослого та дитини. І це принципово нове розуміння мети виховання як педагогічної підтримки по суті є інновацією філософського аспекту щодо

розгляду виховної системи. Воно спричинило розробку нової, відповідно до цієї мети виховної технології – технології педагогічної підтримки, яка є фактично системою використання засобів, що сприяють усвідомленню молодого людиною своїх відмінностей від інших, своїх недоліків і сили – фізичної, інтелектуальної, моральної та творчої. Це необхідно для самостійного й успішного навчання, вибору власного сенсу життя й життєвого шляху. Адже педагогіку творить народ, а професіональні педагоги її аранжують. І ми впевнені, що наша школа, за висловом О.А.Захаренка, «...ніколи не втратить своєї просвітницької функції. До неї завжди поспішатимуть діти, вона є і буде центром духовного здоров'я і естетичного виховання, творчих думок і несподіваних дитячих відкриттів.» [2, с.45]

Список використаної літератури

- 1.О.В. Сокальська. "Єдність навчання і виховання", Педагогічна майстерня: журнал, 2014, №4.
2. Захаренко О.А. «Поради колезі, народжені в школі над Россю» - Черкаси : Агрополіс, 2002.

***Поліщук Л.П.,**
директор ЗДО «Сонечко» с.Скибин
Жашківської міської ради Черкаської області*

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЧЕРЕЗ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З РІДНИМ КРАЄМ

Патріотизм – це любов до Батьківщини. На сучасному етапі важливим є виховання справжнього громадянина України. Важливу роль відведено саме дошкільню, адже формування патріотичних почуттів потрібно починати з дитинства, коли формується світогляд малюка. Тому головним завданням родини та педагогів має бути власний приклад самовідданої любові до свого краю, збереження народних традицій і виховання бажання в дітей зберігати і примножувати духовну і культурну спадщину свого народу.

«Як у маленького деревця турботливий садівник укріплює корінь..., так і педагог повинен турбуватися про виховання у своїх дітей почуття безмежної любові до України..., вірності великим традиціям»

В.О.Сухомлинський.

Провідною проблемою нашого закладу дошкільної освіти «Сонечко» є «Патріотичне виховання дошкільників через ознайомлення з рідним краєм».

Патріотичне виховання - один із напрямків громадянської освіти. У дошкільному віці закладаються основи патріотичних почуттів через сприймання дитиною подій навколишнього життя, уявлень про суспільні явища і норми поведінки.

Неймовірно, але ще зовсім недавно ми жили відірвані від рідного слова, мелодії української пісні, культурних надбань, ходили по землі своїх прадідів і не помічали її краси і неповторності.

«Дитинство – найважливіший період людського життя, не підготовка до майбутнього життя, а справжнє, яскраво, самобутнє, неповторне життя. І від того, яке було дитинство, хто вів дитину за руку в дитячі роки, що ввійшло до її розуму й серця з навколишнього світу, - від цього значною мірою залежить, якою людиною стане сьогоднішній малюк» [4, с.15]

Діти ще з дошкільного віку повинні чути спів пташок, милуватися красою навколишньої природи, полів, дерев, струмочків. Щоб все побачене і почуте створювало в них піднесений настрій, спонукало любити рідний край. Дошкільнята повинні знати, що є такі святині, які повинні протистояти всім іншим: Батьківщина, відданість своїй землі і народові. Щоб малюки стали справжніми громадянами і патріотами в них потрібно сформувати певні знання.

Батьки, педагоги дитсадка та школи повинні прикласти максимум зусиль, щоб діти засвоїли духовність, культуру, глибоко переймались національним духом рідного народу.

На сьогоднішній день Україна незалежна держава, відроджується історична пам'ять народу, культура, мова, відповідно вдосконалюється

національна система виховання. Нам є що захищати, ким пишатися, на кого рівнятися.

Продовжується естафета мужності і героїзму. Пізнання родоводу, сім'ї, села, району, краю, держави починається вже у дошкільному закладі.

Здавна Україна славиться святкуванням народних свят. Існує багато різноманітних звичаїв та обрядів, які передали нам наші предки. Наші діди і прадіди берегли їх для нас, а наше завдання – зберегти їх для наступних поколінь.

Виховання патріотичних почуттів у дошкільників буде досягнуто тоді, коли воно проводиться в загальному освітньому процесі, підтримується і закріплюється в усіх видах діяльності: ігровій, трудовій, образотворчій, пов'язується з народними святами.

В.О.Сухомлинський наголошував: «Від того, що відкрилося дитині в навколишньому світі, в роки дитинства, що викликало її подив і захоплення, що обурило і примусило плакати не від особистої образи, а від переживання за долі інших людей, - від цього залежить, яким громадянином буде наш вихованець.» [2.]

Завданням патріотичного виховання дітей є формування громадянина України, який готовий любити свою державу, поважати закони своєї країни та виконувати їх. Так як справжній громадянин - патріот цінує традиції та звичаї свого народу.

Виховати справжнього патріота допоможуть надбання народної педагогіки, використання творчої спадщини поетів, письменників, художників рідного краю, неоціненна спадщина Василя Сухомлинського. Щоб кожен вихованець став справжнім громадянином, потрібно налагодити роботу з родинами вихованців, щоб з особливою увагою стежити, які сини і доньки зростають у сім'ях. В.Сухомлинський писав: «Любов і відданість своїй матері – перша школа громадянськості і якщо дитина вийшла безграмотно із цієї школи, то їй не оволодіти в майбутньому вищій школи громадянськості – відданості

інтересам Батьківщини. Поганий син не може бути справжнім громадянином».
[3, с.17]

Проблема патріотичного виховання не вирішується лише роботою з дітьми під час їх перебування в дошкільному закладі. Для успішного вирішення поставлених завдань потрібна систематична робота з батьками, вони повинні стати нашими партнерами, однодумцями. Для вирішення завдань з патріотичного виховання в нашому дитсадку проводяться Дні відкритих дверей, консультації, виставки, батьківські збори, родинні свята і ін. Такі заходи були проведені в нашому ЗДО: «Як виховати справжнього громадянина своєї Батьківщини», «Батьки і діти : якість стосунків», «Жашківщина: минуле і сьогодення»; «Головне завдання родини».

Спільними зусиллями колективу ЗДО та батьків створено в садочку розвивальне предметне середовище, до якого входять такі куточки:

- національної символіки в кожній віковій групі;
- народознавчий куточок - світлиця;
- «Ми пам'ятаємо тебе, Кобзарю, крізь століття»;
- мистецький - «Дітям про мистецтво»;
- «Поети і письменники України для дітей».

Закладанню основ патріотизму сприяють і свята за участю батьків, такі як «Родина, родина від батька до сина».

Крім того, проводяться виставки робіт батьків і дітей : « Таланти твої, Україно».

Завданнями патріотичного виховання дошкільників у нашому закладі є :

- виховання любові до рідного краю;
- формування любові до культурного спадку свого народу;
- розвиток духовно – моральних взаємин;
- пробудження в вихованців інтересу та прищеплення глибокої любові до рідної мови, літератури, історії, поваги до традицій та звичаїв;
- залучення дітей, педагогів та батьків до активного вивчення історії та культурних надбань рідного краю, села;

- підтримувати у дітей стійкий інтерес до історичних цінностей, почуття захоплення та пошани до його жителів;

- виховувати емоційно-позитивне ставлення до тих місць, де дитина народилася і живе: до рідного дому (сім'ї), вулиці, краю;

- формувати культуру дбайливого ставлення до природи і до всього живого;

- вдосконалювати у дітей вміння бачити і розуміти красу навколишнього життя, творити красу своїми руками.

В своїй роботі використовуємо такі форми і методи роботи з дітьми:

- заняття, присвячені вивченню символів України, оберегів, історії України, області, району;

- екскурсії вулицями рідного села, зустрічі з майстами - умільцями нашого краю, до громадських місць;

- читання, інсценування творів художньої літератури, вивчення віршів поетів Жашківщини, ознайомлення і вивчення віршів Т.Г.Шевченка ;

- проведення дидактичних і сюжетно – рольових ігор;

- розгляд ілюстрацій, фотографій, картин визначних місць ;

- екскурсії до етнографічного музею села і школи та кімнати Бойової слави при Скибинському ЗЗСО ;

- розваги, народні свята, посиденьки, тематичні виставки, художньо – літературні заходи, тематичні дні;

- спільні з родинами виховні заходи;

- участь у святкових урочистостях до Дня українського козацтва.

Участь вихованців дитсадка у таких заходах зміцнює в наймолодших громадян почуття гордості за рідне село, район, край, виховує в них шанобливе ставлення до національної культури, фольклору, народного мистецтва.

Неабияке значення для виховання свідомого громадянина є прищеплення шанобливого ставлення до ветеранів ВВВ, героїв сьогодення, пам'яті Героїв Небесної Сотні, воїнів – добровольців, що служать в АТО. В нашому дошкільному закладі в цьому напрямку проводяться різні заходи,

відвідування шкільного музею, святкових лінійок і зустрічі з ветеранами війни. Діти зі щирою вдячністю йдуть разом з батьками та вихователями до пам'ятника загиблим воїнам, покладають квіти. Дуже великий виховний вплив мають бесіди, використання пісень, віршів, наочного матеріалу. Діти нашого закладу долучились до акції «Малюнки солдатам в АТО», які потім власноруч вручали солдату і його побратимам.

Форми та методи роботи з педагогами:

- робота творчої групи над темою «Моє село – найкраще на землі»;
- постійно діючі семінари – практикуми «Пізнавати світ розумом і серцем»; «Громадянське виховання дошкільників – над проблемою працюємо разом»;

- анкетування;
- консультації;
- педагогічні ради;
- відкриті покази.

Форми та методи роботи з батьками:

- фотовиставки;
- дні відкритих дверей;
- спільні екскурсії;
- виготовлення родинного дерева;
- оформлення папки «Люби і знай свій рідний край»;
- спільні тематичні виставки робіт батьків і дітей.

Кожна групова кімната має таке предметне розвивальне середовище, яке сприяє вихованню патріотичних почуттів.

Для успішного вирішення проблеми патріотичного виховання дошкільників є організація роботи методичного кабінету. З цією метою в методичному кабінеті ЗДО зібрана добірка книг, буклетів про Жашків, Жашківщину, збірки віршів поетів нашого краю, ілюстрації картин місцевих художників, добірка дидактичних матеріалів по ознайомленню з історією рідного краю. Крім того, узагальнений досвід роботи творчої групи на тему:

«Громадянське виховання дошкільників на традиціях рідного краю», узагальнений досвід роботи вихователів «Народознавство – ключ до пізнання».

Спланована системна робота з педагогами дає позитивні результати. Так, педагогічні ради, семінари – практикуми, консультації з питань патріотичного виховання, ознайомлення дітей з рідним краєм є першочерговими завданнями в річному, перспективному планах роботи. Проведено педагогічні ради, на яких розглядались питання: «Патріотичне виховання дошкільників - обов'язкова умова формування життєвої компетентності особистості», «Патріотичне виховання в музично – театралізованій діяльності», «Патріотизм починається з мами і татка» - сімейні традиції та моральне виховання за педагогічною спадщиною В.О.Сухомлинського». Темі рідної домівки, малої батьківщини присвячено низку занять: «Рід, родина, Україна», «Символи і обереги», «Розмалюю писанку, розмалюю» , «Ми нащадки козацького роду», «Людина починається з добра», «Матусин рушник», «З бабусиної скриньки», «Моє село – найкраще на землі», «Україна – це я», «Без верби і калини нема України», «Колисанки вечорами нам співали наші мами», «Мій дім і я у нім», «Одяг наших прабабусь», «Коса – дівоча краса», «Ремесла нашого краю», «Чим багата наша хата», « кожно́ї дитини є своя родина», «Хліб - усьому голова». Проведено ряд консультацій: «Родинне виховання дітей дошкільного віку», «Патріотичне виховання дошкільнят – над результатом працюємо разом», «Люби і знай свій рідний край». Велику увагу вихователі приділяють вихованню любові і поваги до рідної мови, знайомлять дітей з усною народною творчістю, народними казками. Закладанню основ патріотизму сприяють і свята за участю батьків.

У ЗДО діє проект по ознайомленню дітей із талановитими людьми нашої місцевості, майстрами – умільцями з лозоплетіння, столярної справи, майстрами з вишивки.

Велике пізнавальне значення для вивчення рідного краю мають цільові прогулянки та екскурсії рідним селом в різні пори року. Софія Русова писала:

«Ми можемо любити тільки те, що знаємо. Треба дати змогу дітям побачити хоч найближчі місцевості, знати в них кожну річку, ліс, озеро, острів тощо, знати рослинність, звірів свого краю, чим люди займаються, біля чого працюють».[4.]

Обов'язковою формою роботи є екскурсії рідним селом.

Великого значення по ознайомленню дошкільнят з рідним краєм приділяється проведенню занять, дидактичних і народних ігор, тематичних днів.

Традиційним уже стало проведення Шевченківських днів у березні. У грудні – всі вихованці дитсадка чекають на свято Андрія, бо буде проводитись розвага кусання калити та довгоочікуваного свята всіх малят – свята Чудотворця Миколая. У квітні дошкільнята стають учасниками самого величного свята всіх християн – свята Великодня. У травні малята є учасниками родинного свята «День Матері». У липні – з нетерпінням чекають на свято Івана Купала, у серпні – на свято Спаса.

З великим задоволенням діти відвідують різноманітні виставки у місцевій школі.

Обов'язковою складовою патріотичного виховання є заохочення дітей до праці. В процесі роботи педагоги пробуджують в вихованців почуття гордості за власні успіхи, успіхи однолітків. Привчають поважати працю інших людей.

Плідна праця педагогів та батьків дає довгоочікуваний результат, адже наші вихованці мають добрі знання про історію села, походження його назви, товаровиробництво, відомих і талановитих людей; діти декламують вірші про рідне село, Україну; батьки стають нашими однодумцями.

*Пономаренко Антоніна Вікторівна,
учитель історії та правознавства Руськополянської ЗОШ I-III ступенів
№1 Черкаської районної ради Черкаської області*

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНО - ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Розмірковуючи над проблемою сучасного виховного процесу національно-патріотичного виховання повертаюся до думки, що уваги вартий не попіл, а полум'я. Попіл – це минуле, а вогники, полум'я - ось що сьогодні потрібно лишити для нашого покоління. Моє кредо: Хто як не я... запалить серця дітей, щоб зберегти пам'ять про подвиг, шанувати героїв, які заплатили найдорожчим – своїм життям в минулому і сьогодні....

«Патріотичне виховання - це сфера духовного життя, яка проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується.» (В. О. Сухомлинський)

У Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 - 2020 роки зазначається, що у національно-патріотичному вихованні дітей та молоді важливо використати і виховний потенціал, пов'язаний із героїзмом українців, які боролися в арміях держав - учасників Антигітлерівської коаліції та в рухах опору нацистській Німеччині та її союзникам під час Другої світової війни 1939 - 1945 років, учасників міжнародних операцій з підтримки миру і безпеки [1]. Щиро любити батьківщину змусити нікого не можна. Почуття патріотизму повинно виховуватися, а значить мають бути приклади, на яких це виховання відбувалося б. Особливу роль у цьому у цьому напрямку мають відіграти шкільні музеї.

Центром героїко-патріотичного виховання в школі є музейна кімната бойової слави, створена вчителями, учнями, батьками в 2006 році та присвячена героїчній боротьбі в роки Другої світової війни на Черкащині, в Руській Полянці. Вона об'єднує всіх, кому не байдужа пам'ять про подвиг. Це результат пошукової роботи попередніх років починаючи з 1975 року.

У 2006 році на базі учнів 5-А класу було створено клас «Пам'ять». Їх естафету продовжили вже не одне покоління учнів. Новим імпульсом в пошуковій роботі стала реконструкція та оновлення музейної кімнати в 2013 році до 70-річчя вигнання нацистів з Руської Поляни. Музейна кімната бойової слави – це дітище, результат творчої програми класного керівника - вчителя історії: «Збережемо пам'ять про подвиг!» та колективної творчої справи класу «Пам'ять»: «Не гасни пам'яті свіча!» Особисто для мене та моїх вихованців музейна кімната бойової слави – скарбничка моєї душі. Основними напрямками виховної роботи визначалися:

- сприяти вихованню потреби учнів свідомо займатися пошуковою роботою героїчного минулого родини та односельців;
- спонукати та залучати до пошукової роботи;
- виховання високих моральних якостей, духовних цінностей, готовності захищати свою Вітчизну;
- виховання героїко – патріотичних почуттів, гордості за минуле свого народу через родинно - сімейне виховання.

Згідно Концепції та Стратегії національно-патріотичного виховання зростає роль громадських організацій, органів влади в справі національно-патріотичного виховання [1]. Варто зазначити, що поряд з роботою вчителів, учнів, батьків по створенню музейної кімнати бойової слави, велика роль належить громадськості села. Вони виступили спонсорами та виділили кошти для створення музейної кімнати. Це в першу чергу Дарієнко Іван Йосипович - голова СТОВ «Зоря». Він почесний член ради музейної кімнати, частий гість. На його рахунку багато добрих справ. Не забуває він і про відзначення преміями переможців гуртка «Пам'ять» в обласних конкурсах та учасників республіканських з військово-патріотичної тематики. Як відомо, всі заходи пов'язані з подіями Другої світової війни в Україні вимагають сьогодні нових методологічних підходів. А тому вся робота потребує виваженого, державницького і водночас толерантного підходу.

Вся система навчальної і виховної діяльності учнівського та педагогічного колективу спрямовувалася на організацію пошуково – дослідницької роботи. Якщо в 70 -80 роки це була організована робота червоних слідопитів (у нас зберігається багато листів від воїнів 62 – ї гвардійської дивізії, яка боролася за вигнання нацистів із Руської Поляни; записані спогади воїнів, їх рідних), то сьогодні ми творчо використовуємо ці матеріали, продовжуємо спілкування з тими, хто пам'ятає героїв. Сама структура гуртка, а це, як зазначалося вище, в основному клас «Пам'ять» - спонукає до пошукової роботи: група «Пошук», група «Екскурсоводи», група «Волонтери», студія «Війна і пісня», експедиція «Війна і доля моєї родини».

Результати роботи систематизовані і оформлені в колективну творчу справу «Не гасни пам'яті свіча!». Підсумок роботи групи «Пошук» - зібрані матеріали про вчителів школи – учасників Другої світової війни, в т.ч. і про першого директора Руськополянської середньої школи Теслю Дмитра Сильвестровича. Пошуковці зустрілися з сином, внуком, учнями, які пам'ятають свого вчителя [3,17].

По праву можна пишатися підсумками пошукової роботи експедиції «Війна і доля моєї родини»! Це спільна робота дітей і батьків. Адже це розповіді про героїчне минуле своїх рідних. М. Ільченко разом з батьками підготувала розповідь про свою прабабусю Капітоліну Опанасівну, яка в роки війни працювала фармацевтом і надавала допомогу підпільникам м. Баранівка, що на Житомирщині. Вона ж врятувала життя двох єврейських дітей Тадика і Моню. І вже по війні визнана як «Праведник світу». Дівчинка пише: «Спасибі тобі прабабусю, що ти врятувала багато життів, дала життя і нам, своїм нащадкам, та залишила світлу пам'ять про себе».

С. Каштанов разом з дідусем підготували матеріали, які не могли не вразити всіх. Адже його прадід Храпай Григорій спрямував палаючий літак у колону ворожих танків. Це сталося за тиждень до подібного вчинку капітана Гастелло. Командування частини зверталось до центру, але яка могла бути реакція: ніхто не цінував українців!

З ініціативи ради музейної кімнати було вирішено провести Акцію «Листівка Пам'яті»[3,51]. В роботу включилися члени педколективу, учні, батьки, небайдужі односельчани. І так народилися розповіді про тих, хто знав що таке війна, горе, страждання. І сьогодні всі вони ввійшли до збірки «Виховуємо патріотів».

Складний процес героїко-патріотичного виховання здійснюється за допомогою різноманітних форм роботи, вибір яких залежить від змісту та завдань виховної роботи, вікових особливостей вихованців з урахуванням основних напрямів діяльності школярів.

Як відомо, ефективність патріотичного виховання в навчальній та позакласній діяльності значною мірою залежить від спрямованості виховного процесу, методів та форми його організації. Добираючи такі методи та форми надаю перевагу тим, які спонукають учнів до пошукової роботи. Це насамперед – учнівська конференція, присвячена темі «Наш край в роки Другої світової війни» (Історія України, 11 клас), яка завершує вивчення теми «Україна в роки Другої світової війни». Це вже стало в школі традицією. Тему і план учні отримують заздалегідь, щоб мати час для підготовки (отримують завдання на літні канікули по завершенню 10 класу). Вчитель рекомендує джерела для підготовки окремих питань. Учні використовують матеріали музейної кімнати бойової слави та обласного краєзнавчого музею, матеріали екскурсій. Але найбільш цінними є повідомлення, спогади, інтерв'ю, записані самими учнями від своїх рідних, ветеранів війни та праці, дітей війни – так звані матеріали польових досліджень автора (МПДА). До участі в конференції запрошуємо ветеранів війни, дітей війни, їх дітей, які діляться спогадами про долю воїнів-фронтовиків, оstarбайтерів, учасників підпілля та партизанського руху. Ми залучаємо матеріали пошукової роботи і членів гуртка «Пам'ять», результати їх участі в конкурсах, акціях та інших заходах. В роботі конференції обов'язково беруть участь адміністрація школи, представники громадськості села, зокрема голова ради ветеранів війни і праці, науковці, працівники музею, бібліотеки. Разом готуємо рекомендації конференції. Декілька цікавих моментів з історії

проведення конференцій. (Під час підготовки до конференції в 2009-2010 н.р. учні використали книгу «Годы фронтовые» - спогади фронтовиків про вигнання нацистів з Правобережної України. В спогадах підполковника Шевельова згадується, що в приміщенні Руськополянської школи І.С. Конєв на початку січня 1944 року провів нараду напередодні підготовки до Корсунь-Шевченківської битви. А в 2011 році ми святкували 100-річчя школи, а тому потрібно було визначитися з достовірністю цього факту. Прийшлося попрацювати неодноразово в Черкаському обласному архіві. А потім пошуковці звертаються з листом до ветеранів 62-ї гвардійської дивізії – москвичів Марьясова В.І. та Веніамінова Г.М. з проханням допомогти. Ми відправляємо листа в ЦАМО м. Подольськ і через два місяці отримуємо відповідь з детальною інформацією про вигнання нацистів з Руської Поляни і відповідь на наше питання: така нарада не зареєстрована, можливо це була якась позапланована зустріч.)

Отже така форма роботи хоч і не нова, але нові підходи в підготовці і проведенні, підбір матеріалів, організація зустрічей, відеосупровід, наочність роблять її ефективною. На сьогодні практикуємо і загальношкільну та міжшкільну конференції - це практично підбиття підсумків національно-патріотичного виховання, в т.ч. підсумки роботи гуртка «Пам'ять» - в травні щороку. Приурочуємо такі конференції також окремим темам комеморативних заходів – пам'ятним датам: «70 років з дня вигнання нацистських окупантів з Руської Поляни», «Герої не вмирають», «Пам'яті Героїв Небесної Сотні».

Члени гуртка «Пам'ять» - активні учасники різних конкурсів і акцій. Так, працюючи над підготовкою для участі в конкурсах я ніколи не намагаюсь нав'язати, хто саме візьме участь: діти самі виявляють бажання. А це є першою умовою успіху. Це ж стосується і вибору теми над якою будуть працювати. Свій шлях дослідників вони починають з різних акцій, конкурсів, учнівських конференцій. Наприклад, протягом 2012 – 2018 років юні дослідники прийняли участь в обласній науково-краєзнавчій конференції

«Залізнякові читання». Наймолодшими учасниками 3-ї конференції були вихованці гуртка Курінцева Дарія та Котума Вадим (7 клас), які презентували дослідження про нашого легендарного земляка - тезку Великого Кобзаря - Т. Г. Шевченка [2,147]. У 2016 році правнук Т. Г. Шевченка юний дослідник Шевченко Руслан – учень 9 класу став учасником підпроєкту Ліги Старшокласників Черкащини «Сліди війни в моїй родині», де прослідкував бойовий шлях свого легендарного прадіда, який дійшов до Берліна і на поверженому рейхстазі написав: «Тут був Тарас Григорович Шевченко».

У 2014 році учасником Всеукраїнської конференції у місті Ужгород стала Анна Кошман – учениця 9 А класу з дослідницькою роботою «Бойовий шлях 62 – ї гвардійської Звенигородсько – Будапештської Червонопрапорної орденів Б. Хмельницького і Суворова стрілецької дивізії». Дослідження проведено в рамках Всеукраїнської історико – краєзнавчої акції «А ми тую славу збережемо»; секція український вимір перемоги: фронтовий шлях військових частин і з'єднань, що обороняли та визволяли Україну. Працюючи над дослідженням було використано матеріали листів, спогадів ветеранів, в т. ч. матеріали архіву ветеранів українсько- російської секції 62-ї дивізії, які переслав гуртку «Пам'ять» секретар Кусков Іван Олексійович. Як переможець, Анна в складі делегації Черкащини презентувала дослідження на підсумковій Всеукраїнській краєзнавчій конференції учнівської молоді «А ми тую славу збережемо!», присвяченій 70-річчю перемоги над нацизмом у Європі в роки Другої світової війни, що проходила в Києві в квітні 2015 року [4].

Як зазначається в Стратегії, національно-патріотичне виховання має здійснюватися на прикладах мужності та героїзму учасників революційних подій в Україні у 2004, 2013 - 2014 роках, учасників антитерористичної операції в Донецькій та Луганській областях [1]. У ці тривожні для країни дні мужність і героїзм виявляють наші односельці – випускники нашої школи, якими ми гордимся. Статус учасників АТО мають 91 наш земляк. Сьогодні в зоні АТО перебувають 26 руськополянтів. Педагогічний, учнівський колективи школи підтримують учасників АТО, їх сім'ї: збір коштів, продуктів, одягу, теплих

речей. Матеріальна і моральна підтримка сьогодні на часі. Члени гуртка «Пам'ять» - активні учасники акції «Лист пораненому», зустрічаються з воїнами АТО. В лютому 2015 року відбулася зустріч з Сидоренко Віталієм, який знаходився на лікуванні після поранення. Діти відвідували бійця в лікарні, та передали на лікування кошти, які виручили на ярмарці та отримані під час новорічних щедрівок. «Роздуми біля блокпосту» - в такій нетрадиційній формі пройшло чергове заняття гуртка «Пам'ять» в жовтні 2016 року листопада. На зустріч з учнями завітав випускник школи-учасник АТО Ігор Лесич, який щойно повернувся з зони АТО.

Присутні ще раз переконалися, якою дорогою ціною відстоюють сьогодні нашу незалежність українські воїни. Ігор передав гуртківцям фотодокументи і цим поповнив експозицію музейної кімнати.

Нещодавно ми зустрічалися з випускником школи 2001 року. Своїми роздумами поділився з юними пошуковцями капітан Кирилов Дмитро, який прибув у відпустку. Він передав прапор з побажаннями своїх бойових друзів. Всіх присутніх вразила розповідь про його зустріч, спілкування з Ігорем Момотом в зоні АТО напередодні загибелі Ігоря Момота. Капітан Кирилов відзначений відзнакою «За оборону Савур - Могили». Цікавою інформацією поділилися волонтери Зоря Наталія та Романова Лілія, які прибули з воїном АТО. Діти передали листи, обереги, продукти воїнам.

Такі форми роботи, як «Роздуми біля солдатського окопу», «Роздуми біля блокпосту» - це менш масові заходи, розраховані на старшу вікову категорію учнів, окремого класного колективу, в ході яких учні діляться своїми враженнями, роздумами від фактів, подій. Тема заздалегідь повідомляється. Учасники підбирають матеріали, роблять нотатки.

23 листопада учні класу «Пам'ять» провели урок Гідності з нагоди Дня Гідності і Свободи. На зустріч запросили випускника, нині працівника школи Малаховського Володимира – учасника бойових дій в АТО. Під час спілкування десятикласники ще раз переконалися, як приходить сьогодні захищати здобутки Євромайдану, а герої живуть поряд з нами. Хвилиною

мовчання присутні вшанували героїв Небесної Сотні, учасників АТО, які віддали свої життя за те, щоб змінити хід історії нашої держави й дати українській нації шанс на гідне майбутнє.

Ми з гордістю можемо сказати, що нинішнє покоління гордо продовжує і примножує славні традиції наших дідів. На території нашої сільської ради проходять навчання прикордонники, які першими пішли на захист України. Вони не пошкодували свого життя – за нашу незалежність, за мирне небо над нами: це генерал – майор Ігор Федорович Момот, майори Ігор Петрів, Віталій Винніченко, Микола Зайцев, старшина Сергій Єпіфанов, прапорщик Володимир Гречаний. Іменами цих героїв названі вулиці нашого села.

Про кожного з них учні зібрати і продовжують збирати матеріали: оформлені експозиції в музейній кімнати бойової слави, які є продовженням героїчного сьогодення. Тому не випадково темою свого пошукового дослідження юні дослідники обрали «Ігор Момот – жива легенда». Протягом літніх канікул були записані свідчення, спогади, інтерв'ю бойових побратимів легендарного командира. Сім'я Дарини Глизь проживає в Оршанці, де батько проходить військову службу, добре знали Ігоря Федоровича. Тому ця тема близька і дорога для дівчини. В жовтні 2016 року члени гуртка «Пам'ять» Глизь Дарина та Кошман Анна представляли своє дослідження на підсумковій обласній конференції переможців конкурсу «Герої не вмирають»[4]. Вітаючи присутніх, Валерій Данилевський зазначив великий потенціал проведення таких конкурсів для виховання молоді: «У цій роботі є глибокий зміст, адже наша земля багата постатями визначної мужності. Означена дослідницька робота започаткована для того, щоб у дітей формувався не лише патріотизм, але й воля, віра до перемоги, віра в те, що український народ – народ-переможець»[4].

Хочу зазначити: канікул у нас у національно - патріотичній роботі не буває. Минулого року в липні ми готувалися і провели зустріч з 80 – річною Михайловою Маргаритою Георгіївною, яка приїхала з міста Воронеж на

могили свого брата, ім'я якого викарбуване на стелі Пам'яті Героїв, що знаходиться в нашому селі.

Щороку під час проведення комеморативних заходів юні пошуківці звітують про результати пошуків, спілкування із воїнами. Нещодавно зателефонувала жителька селища Ірдинь Четиркіна Олександра Григорівна, 1947 р.н. Дізнавшись про нашу пошукову роботу, гурток «Пам'ять» вона поділилася деякими спогадами, які для нас є досить вагомими. Вона пригадує, що в дитинстві була свідком розмов дорослих, яким тоді не надавала особливого значення: в селі Старосілля Городищенського району була розстріляна невідома партизанка і що вона родом з Руської Поляни. (Про назву вулиці Невідомої Партизанки ми дізналися на обласній конференції в грудні 2013 року під час презентації роботи пошуковців Старосільської загальноосвітньої школи)[5]. Тому наше завдання сьогодні – дослідити і знати: хто вона - невідома партизанка. Є в нас координати: з ким можна поспілкуватися, як в Руській Полянці, так і в Старосіллі та Ірдині. То ж на часі готуємо «десант» в згадані пункти. Отже, війна не скінчилася: ми відкриваємо нові невідомі досі імена героїв. Сьогодні продовжуємо пошукову роботу по збору та оформленню матеріалів Книги Пам'яті і Слави, яка міститиме матеріали-розповіді про всіх учасників АТО – випускників школи. Продовжуємо поповнювати новими матеріалами та експонатами музейну кімнату бойової слави, яку по праву можна назвати штабом, центром патріотичного виховання в школі та селі. Сьогодні Україна переживає один із найсуворіших періодів становлення та розвитку. Відбувається випробовування народу на стійкість, мужність, порядність. Тож плекаймо і виховуймо в молодому поколінні любов до Вітчизни та готовність захищати нашу рідну Україну. Слава Героям! Слава Україні!

*Пришлюк Алла Василівна,
учитель початкових класів Жашківської спеціалізованої школи №1
з поглибленим вивченням окремих предметів Жашківської міської ради*

ТВОРЧА МАЙСТЕРНЯ ПАТРІОТА

У статті обґрунтовано актуальність проблеми патріотизму, як глибокої сутності нації від минулого до сьогодення; розкрито важливі завдання справжнього патріота; запропоновано декілька вправ, які сприятимуть вихованню патріотичного настрою у школярів.

Важко не погодитися, але, мабуть, кожен з нас замислювався над тим, що таке патріотизм? На мою думку, патріотизм – це явище внутрішнє. Що я маю на увазі? Це «глибока» повага до своєї Батьківщини, до її минулого і сьогодення; це взаємоповага у суспільстві між громадянами нашої держави; це палка любов до культури та духовності, до мальовничої природи, до всього, що оточує нас.

Щирий патріот, О. А. Захаренко, закликав до патріотизму всю педагогічну громадськість - «Націю можна врятувати, дбаючи не лише про екологію довкілля, а й про душу нації, якій так необхідна фізична і духовна чистота.»

[5, 23] На думку Олександра Антоновича, справжнім патріотом своєї держави може бути лише працелюбний, екологічно – грамотний господар, який живе і турбується не тільки проблемами сьогодення.

Мені здається, якщо відірватися від своїх гаджетів, від комфортних диванів чи крісел, від буденної суєти та пройтися вулицями нашого (чи будь - якого) іншого міста, подивитися як всі метушаться: кудись поспішають, щось роблять, обговорюють ... але разом з тим ми бачимо як сьогодні все стає українським. Звичайно, важко, що такою «дорогою ціною» кожен другий із нас є патріотом. Можливо така «ціна» - це для того, щоб ми замислювались над тим, для чого живемо, як живемо і скільки. Я щиро радію з того, що починаючи із зовсім маленьких українців, ми не соромимося носити вишиванку, говорити українською, дивитися українське телебачення.

Як на мене, то патріотизм сьогодні має широке і велике значення. Запитаєте: чому? На мою думку, кожен із нас це значення розуміє по – своєму. І це не дивно, тому що ми (діти і дорослі) усвідомлюємо цінність по – різному. Як переконатися у цьому? Досить легко. Я провела невеличкий експеримент: задала це питання кільком знайомим і чіткого визначення не отримала. Чому? Тому що, це явище індивідуальне для кожного із нас, ми розуміємо його як найвищу цінність, як поняття, що не можна ні з чим порівняти.

Переконана, важко не погодитися з тим, що багато чого залежить від дитинства, від середовища, де виховувалася індивідуальність. Ще з дитинства батьки закладають «фундамент» індивідуального розуміння, цю сімейну сутність поняття. А вже пізніше учителі, вихователі шліфують та доповнюють це поняття. А вже в подальшому житті дитина буде формувати сутність цього поняття по – своєму. [3, 82] На мою думку, важливо у дитячому віці навчити її любити свою державу, якою вона б не була, якщо говорити про неньку – Україну, то тільки з повагою (бо у тій державі ти ростеш і розвиваєшся). Варто пам'ятати: тут народився ти, тут твоя Батьківщина, рідна батьківська домівка. На мою думку, потрібно вчити дитину пишатися своєю країною, гордитися тим, що живеш тут. Зростаючи у такому середовищі, дитина називатиме себе справжнім патріотом.

На даний час гостро постає питання патріотичного виховання. Можливо, дехто не погодиться зі мною, але ж ще з дитячих літ дітям нав'язують думку, що її держава «нікчемна», «неспроможна», «бідна», «нікому не потрібна». А з такого чада виросте особистість, яка не любитиме своєї держави, не цінуватиме її. Я для себе вивела декілька основних порад патріотичного виховання і хочу з вами поділитися:

розповідаю своїм вихованцям про неповторну красу своєї країни, родючість ґрунтів, чарівність Карпат, степів. Такі розповіді допомагають візуально розвивати любов до земель нашої України. Говорить дітям «Україна наша дуже красива та багатогранна»;

розповідаю дітям про історію наших запорізьких козаків та князів Київської Русі, про їх славетні подвиги і перемоги. Привчайте їх цікавитися історією та культурою свого народу. Говоріть дітям «українці – сильна держава»;

розмовляю з дітьми тільки українською мовою, показую, яка наша мова милозвучна, мелодійна, красива. Проводячи свята у школі використовую тільки українську музику. Говоріть дітям «українське – це наше, це стильно»;

привчаю дітей до того, що Україна – гідна держава, даю зрозуміти дітям, що це не Україна слабка і неспроможна, безлад у ній від того, керують нею «слабкі дядьки». Говорю дітям «Україна встане із колін і буде у нас свято»;

привчаю до того, що не варто соромитися носити національний одяг. Говорю «вишиванка – наш оберіг, носіть її і не соромтеся.

Звичайно, варто наголосити на тому, що багато чого залежить від батьківського виховання. У ранньому дитинстві набагато легше полюбити свою Батьківщину, ніж у дорослому. З чого почати? На мою думку, почніть цікавитися історією нашої держави, її культурою, традиціями, підтримуйте українське, а головне – не будьте байдужими.

Я розумію, що майбутнє нашої держави – це глибоко усвідомлена життєва позиція, це молодь налаштована патріотично і толерантно, це повага один до одного, це поєднання системи виховання і етнопедагогіки, основою якої є українське народознавство. [6, 79] Тому я розумію, що переді мною, сучасним вчителем, стоїть важливе завдання – виховання дітей на основі патріотизму до своєї держави, де народився ти і живеш. Я усвідомлюю, що «яке зерно ти посієш у дитячі душі, таке і зійде».

Пропоную вашій увазі декілька вправ, які сприятимуть вихованню патріотичного настрою у школярів.

Вправа «Сенкан».

За допомогою п'ятиряддя складаємо характеристику до слова «патріот»

1. Патріот

2. Справедливий, щирий.

3. Пам'ятає, розвиває, поважає.

4. Любить свою Батьківщину.

5. Борець.

За допомогою п'ятиряддя складаємо характеристику до слова «Україна».

1. Україна.

2. Незалежна, вільна.

3. Бореться, цвіте, розвивається.

4. Мій рідний край.

5. Держава.

За допомогою п'ятиряддя складаємо характеристику до слова «українець».

1. Українець.

2. Працьовитий, незламний.

3. Співає, працює, радіє.

4. Борець за неньку-Україну.

5. Патріот.

А також складаємо з вихованцями «Асоціативний куш».

Патріот (Україна, калина, єдність, сила, українець, вишиванка, мова, Батьківщина, рідна домівка, мир, небо, пісня).

Україна (небо, чорнозем, безмежні поля, пшениця, мова, Тарас Шевченко, козак, море, Дніпро, Київ, Карпати, прапор, тризуб).

Цікавою є вправа «Незакінчене речення». Вона допомагає кожному учневі висловити свою думку, усвідомити, проаналізувати почуте чи побачене.

Наприклад. Діти, продовжіть речення «Патріотом називають того, хто ...» або «Україна для мене – це ...»

Також використовую вправу «Займи позицію». Важливим у цій вправі те, що дитина вчиться відстоювати свою думку, в той же час поважає думку інших. Наприклад: Патріот – це кожен українець. Патріот – це громадянин своєї держави. Дітям потрібно пояснити свій вибір.

Як на мене, то незалежній Україні потрібні такі громадяни, які чітко усвідомлюють свою життєву позицію. Звичайно, діти початкових класів не чітко її визначають, але називають, яку вони хочуть бачити свою державу.

Таким чином, плекаймо у дитячих душах паростки національної культури, «зкладаймо підвалини» майбутньої свідомості, розвиваймо патріотично налаштованого і водночас толерантного громадянина.

Пам'ятаймо! Ми – є сильними, незламними! То ж будьмо справжніми патріотами своєї держави! Слава Україні!

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : наук.-метод. посіб. / І. Д. Бех / – К. : ІЗМН, 1998.
2. Електронний фонд бази даних Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>
3. Виховання національно свідомого, патріотично зорієнтованого молодого покоління, створення умов для його розвитку як чинник забезпечення національних інтересів України : аналітично-інформаційні матеріали. – К. : Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003.
4. Чи вважаєте Ви себе патріотом України? [Електрон. ресурс] //Центр Разумкова - Режим доступу: http://www.uceps.org/ukr/poll.php?poll_id=399
5. Захаренко О.А., Мазурик С.М. Школа над Россю. – К.: Радянська школа, 1979.
6. Гладка Н. М. Творча авторська школа Олександра Захаренка // Пед. вісн. 2003. № 3.

В.А. Рижак,
*учитель історії Хутірської загальноосвітньої
школи I-III ступенів Черкаської районної ради*

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ГРОМАДЯНИНА ПАТРІОТА

Комплекс патріотичного виховання в сучасних закладах освіти має враховувати формування та розвиток соціально важливих цінностей патріотизму в процесі виховання та навчання в навчальних закладах всіх типів та форм власності. Також необхідно проводити масову патріотичну роботу яку повинні організовувати як органи державної влади так і органи місцевого

самоуправління. Наукові організації, засоби масової інформації повинні піднімати та висвітлювати важливі аспекти національно-патріотичного виховання.

Актуальною темою сьогодення є виховання справжнього громадянина патріота. Хто ж такий патріот? Патріот - це моральний і політичний принцип, соціальне почуття, змістом якого є любов до Батьківщини. готовність в будь - який момент захищати її цілісність, суверенітет , незалежність.

Важливою складовою процесу виховання в сучасній українській школі є формування патріотизму, яке відіграє вагоме значення в духовому та соціальному розвитку особи. Тільки на основі справжніх почуттів патріотизму зміцнюється почуття відповідальності, збереження матеріальних та духовних цінностей суспільства.

Патріотизм набувається в процесі соціалізації, навчання та виховання. Усвідомлюючи важливість національно-патріотичного виховання, Президент України Петро Порошенко підписав Указ щодо патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки. Стратегія національно- патріотичного виховання є орієнтиром для всіх інститутів громадянського суспільства, органів державної влади .Громадянин-патріот має виховуватися на прикладах героїчної боротьби українського народу за незалежність, територіальну цілісність нашої держави.[5]

Формування основних складових громадянської свідомості у школярів та молоді повинно здійснюватися на прикладах історичного минулого, героїчної боротьби нашого народу. Адже, українська історія має багато прикладів героїчного минулого: українські козаки, Українські січові стрільці, Українська повстанська армія, український дисидентський рух.

Сучасними прикладами патріотизму і справжньої любові до Батьківщини, є революційні події 2004, 2013-2014 років, які повинні надихати нашу молодь.[4]

Одним із засобів формування сучасного патріота є створення гуртків, спеціальних центрів патріотичного виховання. Найбільш відомим із них є «Пласт», «Джура» та інші.

Важливим напрямком національно-патріотичного виховання є формування культури поведінки, виховання дбайливого ставлення до природи, моральних якостей, розвиток мотивації до праці.

Для втілення в життя цих важливих завдань необхідна системна цілеспрямована робота, яка забезпечує гармонійне співвідношення різних напрямків та засобів виховання дітей в процесі навчання та в позашкільній діяльності. В ході освітньо-виховної роботи повинні застосовуватися методи і форми виховної роботи в основі яких є козацька педагогіка.

Реалізація окремої особистості, підтримка творчого, інтелектуального потенціалу нації передбачає модернізацію системи викладання української мови в навчально-виховній діяльності неухильно дотримуватися єдиного мовного режиму, виховувати відповідальне ставлення до рідної мови, сприяти виявленню української ментальності[2.с. 127].

Необхідно виховувати громадянина-патріота ще в ранньому віці починаючи з дитячого садочка, але особливу увагу на цей процес треба звернути в шкільні роки. В школі учень проводить найбільше часу, тому цілеспрямована виховна робота в ній повинна створити високу ефективність реалізації соціальних функцій дітей шкільного віку ,що є важливим чинником розвитку суспільства і держави в цілому.

Важливу роль відіграє формування поняття про свою малу Батьківщину, а також навчання дітей культурі спілкування. Відношення до себе і до оточуючих. Особливе місце для школярів займає практична спрямованість роботи, її орієнтація на суспільно корисні справи. Участь дітей в розробці та практичному застосуванні власних проєктів, пошукова робота.

Патріотичне виховання повинно здійснюватися як в процесі навчально-виховного процесу так і в позашкільний час. Так як цей процес передбачає

широке використання можливостей навчальних дисциплін і залучення дітей в найрізноманітніші проекти.

Варто проводити навчальним закладам інформаційно-просвітницьку діяльність з батьками спрямовану на формування толерантності, повазі до культури, історії, мови, звичаїв та традицій як українського так і інших народів.[3, с.452]

Основними векторами патріотичного виховання є: науковість, гуманізм, демократичність, пріоритетність історичного, культурного спадку, системність, неперервність в розвитку молоді з урахуванням вікових особливостей, спрямованість на розвиток можливостей, здібностей і особистих якостей кожної окремої особистості на основі індивідуального підходу.

Система цінностей патріотичного виховання може умовно поділятися на такі сфери:

духовно-патріотичну (збереження, мови, релігії, культури, національної свідомості, духовного спадку);

історико-патріотичну (пріоритет національних цінностей, суверенітет, незалежність, громадянська зрілість, готовність захищати свою Батьківщину);

морально-патріотичну (честь, гідність, повага до людей старшого віку, любов до Вітчизни, свого народу).[1, с.81]

Ключовими видами діяльності, які сприяють реалізації пріоритетних векторів патріотичного виховання школярів:

Класно-урочна робота – це можуть бути, ігрові форми навчання, інтегровані уроки, колективне навчання, уроки практикуми

Позаурочна діяльність – охоплює проведення різноманітних заходів, спортивних змагань, свят, творчих конкурсів, створення проектів, пізнавальні виховні години, вікторини, конференцій

Творчо-пошукова - пошуково-дослідницька діяльність, творчі роботи, екскурсійна робота, організація роботи шкільного музею або музейної кімнати.

Діагностично-моніторингова – анкетування школярів, визначення рівня вихованості, діагностика рівня розвитку пізнавального інтересу учнів, аналіз анкет.

Вивчення передового педагогічного досвіду – участь в науково-практичних конференціях, засідання методичних об'єднань, опрацювання методичної літератури з патріотичного виховання. [1, с.25]

Виховна робота в освітніх закладах спрямована на всебічний розвиток особистості, формування громадянина патріота. З цією метою проводяться найрізноманітніші заходи: виготовлення стінгазет, зустрічі з воїнами АТО та волонтерами, які власним прикладом надихають дітей на любов до Вітчизни. Під час зустрічей учні малюють малюнки, пишуть листи підтримки, створюють обереги для наших захисників. Також проводяться уроки мужності, флешмоби, години спілкування, бесіди, тематичні шкільні лінійки, дебати, гуртки.

Вихованці школи є постійними учасниками конкурсів патріотичного спрямування: інтернет-проект Ліга старшокласників «Ми -патріоти Черкащини», «Герої не вмирають», «Об'єднаймося ж, брати мої!», «Пишаюся тим, що я – українець».

Одним з важливих напрямків роботи є музейна справа та краєзнавча робота. При навчальних закладах створюються музеї, музейні кімнати.

Звичайно, до цієї роботи залучаються всі учасники освітньо-виховного процесу, в тому числі педагоги й батьки учнів, випускники школи, громадськість. Старші учні в шкільних музеях є екскурсоводами, проводять цікаві, пізнавальні розповіді про історичне минуле нашого народу, видатних історичних осіб.

Отже, музейна робота є не тільки пізнавальним, навчальним методом, а й науково-дослідницьким, пошуковим. Завдяки цьому учні долучаються до історичного минулого, здійснюється формування світогляду. В свідомості школярів закарбовується розуміння належності до держави Україна, формуються такі важливі поняття патріотизму, гордості за свою країну.

Відвідуючи музей шкільна молодь не тільки має змогу доторкнутись до історії, а й розуміють що вони також є частиною цієї історії, а тому яким буде наше майбутнє залежить від підростаючого покоління, від того на скільки будуть міцні патріотичні почуття. Формування патріотичних почуттів здійснюється під впливом батьків. Мати і батько, як правило, є прикладами для наслідування. За давніми українськими традиціями діти шанують батьків, прислуховуються до думок, порад, підтримують їх життєву позицію. Тому роль родини у формуванні громадянина патріота важко переоцінити.

Коли дитина підрастає набирається поступово життєвого досвіду в процесі соціалізації, важливо, щоб виховання справжнього громадянина патріота здійснювалося спільними зусиллями – сім'ї, закладів освіти і держави.

Пам'ятаймо, що патріотами не народжуються, ними стають в процесі життєдіяльності.

Список використаної літератури

1. Ушинський К. Д. Про народність у громадському вихованні // Вибрані педагогічні твори в 2 т. К.: Рад. Школа, 1983 р.- Т. 1. С. 23-123
 2. Чорна К. І. Основні пріоритети у вихованні національної самосвідомості і громадянської культури старшокласників // Педагогіка і психологія.- 1994р. -№ 1 .С. 125-130
 3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори у 5-ти т. К.; Рад. школа.-1976 р.-Т.1.
- Електронні ресурси
4. <https://www.unian.net/politics/1151688>
 5. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0954-09>

*Алла Валентинівна Стадник,
педагог-організатор Почапинського навчально-виховного комплексу
«Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів»
Лисянської районної ради Черкаської області*

ЛЮБОВ ДО СВОЄЇ КУЛЬТУРИ ЯК КОНСОЛІДУЮЧА ОСНОВА НАЦІЇ

У статті подано практичні рекомендації формування патріотичних почуттів за допомогою багатовікових культурних традицій нашої країни.

Робота призначена для класних керівників та класоводів у виховній діяльності.

У повсякденному житті ми постійно впливаємо один на одного: на спосіб мислення, на поведінку. Всі ми є носіями культури і її творцями одночасно, але саме учитель постійно несе відповідальність за кожну дію, кожне сказане слово, закладаючи міцний фундамент міжособистісних стосунків, формуючи в учнів модель поведінки в соціумі, виховуючи відчуття відповідальності перед державою і почуття вдячності.

Наша багатовікова культура зіткана із великої кількості переплечених між собою систем переконань, моделей взаємовідносин, мистецьких підходів, страв, одягу, мови, діалектів... Ми складаємо цінність у всесвітньому вимірі тим, чим відрізняємося від інших культур. Єдине, чого нам не вистачає, це гордості за своє національне, впевненості у своїй неповторності і водночас толерантного ставлення до розмаїття інших культур. Саме ці аспекти потребують особливої уваги та корекції. Освітній процес повинен дати можливість зрозуміти й оцінити свою культуру і прищепити повагу до культур інших держав [3, с.92].

Питання в тому, як віднайти межу між «нав'язати» і «запалити»? Вона крихка й ледь помітна, а діти особливо тонко відчують нещирість, фальш, тобто учитель сам має вірити й бути залюблений у те, про що говорить, чим мотивує, чим живе.

Навчальний процес просто необхідно мережати національними візерунками, адже школа – це вільний простір для гармонійного розвитку дитини та виховання активного громадянина суспільства; це можливість взаємодії внутрішнього багатства із зовнішнім світом, можливість стати творцем цього світу. Українська культура – це той фундамент, що формував засади нашого менталітету, тому якщо ми хочемо розбудувати міцну державу, то потрібно повертатися до витоків, формувати повагу до всього, що робить нас українцями, гордитися своєю неповторністю й відчувати відповідальність перед наступними поколіннями. Ось деякі цікаві пропозиції, як прикрасити навчальний процес культурними традиціями.

Українська народна пісня. Про значення пісні в життя українця говорить сама класифікація: календарно-обрядові, родинно-обрядові, родинно-побутові, соціально-побутові, епічні пісні, тобто пісня відображала кожен аспект життя наших предків. Під час тижня рідної мови можна провести конкурс-караоке «Віночок українських пісень», а до Міжнародного дня матері доцільно було б провести конкурс на найніжнішу колискову. Щоб викликати творчий інтерес до народної пісні, запропонуйте інтерпретувати її по-своєму, додавши сучасних мотивів, і своє творіння запропонуйте порівняти з оригіналом. Вже традиційні конкурси поезії можна урізноманітнити, додавши виконання ліричних творів у стилі реп чи під музичний супровід з народних інструментів. Власне кажучи, виготовлення таких інструментів з підручних матеріалів теж не залишає нікого байдужим.

Українські ігри та забави. Певно, не знайдеться людини, що не любить гратися, бо всі ми родом із дитинства, і саме гра покликана зробити цей світ чарівним. Перерви між уроками можна прикрасити українськими іграми, розвагами, хороводами, танцями, адже діти завжди охочі до рухливих забав. Можна організувати конкурс на краще проведення української гри між класами або конкурс на найцікавішу українську гру [3].

Я творець. Також потрібно давати можливість учням відчувати себе у ролі творців культури: формування збірок із кращих праць учнів, їх презентація, мистецьких виставок, картинних галерей. Все це мотивує до творчості й допоможе використовувати свої таланти на практиці. Також конкурс фотографії «Українські краєвиди», «За що люблю свою країну», «Традиції моєї родини» і т.п. суголосний сучасним тенденціям і так чи інакше викличе інтерес у молоді. На дітей варто покласти відповідальну місію збирачів фольклору, щоб вони відчули на собі відповідальність за збереження народних скарбів, а ще це прекрасна можливість спробувати себе у ролі журналіста.

Український театр. Театральна постановка класичних творів української літератури - праця не з легких, але це пряма можливість побувати у

історичному минулому, пережити ті чи інші події разом із героями, відчутти романтичний присмак минулого, порівняти його із сучасним життям, а також побачити звичаї та традиції на практиці. Український вертеп, достовірне відтворення традицій Андріївських вечорниць, Масниця, зустріч весни, свято Колодія... У нас така багата культура, що просто неможливо нею не захоплюватися! Хай це будуть невеликі фрагменти, міні-постановки, але зовсім їх оминати просто гріх.

Малі жанри фольклору. Знання прислів'їв, приказок, фразеологізмів свідчить про рівень володіння рідною мовою, про освіченість, про багатство й образність внутрішнього світу. Вони нам дісталися в готовому вигляді, маленькі, компактні, здавалося б, немає нічого легшого, як вивчити їх. Але досвід підказує протилежне: діти й дорослі не просто не використовують ці скарби в мовленні, вони зачасти не розуміють їх значення. Щоб виправити цю плачевну ситуацію на видному місці можна прикріпити невеличкий мішечок, в який помістити картки з фразеологізмами з одного боку і їх тлумаченням з іншого, чи корзинку із загадками, чи зробити стенд-хатинку із наклеєних прислів'їв про родину і т.п. Тобто варіантів привернути увагу дуже багато. Також можна запропонувати мовознавчу лотерею чи гру у формі «Поле чудес», де секторами барабану зробити наступні: «Прочитати народну усмішку, щоб всі сміялися», «Прочитати скоромовку не збиваючись 3 рази», «Розтлумачити значення фразеологізму», «Прочитати й повторити з пам'яті 5 прислів'їв», «Станцювати гопак», «Відгадати загадку», «Впізнати героя казки за описом», «З'ясувати значення історизму» і т.п. Перевірено на досвіді, що така гра не залишає нікого байдужим і вже в ненав'язливій формі збільшує словниковий і культурний запас.

Українське кіно. Звісно, найлегше влаштувати перегляд українських відеофільмів чи мультфільмів, дібраних за тематикою до того чи іншого заходу. Але потрібно йти далі, запропонувавши учням змонтувати короткометражні фільми, адже незважаючи на те що наш кінематограф має такий потужний початок («Земля» О.Довженка, «Тіні забутих предків» С.Параджанова) на

сучасному етапі ми відстаємо від світового рівня. А такий підхід, я впевнена, в майбутньому дасть нові імена всесвітньо відомих режисерів, сценаристів, акторів.

Праця. Праця – це невід’ємний атрибут нашої ментальності. Це те, що дозволяє гармонійно сприймати образ дівчини з коромислом, що поїть козака та його коня, усміхненого господаря за плугом, дбайливої господині біля печі чи господарства; це білі охайні хатки, що потопають в океані квітів та садків, розмальовані призьби, поетичні тини та перелази з глечиками та різним посудом; це вишиті сорочки й сонячні ниви. Праця – це те, що дає сенс нашому життю, це те, що знищує тривогу, це те, що супроводжується ніжною піснею і завжди дає результат. Кожен господар скаже, що праці в домі завжди вдосталь, а ставлення до школи, до села чи міста, країни, до світу, як до рідного дому, потрібно неухильно виховувати. Це нелегкий процес, який допоможуть організувати такі дії: акція з посадки дерев «Садок вишневий коло хати», свято осені та врожаю «Що посієш, те й пожнеш», ремонтні та дизайнерські роботи у класі «Зміни світ навколо себе на краще», прибирання територій, ліквідація сміттєзвалищ, допомога тим, хто її потребує, благодійні ярмарки і т.п. Діти повинні зрозуміти, що нам під силу змінювати світ, варто лише прикладати зусилля.

Толерантне ставлення до інших культур. Воєнні протистояння часто виникають на ґрунті глибоких культурних розбіжностей. Історія конфліктів завжди була тісно пов’язана з культурою, на рівні з ресурсами, землею, владою. Тому варто виховувати толерантне ставлення до інших культур і національностей, наголошуючи на тому, що відмінність у цінностях і переконаннях не має породжувати ненависть і ворожнечу.

Освіта це питання одночасно глобальне і особистісне, тому не потрібно залишати поза увагою бажання й пристрасті самих дітей [1, с.104]. Вони несвідомо підказують нам, дорослим, в якому напрямку хотілося б рухатися, а голос багатьох поколінь українців не дасть схибити з правильного шляху. Вклад кожної людини в навколишнє середовище цілком залежить від

досягнення ним внутрішньої гармонії [2, с.97], тому просто необхідно шукати способи такого вдалого поєднання.

На сучасному етапі надзвичайно важливо виховувати національно свідомих громадян, формувати в учнях національну ідею, суть якої полягає в усвідомленні себе українцями як окремого народу з власною історією, мовою, можливістю національного існування, активною життєвою позицією, небайдужістю до проблем сьогодення, і важливу роль в цьому процесі відіграє українська культура.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Робінсон К., Ароніка Л. Покликання. як знайти те, для чого ви створені, і жити у своїй стихії. - М.: Манн, Іванов і Фербер, 2012 р.
2. Робінсон К., Ароніка Л. Школа майбутнього. Як виростити талановиту дитину. - М.: Манн, Іванов і Фербер, 2016 р.
3. Сметана І.І. Рідна моя Україна (ігри, свята, традиції, обряди, ворожіння, прикмети, повір'я нашого народу). – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2011 р.

***Чепель Лілія Петрівна,**
учитель історії та правознавства
Пугачівського закладу загальної середньої освіти*

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ГРОМАДЯНИНА-ПАТРІОТА

Анотація. У статті висвітлюються сучасні підходи до формування національно-патріотичного виховання, якими на думку автора мають керуватися педагоги.

Яскравим прикладом і проявом патріотизму на сучасному етапі українського державотворення є події, які відбуваються на сході нашої України. АТО стала переломним періодом для свідомості багатьох громадян, зокрема захисників Батьківщини. Воїни України віддаючи своє життя у нерівному двобої із терористами, російськими найманцями протиставляють їм свій патріотизм, відповідальність, безмежну любов до країни, яку ототожнюють

зі своїм рідним краєм, найдорожчими людьми. І це не тільки бійці а й лікарі, які в мирний час спасають поранених в АТО, волонтери, на плечах яких тримається наша армія. Всі ці патріоти дають нам життєвий урок мужності і героїзму, непохитного бажання до миру і свободи.

Війна на Сході країни демонструє готовність молодого покоління відстоювати національні цінності, українську державність, орієнтацію на фундаментальні орієнтири світової цивілізації; свідчать про виховання української молодшої людини в дусі толерантності та поваги до інших національних спільнот, бажання долучитися до сім'ї народів, які творять спільний європейський дім.

Коли перед очима бачимо кадри новин, фото поранених та загиблих героїв, ми розуміємо, що слова «душу й тіло ми положим за нашу свободу» стали для сучасної історії української нації не просто словами з гімну, це стало станом нескореної душі, викликом для всіх і для кожного, для тебе і, для мене.

Ми маємо всіляко підтримувати тих нескорених духом українців, які захищають територіальну цілісність нашої держави. Зокрема навчальні заклади мають на прикладах наших героїв формувати в учнів громадян-патріотів, гідних майбутніх будівничих України, донести сутність і цінність патріотичних якостей сучасного громадянина, здатного відстояти суверенітет держави, гідно підняти авторитет своєї держави на міжнародній арені.

Наш заклад не залишається осторонь цих трагічних подій, що відбуваються на нашій українській землі. Безкорислива практична допомога своєму ближньому в усі часи являла собою фундамент доброти і людяності. Зокрема у нас проходять акції «Лист пораненому», «Лист воїну АТО», «Діти – воїнам АТО». Цього року шкільна родина зібрала 15 посилок для бійців, які воюють на сході України. У коробки з подарунками діти вкладали і свої малюнки, і листи з привітаннями та побажаннями миру. Зусиллями нашої шкільної родини було сплетено 2 маскувальні сітки. Також у нашому закладі відбулися зустрічі із земляками-односельчанами, учасниками АТО яких у нашому селі шість чоловік.

Адже події останніх років довели, що український народ неможливо подолати. Вони тільки об'єднали нас, збудили в кожного з нас почуття щирого й глибокого патріотизму, дали змогу проявити себе безкорисливими, щедрими, готовими на все заради кращого майбутнього нашої держави.

На основі сучасних подій повинна ґрунтуватися концепція національно-патріотичного виховання учнів навчальних закладів України, наших маленьких українців. Діти дуже співпереживають коли їм розповідаєш про ті трагічні сторінки нашої історії, очевидцями якої є і власне вони. Це дійсно потрібно і важливо сьогодні, тому що Україна стоїть на шляху європейської інтеграції, а відбудеться це тільки тоді коли українці будуть достатньо культурно і морально багатими людьми.

Сьогодні досить непросто правильно і зрозуміло пояснити і донести дітям сутність слова «патріотизм», тому що реалії сучасного життя ставлять перед нами, педагогами, низку проблем на шляху до реалізації патріотичного виховання. І не лише заклади освіти формують у особистості ціннісне ставлення до суспільства, держави та самої себе; відчуття своєї належності до України, усвідомлення єдності власної долі з долею своєї країни, вагомий вплив має і сімейне виховання, соціум в якому перебувають діти, засоби масової інформації. Онову патріотичного виховання в закладах освіти потрібно починати з формування в учнів відчуття того, що в моєму селі, місті, в моєму навчальному закладі, країні мене стосується, що залежить від мене. Я – творець майбутнього своїх дітей і онуків.

Нашій відносно молодій державі, яка поки що перебуває на стадії формування, побудови громадянського суспільства потрібні громадяни, які мають стійку і впевнену життєву позицію.

Тому ми, вчителі, повинні знаходити і бути в постійному пошуку нових шляхів організації виховної роботи з учнями. Використання інформаційної бази в мережі Інтернет з питань національно-патріотичного виховання, програм телебачення та матеріалів друкованих засобів масової інформації, співпраця з громадськими об'єднаннями. Вагоме значення у процесі патріотичного

виховання молоді посідає сім'я. На жаль, сучасний стан економіки нашої держави не дає змоги створення відповідного матеріального добробуту, належних умов для фізичного, інтелектуального, морального та духовного розвитку дітей. Саме навчальний заклад має співпрацювати з батьками, підвищувати культуру батьків шляхом організації різноманітних виховних заходів разом із учнями.

З метою організації патріотичного виховання учнівської молоді ми не повинні відходити і від традиційних форм роботи таких як:

виховні години, бесіди ("Ми нація єдина, твої ми діти, Україно!", «Юні патріоти України», «Український воїн-герой нашої країни» «Твої права і обов'язки», «Патріотизм – нагальна потреба України», «Моя земля – земля моїх предків», «Символи України», «І синє небо, і жовте колосся», «Народні символи», тощо);

диспути, конференції («У пам'яті світ врятований», «Утверджувати ідеали культури миру – служити миру», «Люблю я свій народ – ціную його звичаї»);

уроки пам'яті («Герої нашого часу», «Майдан гідних», «Герої Небесної Сотні» «Наша вулиця носить ім'я героя війни»);

організовувати екскурсії до музеїв, зустрічі з ветеранами війни, праці та військової служби, походи по місцях бойової слави, пошукову роботу, участь у роботі клубів та гуртків патріотичного спрямування;

акції з метою упорядкування меморіальних комплексів, пам'ятників, братських могил, інших поховань захисників Вітчизни;

залучати молодіжні громадські організації до соціального становлення підлітків, розвитку духовності та зміцнення моральних засад, виховання любові та поваги до історії свого народу;

налагодити співпрацю з органами виконавчої влади, громадськими організаціями, закладами культури і освіти щодо героїко-патріотичного виховання учнівської молоді, пропаганди кращих здобутків

українського суспільства, виховання почуття гордості громадян за свою Батьківщину;

форми роботи, пов'язані з вивченням історії рідного краю і народу (історичне краєзнавство) – відвідування місць історичних подій, вивчення літератури, збирання документів, влаштування виставок, складання історії свого роду, участь у роботі гуртків, оформлення кімнат народознавства, святкування Дня Конституції, Дня незалежності України;

форми і методи військово-патріотичного виховання – святкування Дня Перемоги, Дня збройних Сил України, Дня захисника Вітчизни, участь у військово-спортивних іграх на місцевості;

форми і методи виховання правосвідомості – вивчення Конституції України, зустрічі з депутатами, працівниками правоохоронних органів, дискусії: «Чи варто дотримуватись букви закону?», «Що значить бути патріотом?»;

виховання засобами праці – соціально-проектна діяльність, аукціони, ярмарки, розширення зеленої зони біля школи, впорядкування та догляд за подвір'ям, проведення операцій «Турбота», «Милосердя» та ін.;

оформлення куточків державної символіки, де учні мають змогу ознайомитися з державними символами України – Гербом, Гімном, Прапором, постійне виховання в учнів поваги до державних символів, розвиток в них свідомості справжніх громадян і патріотів своєї країни.

Маємо надію що рівень патріотизму у нашій державі буде достойним і цілком сформованим. Кожен має усвідомлювати свою значимість. Бо ми – єдина нація, єдина Україна.

Список використаних джерел:

1. Бородін І. Виховання правової культури учнів – завдання держави / І. Бородін // Право України. – 2008. – №5. – С 32–33.
2. Васькович Й. Проблема правового виховання молоді / Й. Васькович // Право України. – 2012. – №2. – С 49–50.
3. Виховання громадянина, патріота, гуманіста: Навч.- метод. посібник К.І.Чорна – К.: ТОВ «ХІК», 2004.- 96 с.

4. Воєцька Т.В. Формування соціального досвіду учнів у процесі правового і морального виховання / Т.В. Воєцька, Н. Горобець // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. «Гуманізація навчально-виховного процесу як засіб попередження правопорушень серед учнівської та студентської молоді» / За ред. В.М. Герасименка. – К., 2010. – С. 181–184.

5. Гонський В. Патріотизм як основа сучасного виховання та ідеології держави / В. Гонський // Рідна школа. – 2001. – № 2. – С. 9–14.

6. Фіцула М.М. Правове виховання учнів: Методичний посібник. /М.М. Фіцула. – К.: ІЗМН, 2012. – 148 с.

М. А. Чепурна

«НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ, ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ СУЧАСНОГО ГРОМАДЯНИНА-ПАТРІОТА»

Національно-патріотичне виховання кілька років є одним із пріоритетних завдань освіти, зокрема й дошкільної. Дана стаття містить матеріали формування основ патріотизму з дітьми старшого дошкільного віку з досвіду роботи.

*Патріотизм – серцевина людини,
основа її активної позиції*

В. О. Сухомлинський

За нинішньої складної ситуації в Україні дорослі, підлітки, навіть малі діти стають безпосередніми учасниками подій, що пов'язують особисті інтереси з потребами суспільства, проблемами країни. Тож особливо гостро постає питання національного виховання та формування патріотичних почуттів у нашого покоління.

Особливість прояву патріотизму в дошкільнят така: їхній моральний досвід обмежений рамками тієї практичної діяльності, в яку вони включаються (гра, спілкування з дітьми і дорослими, праця). Діяльнісний компонент, як основа патріотизму дошкільника формується завдяки набуттю досвіду, соціалізації, залучення до різних видів суспільної діяльності.

В дошкільній групі створили за участю батьків таке розвивальне середовище, яке повною мірою відповідає цілям національно-патріотичного виховання. Обладнано кімнату-музей з куточками патріотичного виховання (предмети в куточках зрозумілі і безпечні для дітей). Діти мають можливість вільно діяти в них: макет української хати, вітряк, криниця-журавель, вулики-довбанки, лелече гніздо, макети домашніх тварин (виготовлені з дерева). На стіні український пейзаж (8х4).

Для ознайомлення з декоративно-ужитковим мистецтвом та предметами побуту оформили інтер'єр української хати: піч з розписними візерунками, ослін, дитяча колиска, лялька із конопляної пряжі, плетіння з лози, прядка, мотовила, мисник, посуд із глини та пап'є-маше, виготовлені руками дошкільнят, букети засушених трав. Саме тут малята слухають і співають українських пісень, грають у народні ігри, ознайомлюються з традиціями, побутом, фольклором українського народу, декоративно-ужитковим національним мистецтвом. Кімната-музей частина загального розвивального середовища, де діти можуть вільно діяти з предметами (колисати ляльку-немовля, прясти на прядці, прасувати білизну давніми прасками, «готувати» в печі, влаштовувати святкові «вечері» до Різдва, Великодня...). Тут діти залюбки інсценують казки, грають у сюжетно-рольові ігри. Так діти долучаються до багатой культури рідного народу, національної історії.

Блок І. Сім'я. Родина. Родовід.

Модуль 1. Сімейні стосунки.

Модуль 2. Родина, родовід.

Модуль 3. Сімейні традиції, обряди свята. Ритуал першої купелі; хрестини; поминальні обряди (під час Великодніх, зелених свят та на Спаса); відвідування родичів, друзів у час традиційних «іменин» населеного пункту (храмові дні на честь певного святого); святкування дня народження дитини в сім'ї.

Рекомендоване оснащення. Розміщені конвертики з фотознімками дорослих і дитини. Родинне фото вихователя групи. Зразок родинного «деревця» конкретної дитини.

Виставка родинних реліквій, бойових та трудових нагород, предметів декоративно-вжиткового мистецтва, побутових речей, виготовлених батьками.

Розвивальні ігри.

Блок II. Рідний край

Модуль 1. Вулиці рідного міста. Вулиця, на якій мешкає дитина; її назва; історія цієї назви; громадські споруди; вулиці, на яких мешкають близькі та рідні дитини; вулиця на якій розташований дитячий садок; головна вулиця села.

Модуль 2. Пам'ятники, історичні споруди, обеліски, їхня історія.

Модуль 3. Підприємства, навчальні заклади, культурні споруди.

Модуль 4. Транспорт.

Модуль 5. Відпочинок мешканців села

Модуль 6. Природний ландшафт, природні багатства села.

Модуль 7. Історія рідного села. Назва, історичні корені населення, історична назва. Відомі земляки.

Модуль 8. Черкаська область. Історичні віхи, природний колорит. Чим славиться область, чим багата. Найвідоміші споруди, підприємства, пам'ятники. Національні герої-земляки Т. Г. Шевченко, Б. Хмельницький.

Рекомендоване оснащення

Набори листівок, фотоальбоми з краєвидами та пам'ятними місцями району, обласного центру. Портрети відомих земляків. Герб району. Прапор району.

Розвивальні ігри для закріплення знань дітей про рідний край, виховання любові до малої Батьківщини.

Репродукції картин українських митців, творів місцевих художників. Вироби місцевих умільців.

Карта області (адміністративна, природних зон).

Фотознімки, слайди природних ландшафтів рідного краю. Зразки мінералів. Гербарії рослин. Типових для даної місцевості.

Блок III. Україна – наша Батьківщина

Модуль 1. Київ – столиця України. Моя Батьківщина - Україна.

Модуль 2. Подорож по Україні. Природні заповідники України: Асканія-Нова, Софіївський парк, Хортиця, карпатські, кримські ліси. Гори: Кримські, Карпатські. Моря: Чорне, Азовське. Порти: Одеса, Маріуполь, Бердянськ. Річки України.

Модуль 3. Історичні корені України. Карта України.

Модуль 4. Заснування Києва.

Модуль 5. Пам'ятники національної історії, храми, собори. У Києві: Києво-Печерська лавра, Аскольдова могила, Золоті ворота, Софіївський та Володимирський собори, Андріївський узвіз.

Модуль 6. Національні герої України. Устим Кармелюк, Северин Наливайко, Олекса Довбуш; гетьмани Богдан Хмельницький, Петро Сагайдачний, Петро Дорошенко, Іван Мазепа.

Модуль 7. Тарас Шевченко, Леся Українка.

Рекомендоване оснащення

Краєвиди Києва, різних регіонів України. Діафільми, слайди. Карта України (адміністративна, природних зон). Фотознімки, ілюстрації, картини із зображенням пам'ятниками української історії, культури та архітектури.

Натуральні зразки корисних копалин та ілюстрації, вироби з різних матеріалів.

Портрети Т. Шевченка, Л. Українки, ілюстрації до їхніх творів про дітей. Репродукції Шевченкових картин «Катерина», «Портрет Маєвської», «На пасіці», «Автопортрет».

Наочно-ілюстративний матеріал про українських козаків: одяг, зброя, побутові речі.

Пазли. Настільно-друковані ігри. Розвивальні ігри.

Блок IV. Символи України

Модуль 1. Державні символи України: Герб, Прапор, Гімн.

Модуль 2. Національні символи-обереги: вінок та рушник.

Модуль 3. Хліб – символ українського народу.

Модуль 4. Рослинні символи України: калина, верба, тополя, дуб, хміль, явір, барвінок, мак, гарбуз.

Модуль 5. Пташині символи: лелека у гнізді, зозуля, соловей, пара голубів.

Рекомендоване оснащення.

Державні Герб, Прапор України, аудіозапис Гімну України, Портрет Президента України. Ілюстрації: хлібні поля, моря України.

Український вінок (для дітей і для ляльки). Рушники свого регіону (вишивані й ткани). Рушнички для дівчаток-дошкільнят (росяночки), Рушнички для хлопчиків (грай лики).

Заготовки прапорців для розфарбовування їх дітьми.

Паляниця, сіль. Репродукція картини Т. Яблонської «Хліб». Дидактичні ігри.

Аудіозаписи українських народних пісень. Вербові котики, пучечки калини, макет гнізда лелеки.

Блок V. Побут України

Модуль 1. Українська національна іграшка. Майстри дитячої іграшки свого регіону. Косівська, яворівська іграшки. Опішнянська, пертиківська іграшки. Іграшки Черкащини, Вінничини, Київщини.

Модуль 2. Національний одяг. Традиційне жіноче та чоловіче вбрання. Специфіка національного вбрання свого регіону.

Модуль 3. Національний посуд.

Модуль 4. Національні обрядові страви. Весільна обрядовість. Різдвяний стіл. Великопісна їжа. Великодні страви. Їжа на Маковея, Спаса. Їжа в осінні та весняні народні свята.

Модуль 5. Предмети вжитку.

Модуль 6. Хатній інтер'єр, господарські споруди на подвір'ї.

Рекомендоване оснащення

Українські національні іграшки. Матеріал для розфарбування заготовок, для виготовлення іграшок дітьми.

Ляльки в національному вбранні (для розглядання, використання в грі). Елементи національного одягу в центрі театральної діяльності. Матеріал для настільно-друкованої гри «Вдягнемо ляльку». Національні костюми свого регіону. Книжки-розмальовки. Українські народні прикраси.

Виставка національного посуду: миска, полумисок, таріль, горщик, глечик, куманець, горнятко, казан, кухоль, діжа, макогон, качалка. Іграшковий посуд.

Дидактичний матеріал для закріплення знань про національні та обрядові страви.

Предмети вжитку: лава, ослін, рогаць, віник, рубель, кужіль.

Ілюстративний матеріал: хатній інтер'єр, господарські споруди. Макети інтер'єру та споруд для використання в ігровій діяльності.

Блок VI. Національні традиції та свята

Модуль 1. Народні свята та весняні обряди. Сорок святих, Благовіщення, Великодні свята, веснянки (свято першого жайворонка, свято тополі), свято Матері.

Модуль 2. Народні свята та обряди літнього циклу. Зелені свята, косовиця, Івана Купала, обжинки, Спаса.

Модуль 3. Народні свята та обряди осіннього циклу. Покрова.

Модуль 4. Народні свята та обряди зимового циклу. Калита, Миколая, Різдво, Стрітіння.

Рекомендоване оснащення

Елементи костюмів, атрибутика свят та обрядів. Наочно-ілюстративний матеріал.

Блок VII. Українське національне мистецтво

Модуль 1. Картини українських художників-класиків.

Модуль 2. Картини сучасних митців.

Модуль 3. Творчість художників свого регіону.

Рекомендоване оснащення.

Трутовський Костянтин Олександрович (1826-1893) «Одягають вінок».

Пимоненко Микола Корнійович (1862-1912) «Ворожіння»

Івасюк Микола Іванович (1865-1936) «Мати»

Шевченко Петро Олексійович (1856-1917) «Водяний млин», «Глухомань»

Їжакевич Іван Сидорович (1864-1962) «Мама йде»

Орловський Володимир Донатович (1842-1914) «Відпочинок у степу»

Шишко Сергій Федорович (1962) «Осінь»

Світославський Сергій Іванович (1857-1931) «Вітряк»

Ткаченко Михайло Степанович (1860-1926) «Весна»

Петрицький Анатолій Галактіонович (1865-1964) «Квіти»

Тропінін Василь Андрійович (1766-1857) «Дівчина з Поділля»

Гурін Василь Іванович (1939) «Ярославна»

Картини місцевих художників.

Блок VIII. Декоративно-вжиткове мистецтво та народні промисли України.

Модуль 1. Українська вишивка.

Модуль 2. Витинанка.

Модуль 3. Різьбярство.

Модуль 4. Кушнірство (художнє оздоблення шкіряних виробів).

Модуль 5. Художня обробка металу(мідь, бронза, латунь).

Модуль 6. Гончарство.

Модуль 7. Плетіння.

Модуль 8. Писанкарство.

Рекомендоване оснащення

Виставки книжкових ілюстрацій, листівок, репродукції; зразки вишивки, святкових костюмів свого регіону та різних регіонів України.

Виставка витинанок різних форм, кольорів, візерунків.

Виставки різьблених речей: дерев'яні вироби побутового вжитку та декоративного призначення (тарелі, шкатулки, намиста), наочно-ілюстративний матеріал (листівки, фотографії, замальовки).

Виставка шкіряних робіт: торбинки, табівки, паски, палітурки, футляри, кожушки, кептарі; регіональні шкіряні вироби та вироби зі шкіри виготовлені дітьми (гаманець).

Виставка металевих, гончарних, плетених виробів.

Кошик із писанками, крашанками; символічні знаки на писанках.

Примітка.

Тематика націоналах куточків інтегрується з такими видами роботи з дітьми:

1. Фольклор (казка, прислів'я, колискові пісні, потішки, мирилки, дражнилки).
2. Повсякденне життя дітей
3. Ознайомлення з природою.
4. Ознайомлення з навколишнім.
5. Зображувальна діяльність.
6. Музична діяльність.
7. Театральна діяльність.
8. Свята, розваги.

Крім культурної спадщини народу та його минулого ознайомлюю вихованців з географічними особливостями рідної країни, її промисловістю, господарством, соціально-культурними, економічними і політичними (доступними з огляду на вік малят) подіями.

Ознайомлюю з картою України, вчу знаходити на ній столицю та свій населений пункт; ознайомлюю з державними святами: День Незалежності України, День конституції України.

Формую вміння розпізнати позитивні і негативні дії людей щодо держави, оцінювати патріотичні (антипатичні) вчинки персонажів, реальних осіб.

Основні напрямки національно-патріотичного виховання:

Формування уявлень про сім'ю, родину, рід, родовід; краєзнавство;

Ознайомлення з явищами суспільного життя;

Формування знань, про історію держави, державні символи;

Ознайомлення з традиціями і культурою свого народу; формування знань про людство.

Форми і методи роботи

Традиційні методи:

Екскурсії рідним селом до історичних пам'яток, визначних місць;

Розповіді вихователя;

Розглядання картин, фотографій;

Бесіди з цікавими людьми;

Читання та інсценування творів художньої літератури;

Слухання і виконання народних пісень;

Спільні з родинами виховні заходи;

Відзначення державних свят;

Ігри (народні та дидактичні);

Написання колективних листів із листівками-малюнками, виготовлення ангеліків-оберегів у зону АТО й шпиталі.

Сучасні методи:

Проектування: проект «Ярмарок», проект кінофестиваль «Моя Україна»;

Перегляд мультимедійних презентацій на патріотичну тематику: «Цікавинки України», «Чим багатий наш край», «Мандруємо Україною», «Як раніше жили українці»...;

Ж.А.Яковлева,
*вихователь Золотоніської спеціальної загальноосвітньої
школи-інтернату Черкаської обласної ради*

ЖИТТЄВА ПОЗИЦІЯ ОСОБИСТОСТІ: НАЦІОНАЛЬНА СВІДОМІСТЬ, ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ, ГРОМАДЯНСЬКА АКТИВНІСТЬ

У статті розглядається питання формування у молоді активної життєвої позиції. В допомогу педагогу надано теоретичний матеріал, який можна використовувати при організації виховної роботи навчального закладу щодо формування ціннісного ставлення особистості до суспільства і держави.

Життя людини в суспільстві та взаємодія її з іншими людьми займає певну життєву позицію. Ставлення людини до навколишнього світу – це й є життєва позиція, яка виражається в думках і вчинках. Існують дві основні позиції: активна та пасивна. Активна життєва позиція спрямована на перетворення людиною навколишнього світу, на контроль ситуації. Пасивна позиція спрямована на підпорядкування навколишнього світу, на слідування обставин. Достойно жити та залишатися людиною в наш час – досить непросте завдання. Ситуація змінюється щодня, підносить нам все нові й нові сюрпризи. Суспільство споживання, в яке потроху перетворилися всі розвинені країни, диктує свої умови. Переважна більшість громадян зайнято вічною гонкою за все новими та новими товарами, часом забуваючи про духовний розвиток. В цій божевільній гонитві за чимось новим і престижним ми часом забуваємо про щось головне. Наші діди, коли хотіли побачити когось або нудьгували по тому-то, збиралися і йшли в гості до цієї людини. Наші батьки частіше обходилися телефонними дзвінками, подовгу обговорюючи з близькими людьми проблеми по телефону. У нас є соціальні мережі, і часто спілкування в інтернеті ми вважаємо за краще спілкуванню реальному. Ми стежимо за життям один одного завдяки соціальним мережам, але ми часом не можемо викроїти годину, щоб зустрітися з кимось близьким.

Життєва позиція дає можливість розрізнити віддалені й близькі, загальні й приватні, проміжні й кінцеві цілі. Розважлива людина не може жити й працювати, не поставивши перед собою певної мети, не намітивши шляху до її досягнення. Безцільно прожите життя - наслідок безцільно проведеного часу. Час - наш найкращий суддя. Що ми залишили після себе, які результати нашої праці? Але найголовніше - який слід відклався у пам'яті людей, що оточували тебе. Будь-яка праця, діяльність людини, перш за все, повинні бути спрямовані на благо людей і всього суспільства. Шкода, якщо час, та й все життя витрачені на дрібниці, якщо не досяг чогось по-справжньому важливого і серйозного і не отримав задоволення від своєї діяльності. Запорука щастя - в людяності, в чистих помислах в безкорисливому служінні суспільству, в дбайливому ставленні до оточуючих.

Найвища цінність для людини - це його Батьківщина. Дерево, що дало коріння споріднення, походження, виховання, сформувало світогляд і відкрило горизонти для нових відкриттів і славних звершень.

Батьківщина - слово, повне глибокого змісту: це місце народження, яке освятило нам дорогу в майбутнє, це храм любові й краси, це мати, яка вигодувала нас і оберігає все життя. Людина пов'язана з Батьківщиною тисячами невидимих, але міцних ниток. Людина без Батьківщини - значить без імені, без минулого, сьогодення і майбутнього. Рідна земля, рідний край, як сім'я, виховує любов до всього живого, до свого історичного коріння, рідної культури. Все, що ми любимо, це наша Батьківщина: безкраї українські степи й неосяжні поля з урожаєм, мелодійні українські пісні й сказання про героїчне минуле великих предків, тиша бібліотек і веселий гомін життя міст, величні пам'ятники архітектури і казково красиві палаці та парки. Дерево Батьківщини завжди буде могутнім і крона буде вічнозеленою, якщо воно підживлюється вологою діянь своїх нащадків, вказівною зіркою яких є козацький дух Богдана Хмельницького, подвижницька діяльність Ярослава Мудрого, вірші Т. Г. Шевченка та Лесі Українки, ідеї Михайла Грушевського..

Уміння жити в суспільстві, доброзичливо ставитися до людей, терпимо ставитися до інших смакам і думкам, підтримувати у важких життєвих ситуаціях, співчувати людям характеризує морально виховану людину. Правила поведінки дають людині модель соціальної поведінки й тим самим полегшують йому спілкування з іншими людьми. За вчинки людина несе особисту відповідальність. Вона повинна керуватися почуттям такту. Такт – це умова, яка необхідна для успішного спілкування між людьми.. Вихована людина в своїх вчинках буде проявляти тактовність, повагу, доброзичливість, чуйність до іншої людини.

Допомагати людям або не допомагати - це життєва позиція. Навчитися брати все просто так, «на халяву» або не брати - це, адже, теж життєва позиція. Вміти брати на себе відповідальність і йти попереду або сховатися в раковину і «нічого не бачу, нічого не чую, нічого нікому не скажу» - теж позиція. Мати в житті благородну мету і йти до неї - і це вибір шляху в житті. Загалом, це питання про ставлення до життя, до людей, до себе, врешті-решт. Життя нас намагається зламати, зробити жорстокими, грубими. Проблеми у побуті роблять життя складним. Як вижити в ці роки? Не піддаватися паніці, сміливо йти вперед, чесно трудитися, - така життєва позиція. Ми все-таки вистоїмо в цей важкий час. Головне, треба намагатися бачити в людях світле, гарне, бути уважнішими і добрішими. Людина стає людиною завдяки любові. Любов, укріплена працею на благо тих, з ким поруч живеш, виростає в величезне почуття нерозривного зв'язку з Батьківщиною. Це почуття робить нас справедливими та об'єднує в боротьбі з тими, хто порушує порядок в нашому спільному домі. Чи завжди ми пам'ятаємо про те, що Землю прикрашаємо ми, люди, які живуть на ній? Від того, як прожитий нами день і вже тим більше життя, залежить доля країни, доля планети.

Виховати себе людиною надійним - це значить виховати себе людиною державним, тому що, тільки серйозно і творчо ставлячись до свого можна домогтися успіху для себе і для інших. Якщо з дитинства доторкнешся до

турбот країни, і вони стануть твоїми власними, то почуття відповідальності за її долю завжди буде керувати твоїми вчинками й в дорослому житті.

Органи місцевого самоврядування надають широкі можливості для участі громадян в політичному процесі, дають можливість грати активну, політичну роль. Для активної молоді - це буде перший досвід прилучення до державних справ і перші кроки управління, прояви своєї активної життєвої позиції.

Національна самосвідомість грає важливу роль в житті суспільства, визначаючи націю як спільність, а людину як члена цієї спільноти. Особистість усвідомлює себе часткою нації, тісно з нею пов'язаною. Під національною самосвідомістю розуміється відображення свідомості нації в індивідуальній свідомості її членів, що виражають засвоєння останніми уявлень про місце і роль свого народу в світі, про його історичному досвіді. Відстоюючи свої національні інтереси, збагачуючи національну культуру особистими досягненнями, досвідом. Людина не повинна при цьому нешанобливо ставитися до інших народів, до їх культури, традицій, тобто не потрібно ставати націоналістом. Звичайно, необхідно зберігати свої національні особливості, свою самобутність, унікальність, зберігати свою культуру, мову, пам'ятники історичного минулого, вносити власний вклад у духовний розвиток нації.

Зараз багато хто говорить, що сучасна молодь хоче отримати від життя все і відразу, без особливого клопоту, що не здатна співпереживати, не цікавиться проблемами країни. Чому це відбувається? Невже ми дійсно такі погані? Бездушні, безідейні, цинічні споживачі, які не мають мети в житті? Але це не так. В Україні є люди, що заслуговують поваги, що багато зробили для держави. Справжній патріот той, у кого дійсно серце болить за свій рідний край. Це та людина, яка сумує за своєю Батьківщиною навіть тоді, коли знаходиться в кращій країні, аніж її рідна. Ніяка держава не зможе замінити Батьківщину. Якщо людина дійсно любить свою країну, то їй буде дуже важко покидати рідний край. Що може бути найріднішим й найпрекраснішим, — місця Батьківщини, місцеві краєвиди, навколишня природа!

Людина, котра готова піти на будь-які жертви заради щасливого майбутнього своєї Батьківщини, може називатися патріотом. Не можна тікати, ховатися, здаватися перед труднощами. Потрібно допомагати своїй країні. Яскравим прикладом є сучасні події в Україні. У державі – війна. Чоловіки сміливо, мужньо, відважно захищають кордони нашої країни заради майбутнього України. Ці люди назавжди залишаться героями для нашого суспільства.

В усі часи суспільство ставило перед собою завдання виховувати громадянина – людину, яка поважає і дотримується прийнятих правил співжиття у даному суспільстві, традицій свого народу. Країна буде сильною економічно, політично, морально завдяки свідомості громадян. Тому потрібно виховувати справжніх громадян й патріотів рідної землі. Це надзвичайно важливе завдання при розбудові Української держави.

Україна інтегрує у світову європейську спільноту, зміцнюється українська державність, тому виникає потреба в оновленні системи національного виховання молоді, як на державному, так і регіональному рівнях. Побудова громадянського суспільства, становлення української нації потребує реформування навчально-виховного процесу. Концепція гуманітарної освіти передбачає орієнтацію на Людину, націю, пріоритети духовної культури. Щоб сформувати в особистості ціннісне ставлення до суспільства та держави, потрібно сформувати в учня комплекс особистісних якостей та рис характеру, що є основою способу мислення та спонукальною силою повсякденних дій, вчинків, поведінки, тобто виховати свідомого громадянина і патріота.

Національна ідея є основою усієї системи виховання в Україні. Вона відіграє роль головного фактора у розвитку суспільства та спрямована на вироблення життєвої позиції людини, становлення її як особистості, як громадянина своєї держави. Виховання набуває національний характер, який полягає у формуванні молодого людини як громадянина України. Фундаментом соціально-активної особистості, яка здатна включитися в державотворчі процеси, є психічна, фізична і духовно-моральна сфера Культура і традиції,

усвідомлення своєї приналежності до українського суспільства сприяє вихованню громадянина-патріота, визначає єдність поколінь сучасних, минулих і майбутніх.

Формування системи життєвих цінностей особистості в виховній діяльності запропоновано в Програмі національного виховання учнівської молоді на 2008-2020 роки. Вона визначає пріоритети в системі національного виховання учнів. Програма включає комплекс заходів, які забезпечують можливість найкращого результату в розвитку дитини. Від того, якими будуть її громадяни - наші учні, наскільки в них будуть сформовані активна життєва позиція, моральність, національна самосвідомість, готовність до творчої праці на благо рідної держави, залежить майбутнє країни. Потрібно сформуванати на основі суспільних цінностей стійку систему орієнтацій. Це допоможе особистості, яка вчиться, знайти свідомий вибір суспільних цінностей. Чим вищим буде рівень сформованості ціннісних орієнтацій дитини, тим краще вона буде орієнтуватися у світі духовної та матеріальної культури людства, рідної держави, власної родини. В цьому полягають завдання освіти і виховання. Через власні ставлення особистості розвивається її система цінностей і якостей. Відбувається процес поєднання інтересів: особистості, суспільства, держави, нації. В особистості відбувається вільний саморозвиток, вона зберігає індивідуальність. У суспільстві саморозвиток особистості має здійснюватись на моральній основі. У державі покоління має зростати національно свідомими громадянами, патріотами, які здатні забезпечити гідне місце країни в цивілізованому світі.

Активність особистості безпосередньо пов'язана з рівнем її свідомості й самосвідомості, із вмінням адекватно оцінювати свої реальні можливості. Саме у дієвості людини виявляється її активна життєва позиція. Соціально активна людина переймається не лише власними проблемами, а й громадськими. Активна життєва позиція - реалізація всіх можливостей, участь у різноманітних акціях, бажання зробити світ кращим, допомога нужденним. Людина з

активною позицією знає, чого хоче від життя та допомагає іншим стати на вірний шлях. Вона - людина-двигун, яка знаходиться у постійному русі вперед.

Така особистість постійно займається самореалізацією. Вона знає, що кожна людина має на Землі своє призначення, та може покращити життя соціуму. Мабуть, немає людини, яка б не замислювалася над питаннями: чи гідна вона називатися людиною? Що залишить після себе нащадкам?

Громадянська відповідальність і мужність, суспільна ініціативність та активність, добродійність, готовність працювати задля розквіту держави є важливими якостями національно свідомої особистості. Сьогодні в умовах розбудови громадянського суспільства становлення національної самосвідомості, патріотизму юних громадян має стати головним у вихованні, а недостатня увага до цього аспекту сприяє поглибленню духовної кризи молодих поколінь. Дітей необхідно учити шукати своє місце у житті країни, залучати їх до боротьби з недоліками у житті суспільства. Міцну державу можуть створити громадяни, які люблять свою країну, свій народ, які готові самовіддано служити її інтересам. Батьківщина гарантує людям особисту безпеку, створює умови для праці й відпочинку, захищає їх соціальні інтереси, тому життя і щастя кожної людини значною мірою залежить від долі держави. Ціннісне ставлення до Батьківщини, патріотизм - є справою добровільного самовизначення людини.

Потрібно виховувати повагу до Конституції України, законів України, державної символіки; повагу до культурного та історичного минулого України; підвищувати престиж військової служби як виду державної служби; усвідомлювати взаємозв'язок між індивідуальною свободою, правами людини та її відповідальністю; формувати етнічну та національну самосвідомість, любов до родини, рідного краю, народу, держави; визнавати духовну єдність населення усіх регіонів України; формувати толерантне ставлення до інших народів, культур і традицій; формувати мовну культуру.

Сьогодення створює необхідність формувати громадянина, який активний та в своїх діях має мету. Переконливим залишається твердження всесвітньо

відомого педагога Василя Олександровича Сухомлинського про те, що громадянське виховання – це складна, цілеспрямована діяльність, яка забезпечує становлення та розвиток свідомості, почуття власної гідності, мужності й патріотизму. Виховати громадянина, - на думку педагога, - означає виховати справжню людину. Ідеальний громадянин той, хто ставить на перше місце почуття обов'язку й відповідальності, дорожить святинами свого народу як особистими цінностями, прагне до соціальної гармонії [2].

Національні інтереси реалізуються в громадянській активності особистості, що сприяє гармонійній взаємодії громадянина і суспільства. Від власних дій і вчинків людини залежить, як її майбутнє, так і доля країни в цілому. Громадянська самосвідомість при цьому виступає головним компонентом громадянськості. Громадянську сутність людини визначає система суспільних цінностей, якою вона оволоділа. І наскільки людина добре оволоділа системою, можна судити про рівень розвитку громадянської свідомості та самосвідомості. Впродовж усього життя формується свідомість громадянина. Найсильніше таке формування відбувається у молодому віці.

Свою діяльність людина будує відповідно до нормативів і цінностей. Неможливо визначити цілі її діяльності без усвідомлення людиною змісту цінностей, якими вона керується. Саме вироблення цілей діяльності відображається в ціннісній орієнтації людини. У соціолого-педагогічному словнику, за редакцією В. Радула, подано два значення поняття «цінність»: 1) властивість суспільного предмета задовольняти визначені потреби соціального суб'єкта (людини, групи людей, суспільства); 2) поняття, за допомогою якого характеризують соціально-історичне значення для суспільства й особистісний зміст для людини визначених явищ дійсності [3, с. 292]. Ціннісні уявлення відіграють важливу роль в способі життя людини в цілому.

Прояви ціннісних орієнтацій системно виявляються у вчинках людини, поступово формують якості її характеру. Громадянська спрямованість особистості формується через усвідомлення самого себе. У свідомості особистості формується відповідний стиль життя, спосіб мислення. Людина

усвідомлює себе повноправним членом суспільства, у неї з'являється відданість інтересам суспільства та почуття відповідальності за його. Особистість відчуває себе патріотом України, усвідомлює свій органічний зв'язок з державою та спрямовує свою діяльність на її розвиток.

Від форм та методів організації виховного процесу, від його спрямованості залежить формування ціннісного ставлення особистості до суспільства та держави. Необхідно, щоб учні за час навчання, виховання в сім'ї, школі міцно засвоїли культуру рідного народу, глибоко пройнялися його національним духом, способом мислення та буття, щоб стали справжніми громадянами, творцями своєї долі. Ці якості потрібно виховувати в дітей тими методами, засобами, традиціями, мораллю, що вироблені народом впродовж усього розвитку. Діти мають безпосередній зв'язок з тим, що відбувається в країні. Тому педагоги мають бути готовими до непростих запитань від учнів, потрібно надавати дітям чіткі й зрозумілі пояснення, потрібно розповідати учням, що держава та громадянське суспільство роблять усе можливе для відновлення миру та порядку в країні, що лише в національній єдності та гідності наша сила.

Список використаної літератури:

1. Грабовський С. Самовизначення людини як проблема сучасної доби // Сучасність. - 1998. - № 9.
2. Сухомлинський В. О. Народження громадянина // Вибрані тв: у 5 т. – К.: Рад. шк., 1977. – Т. 3. – С. 283—582.
3. Соціолого-педагогічний словник / За ред. В. В. Радула. (Укладачі: С. У. Гончаренко, В. В. Радул, М. М. Дубінка, В. О. Кравцов та ін.) – К. : ЕксОБ, 2004. – 304 с.
4. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Шлях освіти. – 2000. – №3. – С. 7 – 21.
5. Чорна К. І. Основні проблеми та напрями виховання молодого громадянина незалежної України // Нові технології виховання: Збірник наукових статей. – К., 1995. – С. 28—32.
6. Бех І.Д., Чорна К.І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. – Київ, 2014. – 29 с.
7. Особливості поведінки особистості у групі. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// studentam.net.ua/content/view/3296/97/](http://studentam.net.ua/content/view/3296/97/)
8. Виховання громадянина: Сутність громадянського виховання/П.Ігнатенко, В.Поплужний, Н.Косарева, Л.Крицька //Шкільна бібліотека. – 2003. – №8. – С.3 – Володарська, М.О. Інноваційні технології на уроках громадянської освіти / М.О. Володарська. – Х. : Основа, 2008. – 122с.
9. Гнатюк В. Національне виховання як складова у побудові громадянського суспільства / В. Гнатюк // Світ виховання. – 2004. – № 1.– С. 33–36.

10. Луговська С. О. Виховання патріотичних цінностей – пріорітетне завдання сучасної української школи / С. О. Луговська // Виховна робота в школі. – 2013. – № 8. – С. 14–18.

11. Формування та функціонування виховної системи загальноосвітнього навчального закладу щодо ціннісного ставлення особистості до суспільства та держави.– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://refs.in.ua/nina-mikolayivna-polishuk.html>